

Læsebog for Børn, en  
Forberedelse til  
Religionsunderviisningen, især i  
Norges Omgangsskoledistrikter

H. J. Grøgaard og F. D. Beyer

# INDHOLD

|              |   |
|--------------|---|
| Forord ..... | 5 |
|--------------|---|

## ANMÆRKNINGER.

|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| Anmærkninger.....                            | 6  |
| 1. Sandser. ....                             | 6  |
| 2. Erfaring.....                             | 6  |
| 3. Kundskab. ....                            | 7  |
| 4. Beskaffenhed. ....                        | 8  |
| 5. Egenskab.....                             | 8  |
| 6. Lighed og Forskjel.....                   | 9  |
| 7. Kraft. ....                               | 9  |
| 8. Bestemmelse.....                          | 10 |
| 9. Aarsag og Virkning. ....                  | 10 |
| 10. Hensigt og Middel.....                   | 11 |
| 11. Legeme.....                              | 11 |
| 12. Sjel.....                                | 12 |
| 13. Levende, Livløs. ....                    | 13 |
| 14. Pligt. ....                              | 13 |
| 15. Betingelse.....                          | 14 |
| 16. Muligt, Umuligt, Virkeligt. ....         | 14 |
| 17. Nødvendigt, Tilfældigt.....              | 15 |
| 18. Det Modsatte.....                        | 15 |
| 19. Verden er skabt af Gud. ....             | 16 |
| 20. Adam og Eva.....                         | 17 |
| Adam og Eva synde. ....                      | 18 |
| 21. Adams og Evas Sønner.....                | 18 |
| 22. Noah og hans Familie. ....               | 20 |
| 23. Abraham og Isak. ....                    | 22 |
| Abraham flytter til Kanaan. ....             | 23 |
| Det er bedre at tabe Fordeel end Fred.....   | 23 |
| Abraham frelser Loth. ....                   | 24 |
| En tro Tiener er Ære værd. ....              | 25 |
| 24. Esau og Jakob. ....                      | 27 |
| Man bør adlyde Gud mere end Menneskene. .... | 28 |
| 25. Josefs Historie.....                     | 30 |
| En Broder sælges af Brødre. ....             | 31 |

|                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Josef er Slave, og dog næsten fri.....                                                                   | 32 |
| Potifars Hustru er fornem og dog foragtelig.....                                                         | 32 |
| 26. Job. ....                                                                                            | 39 |
| Den fattige Job. ....                                                                                    | 40 |
| 27. Moses. ....                                                                                          | 41 |
| 28. Saul og David. ....                                                                                  | 44 |
| David som Konge. ....                                                                                    | 51 |
| 29. Salomon. ....                                                                                        | 54 |
| 30. Roboam og Jeroboam. ....                                                                             | 56 |
| 31. Akab og Jesabel. ....                                                                                | 57 |
| 32. Israels og Juda Riger forstyrres. ....                                                               | 58 |
| 33. Den jødiske Stat opstaaer igjen. ....                                                                | 59 |
| 34. Makkabæerne. ....                                                                                    | 59 |
| 35. Jesu Fødsel og Barndom.....                                                                          | 60 |
| En gammel Konge frygter for et nyfødt Barn.....                                                          | 61 |
| 36. Døberen Johannes. ....                                                                               | 63 |
| 34. Jesus en guddommelig Profet. ....                                                                    | 64 |
| 38. En Enke følger sin eneste Søns Lig, og levende følger han hende hjem igjen.<br>.....                 | 66 |
| 39. Jesus stiller en Storm. ....                                                                         | 67 |
| 40. Den Blindfødte seer. ....                                                                            | 67 |
| 41. Ti Spedalske helbredes. ....                                                                         | 68 |
| 42. Jesus opvækker Lazarus af Graven. ....                                                               | 69 |
| 43. Den gode Herre og den onde Tjener. ....                                                              | 70 |
| 44. De misundelige Daglønnere. ....                                                                      | 72 |
| 45. Den barmhjertige Samaritan. ....                                                                     | 73 |
| 46. Den forlorne Søn. ....                                                                               | 74 |
| 47. Farisæeren og Tolderen. ....                                                                         | 76 |
| 48. Jesus en Børneven. ....                                                                              | 77 |
| 49. Enken som gav mindst, og dog meest.....                                                              | 78 |
| 50. Jesus spaaer Templets og Jerusalems Ødelæggelse. ....                                                | 79 |
| 51. Hvorfor Jesus fik Fiender. ....                                                                      | 79 |
| 52. Den gjerrige Judas. ....                                                                             | 80 |
| 53. Jesus spiser Paaskelammet sidste Gang, og hans Disciple nyde den hellige<br>Nadvere første Gang..... | 81 |
| 54. Jesu sidste Lidelses Historie.....                                                                   | 82 |
| Jesus bringes til Kaifas. ....                                                                           | 84 |
| Peders Fald.....                                                                                         | 84 |
| 55. Hvad der blev gjort med Jesu døde Legeme. ....                                                       | 89 |
| 56. Jesu Opstandelse og Himmelfart.....                                                                  | 90 |
| 57. Stefanus. ....                                                                                       | 91 |

|                                                                                                    |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 58. Paulus. ....                                                                                   | 92  |
| 59. Noget om Kristendommens Skjebne.....                                                           | 93  |
| Konstantin den store. Pavedømmet. ....                                                             | 94  |
| 60. Om den falske Profet Mahomed. ....                                                             | 97  |
| 61. Om vore Forfædres Religion før Kristendommen.....                                              | 98  |
| 62. Nogle Ord ligne hverandre noget, men ere meget forskellige ihenseende til<br>Betydningen. .... | 99  |
| 63. Det samme Ord har ikke altid samme Betydning. ....                                             | 101 |
| 65. Mange Ord forandres, og blive dog de samme Ord. For Exempel: .....                             | 104 |
| 66. Om nogle Bogstavers Udtale. ....                                                               | 105 |
| 1. Hvad forstaaes ved det Ord Verden? .....                                                        | 105 |
| 3. Hvem er da Gud? .....                                                                           | 105 |
| 4. Kan vi see Gud?.....                                                                            | 105 |
| 5. Hvorfor er Gud usynlig? .....                                                                   | 105 |
| 7. Vedbliver Gud stedse at være til? .....                                                         | 106 |
| 9. Hvad er da Guds Evighed? .....                                                                  | 106 |
| 68. Register.....                                                                                  | 115 |

## **Forord**

Forstaaer du og det, som du læser?

Ap. G. 8, 30.

## A N M Æ R K N I N G E R .

### Anmærkninger.

Naar i denne Bog et Spørgsmaal endes med en Streg — saa betyder den, at Svaret ikke søges i Bogen, men i Barnets egen Forstand. Naar der istedetfor et Ords Forklaring staaer dette Tegn \*, da betyder det, at Ordets Mening findes af Sammenhængen.

God Indenadslæsning er det Fornemste af alt, hvad Børn lære; thi det er den Grundvold, der siden bygges paa. Til god Indenadslæsning hører: At hvert Bogstav, som skal udtales, bliver reent udtalet; at ikke et eneste tages fra eller lægges til; at der læses uden slæbende Sang eller sludrende Hastighed; at der agtes paa Skilletegnene, og standses tilbørligen ved dem; at Tonen eller Eftertrykket kommer paa det rette Ord og rette Stavelse i Ordet.

Børn bør kunne stave godt førend de reenlæse, og læse godt førend de læse udenad. Des lettere, hastigere og bedre Fremgang gjøre de siden.

### 1. Sandser.

1

Jeg kan see med Øinene; jeg kan høre med Ørene; jeg kan lugte med Næsen; jeg kan smage med Munden; og næsten mit hele Legeme kan føle. Jeg har fem Sandser, som ere: Syn, Hørelse, Lugt, Smag og Følelse. Alt hvad jeg fornæmmer, det fornæmmer jeg ved Sandserne. Havde jeg ingen Sandser, saa fornam jeg intet, saa vidste jeg intet.

## 2. Erfaring.

1

Naar jeg fornæmmer noget med mine Sandser, saa erfarer jeg. Jeg har selv erfaret, at Sneen er hvid og kold og smelter ved Varme; thi jeg har seet at den er hvid og at Varme smelter den; men at den er kold, det har jeg følet. At en Gøg galer anderledes end en Hane, det har jeg erfaret; thi jeg har selv hørt dem Begge. At Mælk først er sød og kan siden blive suur, det har jeg erfaret ved Smagen. Naar jeg holder en Blomst for Næsen, saa kan jeg erfare om den lugter godt. Naar jeg erfarer noget, saa kaldes det en Erfaring. Den som har erfaret meget, den har Erfarenhed.

---

Hvorned kan du see? Hvad kan du da med Øinene? Hvorned kan du høre? Hvad kan du med Ørene? Hvorned kan du lugte? Hvad kan du med Næsen? Hvorned kan du smage? Hvad kan du med Munden? Hvorned kan du føle? Hvad kan da næsten dit hele Legeme? Hvormange Sandser har du? Nævn mig dine fem Sandser? Hvorned fornæmmer du alt hvad du fornæmmer? Dersom du ingen Sandser havde, hvad fornåm du da? Dersom du intet kunde fornæmme, hvad vidste du da?

Naar erfarer du? Hvad kalder man det, at fornæmme noget med sine egne Sandser? Siig mig noget, som du har erfaret ved Synet? Siig mig noget, som du har erfaret ved

## 3. Kundskab.

2

Kundskab er at vide noget. Jeg har Kundskab om, hvorfra man faaer Mælk, og hvorledes man faaer Smør af Mælk. Jeg har Kundskab om, hvorfra man faaer Korn, og hvorledes man faaer Brød af Korn. Jeg har Kundskab om, hvoraf man faaer Uld, og hvorledes man faaer Hoser af Uld. Jeg har Kundskab om, hvorom man faaer Liin, og hvorledes man faaer Lærret af Liin. Jeg har ikke mange Kundskaber, derfor maa jeg lære. At lære er at faae Kundskab.

Følelsen? Siig mig noget, som du har erfaret ved Hørelsen? Siig mig noget, som du har erfaret ved Smagen? Siig mig noget, som du kan erfare ved Lugten? Siig mig nu igjen: Naar erfarer du? Hvad kaldes en Erfaring? Hvem har Erfarenhed?

Hvad er Kundskab? Hvad kalder man da det: at vide noget? Veed du hvoraf man faaer Mælk, og hvorledes man faaer Smør af Mælk? Har du da Kundskab derom? Hvorfor siger du, at du har Kundskab derom? Veed du hvorfra man faaer Korn? og hvorledes man faaer Brød af Korn? Veed du hvoraf man faaer Uld? Veed du noget man kan gjøre af Uld? Veed du hvoraf man faaer Lin? Veed du noget man kan gjøre af Lin? Har du da nogen Kundskab om disse Ting? Naar kan du sige, at du har Kundskab om en Ting? Har du mange Kundskaber? Hvad maa du derfor? Hvad er det at lære noget?

#### 4. Beskaffenhed.

5

En Tings Beskaffenhed er det samme som: hvordan Tingen er. Naar et Stykke Træ er rundt, da har det den Beskaffenhed, at det er rundt. Naar det er langt, saa har det en anden Beskaffenhed. Naar Træ er tørt, saa har det den Beskaffenhed; og naar det er vaadt, saa har det en anden Beskaffenhed. Hedt Jern har en Beskaffenhed, og koldt Jern har en anden Beskaffenhed.

#### 5. Egenskab.

5

Den Beskaffenhed, som Tingen maa have eller altid har, den kaldes en Egenskab, fordi den er Tingens egen. At en Kugle er rund, det er dens Egenskab; thi den maa være rund, ellers var den ikke en Kugle. At Ilden er varm, det er dens Egenskab; thi den maa være varm, ellers var den ikke Ild. At Isen er kold, det er dens Egenskab; thi den maa være kold, saalænge den er Is.

Hvad er en Tings Beskaffenhed? Naar jeg siger: et rundt Stykke Træ: hvad for en Beskaffenhed siger jeg da Træet har? Naar jeg siger: et langt Stykke Træ, hvad for en Beskaffenhed siger jeg da Træet har? Naar jeg siger: tørt Træ; er det da Træet eller Tørheden, som er en Beskaffenhed? Kan tørt Træ faae en anden Beskaffenhed?

Naar jeg siger: hedt Jern; har jeg da nævnet en Ting og en Beskaffenhed? Kan hedt Jern blive anderledes beskaffent?

Hvad er en Egenskab? Hvorfor kaldes den Egenskab? Hvad er en Kugles Egenskab? Hvorfor kaldes det en Egenskab ved en Kugle, at den er rund? Hvad er Ildens Egenskab? Hvorfor kaldes det en Egenskab ved Ilden, at den er varm? Hvad er Isens Egenskab? Hvorfor kaldes det en Egenskab ved Isen, at den er kold?

## 6. Lighed og Forskjel.

4

Naar man hos to Ting finder samme Beskaffenhed eller Egenskab, saa kaldes det deres Lighed. Naar man hos en Ting finder en anden Beskaffenhed eller Egenskab end hos en anden Ting, saa kaldes det deres Forskjel. Jeg kan mærke Lighed og Forskjel hos mange Ting, saasom: en Hest og en Ko, en Ørn og en Kat, Vand og Mælk, Iis og Glas, Solen og Maanen, en Bog og et Brev, en Bro og en Baad, og mange flere Ting. Dersom vi ingen Forskjel kunde fornemme, saa kjændte vi ikke den ene Ting fra den anden, saa vidste vi intet.

## 7. Kraft.

4

En Ting har Kraft, naar den kan udrette noget. Ilden har Kraft; thi den kan gjøre kolde Ting varme, den kan smelte nogle Ting, og den kan brænde mange Ting. Vinden har Kraft; thi den kan endog blæse store Træer omkuld. Hesten har Kraft; thi den kan bære og trække meget. Jeg har ogsaa Kraft; thi jeg kan udrette noget.

Hvad kalder man det, at to Ting have samme Beskaffenhed eller Egenskab? Hvad betyder da det Ord Lighed? Hvad kalder man det, at en Ting har en anden Beskaffenhed eller Egenskab, end en anden Ting? Hvad betyder da det Ord Forskjel? Siig mig hvad Lighed du finder ved en Hest og en Ko? — og hvad Forskjel? — Ligeledes ved en Ørn og en Kat? — Vand og Mælk? — Iis og Glas? — Solen og

Maanen? — en Bog og et Brev? — en Bro og en Baad? — Dersom du ingen Forskjel kunde fornemme, kunde du da kjænde den ene Ting fra den anden? Hvorfor kan du da kjænde den ene Ting fra en anden? Dersom vi ikke kunde kjænde nogen Forskjel, hvad vidste vi da?

Naar har en Ting Kraft? Har Ilden Kraft? Hvoraf kan vi mærke det? Har Vinden Kraft? Hvoraf kan det mærkes? Hvorfor siger man, at Hesten har Kraft? Har Du nogen Kraft? Hvoraf kan det mærkes?

### 8. Bestemmelse.

5

En Tings Bestemmelse er: det hvorfor den er til. En Stols Bestemmelse er: til at sidde paa, derfor er den til. En Dørs Bestemmelse er: til at gaae ind og ud ad. Et Vindues Bestemmelse er: at Dagslyset kan skinne igjennem det. En Knivs Bestemmelse er: at skjære med den. En Øxes Bestemmelse er: at hugge med den. En Bogs Bestemmelse er: at der skal læses i den.

### 9. Aarsag og Virkning.

5

Aarsag kaldes det, hvoraf det kommer, at noget skeer, og det, som kommer af Aarsagen, kaldes Virkning. Kulden er Aarsag til at Vand bliver til Iis. Iis er en Virkning af Kulden. Vinden kan være Aarsag til at et Træ falder omkuld. Træets Fald er da en Virkning af Vinden. Solen er en Aarsag til Lys om Dagen og Varme om Sommeren. Lys og Varme ere da Virkninger af Solen.

Hvad forstaaes ved en Tings Bestemmelse? Hvad er en Stols Bestemmelse? Hvad er en Dørs Bestemmelse? Hvad er et Vindues Bestemmelse? Hvad er en Knivs Bestemmelse? Hvad er en Øxes Bestemmelse? Hvad er en Bogs Bestemmelse? Hvad betyder da det Ord: Bestemmelse?

Hvad betyder det Ord: Aarsag? Hvad betyder det Ord: Virkning? Naar Vand bliver til Iis, hvad er da Aarsagen dertil? Og hvad er da

Virkningen af Kulden? Naar Vinden blæser et Træ omkuld, hvad er da Aarsag, og hvad er Virkning? Hvad er Aarsagen til Lys om Dagen? til Varmen om Sommeren? Hvilke ere da Solens Virkninger?

## 10. Hensigt og Middel.

6

Hensigt kaldes det, som man vil udrette. Middel kaldes det, som man bruger, for at udrette sin Hensigt. Bonden dyrker Jorden. Hans Hensigt er, at faae Mad af Jorden. Middelet er: Han dyrker Jorden. En lægger Plaster paa et Saar. Hans Hensigt er, at Saaret maa blive godt igien. Middelet er: Han lægger Plaster paa. En læser meget ofte. Hans Hensigt er at lære. Middelet er: Han læser ofte.

Middelbar betyder: ved Midler. Umiddelbar betyder: uden Midler.

## 11. Legeme.

6

Legeme kaldes alt det, som kan fornemmes ved Sandserne og bestaaer af Dele. Træ, Steen, Vand, Luft, ere Legemer. Solen er et Legeme. Et Sandskorn er ogsaa et Legeme.

Alle Dyr have Legemer. Jeg har ogsaa et Legeme, det kan jeg baade see og føle. Mit Legeme bestaaer af mange Dele, saasom: Hovedet, Halsen, Skuldrene, Armene, Hænderne, Brystet, Ryggen, Siderne, Maven, Laarene, Fødderne.

Hvad betyder det Ord: Hensigt? Hvad betyder det Ord: Middel? Naar Bonden dyrker Jorden, hvad Hensigt har han da? Hvilket Middel bruger han? Naar En lægger Plaster paa et Saar, hvad er da hans Hensigt? og hvad er Middelet? Naar En læser meget, hvad kan da være hans Hensigt? og hvad er Middelet? Hvad betyder det Ord: Middelbar? og det Ord: Umiddelbar?

Hvad kalder man med eet Ord alt det som fornemmes ved Sandserne, og som bestaaer af Dele? Hvad forstaaes da ved det Ord: Legeme? Kan du nævne mig nogle Legemer? Siig mig noget, som alle

Dyr have? Har du ogsaa et Legeme? Hvoraf mærker du, at du har et Legeme? Kan du nævne

Hvert Lem bestaaer igjen af Dele. Saaledes ere der fem Fingre paa hver Haand, og tre Led paa hver Finger. <sup>7</sup>

Mit Legeme kaldes synligt, fordi man kan see det.

## 12. Sjel.

7

Jeg har en Sjel, men den kan ikke sees, derfor kaldes den usynlig. Naar jeg seer, eller hører, eller lugter, eller smager, eller føler, saa fornemmer Sjelen det. Om jeg endog ikke seer en Hest, saa kan dog min Sjel forestille sig, hvordan en Hest seer ud. Om jeg ikke hører Gøgen gale, saa kan dog min Sjel forestille sig, hvorledes den galer. Naar jeg seer et raadent Huus, saa forestiller min Sjel sig, at det er gammelt. Naar jeg seer En, som reiser til Møllen med en fuld Sæk, saa er det min Sjel, som forestiller sig, at han har Korn i Sækken, og vil faae det malet. Naar min Sjel forestiller sig noget, saa er det en Tanke.

Et Væsen er noget, som er til. Min Sjel er til, derfor er den og et Væsen.

En Aand er et Væsen, som ikke bestaaer af Dele. Min Sjel er et saadant Væsen, som kaldes Aand. <sup>8</sup>

---

nogle Dele af dit Legeme? Bestaae dine Lemmer ogsaa af Dele? Er dit Legeme synligt eller usynligt? Hvorfor kaldes det synligt?

Har du noget, som kaldes Sjel? Kan den sees? Hvorfor kaldes den usynlig? Naar du fornemmer noget ved Sandserne, er det da din Sjel, eller dit Legeme, som fornemmer og veed det? Kan du forestille dig noget, som du ikke hører? Naar du seer et raadent Huus, forestiller din Sjel sig da, at Huset er nyt? Naar du seer En, som reiser til Møllen med en fuld Sæk, kan du da forestille dig noget, som du ikke seer? Er det din Sjel eller dit Legeme, som forestiller sig noget? Hvad kaldes det med eet Ord, naar din Sjel forestiller sig noget? Hvad er da en Tanke? Hvad er et Væsen? Er din Sjel ogsaa et Væsen?

### 13. Levende, Livløs.

8

Nogle Væsener ere levende, og nogle ere livløse. Levende Væsener ere baade Mennesker og Dyr. Ligesom jeg har Liv, saa kan jeg ogsaa mærke, at Hesten, Koen, Faaret, Fuglene og alle andre Dyr have Liv. Derimod kan jeg ikke mærke, at der er Liv i et Stykke Træ, i en Steen, i Jord, i Vand, i Jern og mange flere Ting. De kaldes derfor livløse. Naar et levende Væsen taber sit Liv, saa dør det.

Man siger ogsaa, at Træerne og Blomsterne og Græsset have et Slags Liv indtil de visne. Men de have ingen Selvbevidsthed, det er: de vide ikke af sig selv. De kunne hverken tænke, eller ville, eller føle, eller bevæge sig selv fra et Sted til et andet.

Hvad er en Aand? Hvad kaldes da et Væsen, som ikke bestaaer af Dele? Er din Sjæl et Legeme eller en Aand? Bestaaer da din Sjæl af Dele?

Er du et levende eller et livløst Væsen? — Ere alle Væsener levende? Kan du nævne mig nogle levende Væsener? Kan du mærke, at Dyrene have Liv? Hvoraf kan du mærke det? — Kan du nævne mig nogle Ting, som du ikke kan mærke noget Liv i? Hvad kaldes de, som ikke have Liv? Hvad er det at døe? Siger man ogsaa at Træer, Blomster og Græs have Liv? Have de samme Slags Liv, som Mennesker og Dyr? Have Træer, Blomster og Græs nogen Selvbevidsthed? Hvad betyder det, at de have ingen Selvbevidsthed? Sig mig noget, som du kan, men som Træer, Blomster og Græs ikke kan?

### 14. Pligt.

9

Pligt kaldes det, at man bør og skal. Det er Barnets Pligt, at gjøre hvad Forældrene ville; thi det bør Barnet gjøre. Det er Tjeneres Pligt, at arbejde for Husbonden. Det er Husbondens Pligt, at lade sine Tjenere faae Kost og Løn. Dersom nogen falder i Vandet, og jeg kan

hjælpe ham, da er det min Pligt at hjælpe ham. Det er min Pligt at gjøre mod Andre, hvad jeg vil at Andre skulle gjøre mod mig.

## 15. Betingelse.

9

Betingelse kaldes det, som maa være eller skee, dersom noget andet ogsaa skal være eller skee. For Exempel: Tjenere faae Kost og Løn med den Betingelse, at de maae arbeide. Arbeide er Betingelsen; thi ellers bør Tjeneren ikke have Kost og Løn. Tjeneren arbeider med den Betingelse at faae Kost og Løn. At faae Kost og Løn er Betingelsen; thi ellers kan Tjeneren ikke arbeide. Der skeer ingen Virkning uden den Betingelse, at dertil maa være en Aarsag. Aarsag er Betingelsen; thi Aarsagen maa være, dersom Virkningen skal skee. <sup>10</sup>

---

Hvad kalder man det: at man bør og skal? Hvad er det da man kalder Pligt? Hvad er Barnets Pligt? Hvad mener du dermed, at du siger det er Barnets Pligt? Siig mig noget som er Tjeneres Pligt? Hvorfor siger du, at det er deres Pligt? Veed du noget, som er Husbondens Pligt? Hvorfor kalder du det hans Pligt? Dersom du kan hjælpe En, som er falden i Vandet, hvad er da din Pligt? Hvad betyder det, at det er din Pligt? Hvad er din Pligt mod andre Mennesker?

Hvad kaldes det, som maa være eller skee, dersom noget andet ogsaa skal være eller skee? Hvad er da nu en Betingelse? Naar Tjenere faae Kost og Løn, hvad er da Betingelsen? Hvorfor kan da deres Arbeide kaldes en Betingelse? Naar Tjeneren arbeider, hvad er da Betingelsen? Hvorfor er da Kost og Løn en Betingelse? Kan en Virk-

## 16. Muligt, Umuligt, Virkeligt.

10

Muligt er det, som kan være eller skee. Umuligt er det, som ikke kan være eller skee. Virkeligt er det, som er. Det er muligt, at jeg kan være levende i Morgen. Det er ogsaa muligt, at jeg da kan være død. Det er muligt, at jeg kan være levende om Morgen, og død før det bliver Aften; men det er umuligt paa eengang at være baade levende og død. At jeg nu er levende, det er ikke alene muligt, men ogsaa virkeligt. Det var muligt, at jeg nu kunde have været andensteds; men det er umuligt at være paa to Steder paa eengang. At jeg nu er her,

det er ikke alene muligt, men ogsaa virkeligt. En rund Kugle er baade mulig og virkelig. En firekantet Kugle er umulig, og kan aldrig blive virkelig.

---

ning skee uden nogen Betingelse? Hvorfor kaldes Aarsagen en Betingelse for Virkningen? Hvad er muligt? Hvad er umuligt? Hvad er virkeligt? Er det muligt eller umuligt, at du kan være levende i Morgen? Er det muligt eller umuligt, at du kan være død i Morgen? At være levende om Morgen og død før Aftenen, er det muligt eller umuligt? Paa eengang at være baade levende og død, er det muligt eller umuligt? Er det bare muligt, at du nu er levende? Var det muligt eller umuligt, at du nu kunde have været andensteds? Er det muligt eller umuligt, at Nogen kan være paa to Steder paa eengang? Er det bare muligt, at Du nu er her? Er en rund Kugle mulig? Er den bare mulig? Er en firekantet Kugle mulig? Kan den blive virkelig?

## 17. Nødvendigt, Tilfældigt.

11

Nødvendigt er det som maa være. Tilfældigt er det, som baade kan være og ikke være. En Kugle maa nødvendig være rund; thi ellers er den ikke en Kugle; men det er tilfældigt, at den er af Træ eller af Jern eller af Bly; thi en Kugle er en Kugle, hvad den saa er gjort af. At den maa være gjort af Noget, det er nødvendigt. En Blykugle maa nødvendig være gjort af Bly; men det er tilfældigt, at den er stor eller liden, varm eller kold. Det er tilfældigt, at En faaer kogende Vand paa sin Haand; men dersom det skeer, da er det nødvendigt, at Haanden brændes. Naar der skeer en Virkning maa der nødvendig være en Aarsag til Virkningen; thi en Virkning uden Aarsag er umulig.

## 18. Det Modsatte.

11

Det Modsatte er det som er tvertimod. Hinanden modsatte ere for Exempel: Lys og Mørke, Kulde og Varme, stor og liden, lang og kort, synlig og usynlig, mulig og umulig, glad og bedrøvet, levende og død, Kundskab og Uvidenhed, Mange og Faa.

12

---

Hvad er nødvendigt? Hvad er tilfældigt? Hvad er nødvendigt ved en Kugle? Hvorfor er det nødvendigt? Siig mig ogsaa noget, som er tilfældigt ved en Kugle? Hvorfor er det tilfældigt?

Kan en Kugle være gjort af Intet? Er det da nødvendigt eller tilfældigt at den er gjort af Noget? En Blykugle maa nødvendig være rund, men er der mere, som er nødvendigt ved en Blykugle? Siig mig noget tilfældigt ved en Blykugle? Er det nødvendigt eller tilfældigt at faae kogende Vand paa sin Haand? Men naar Nogen faaer kogende Vand paa sin Haand, hvad for en Virkning er da nødvendig? Naar der skeer en Virkning, hvad maa der da nødvendig være? Hvorfor?

Hvad forstaaes ved det Modsatte? Hvad er det Modsatte af Lys? Kulde? stor? lang? høflig? artig? glad?

## 19. Verden er skabt af Gud.

12

Ved det Ord Verden forstaaes Himmelen og Jorden. Jorden er en Klode, det er: den er rund som en Kugle. Jorden beboes af os Mennesker og af utallige Dyr, som finde Næring paa den og i den. Solen, Maanen, Stjernerne og det store Rum, hvori de sees, kaldes Himmelen.

Verden kan ikke være bleven til af sig selv; thi Intet kan blive til af sig selv. Der er en Bog, som kaldes Bibelen. Den Bog fortæller, at det er en Aand, som er Aarsag til, at Verden er til, og den Aand kaldes Gud.

Naar Gud gjør, at noget bliver til, saa kaldes det at skabe. Bibelen siger, at Gud i sex Dage skabte Verden med alle livløse og levende Skabninger. Hver Skabning fik da sin Natur af Gud. Det blev Solens Natur, at lyse og varme, og det blev Jordens Natur at bære Græs, Korn og Træer. Det blev Fiskenes Natur at leve i Vandet, og Fuglenes Natur at flyve i Luften.

13

Gud skabte Mennesket sidst, nemlig paa den sjette Dag. En Jordklump var den Materie, hvorefter Gud skabte Mennesket. Det første Menneske var en Mand, som fik det Navn Adam. Engang, mens Adam sov, dannede Gud en Kvinde, som blev kaldet Eva. Adam og Eva bleve Ægtefolk.

Paa den syvende Dag holdt Gud op at skabe, og anordnede Sabbaten; det er: Han befalede at hver syvende Dag i Ugen skal være Helligdag.

---

levende? Kundskab? Mange? Mørke? Varme? liden? kort? usynlig? umulig? bedrøvet? død? Uvidenhed? Faa?

Hvad forstaaes ved det Ord: Verden? Hvad Skikkelse har Jorden? Af hvem beboes den? Næring, det er: Livs Ophold, Mad og Drikke. Hvad er Himmelen? Kan Verden være bleven til af sig selv? Hvorfor ikke? Hvad er det for en Bog, som fortæller hvorledes Verden er bleven til? Det Væsen, som er Aarsag til at Verden er bleven til, er det Aand eller Legeme? Hvad kaldes den Aand? Hvad er det for et Væsen, som kaldes Gud?

Hvad er det at skabe? I hvor mange Dage skabte Gud Verden? Skabning kaldes det, som er skabt af Gud. En Tings Natur er de Egenskaber og Kræfter,] som Gud har skabt den med. Af hvem har hver Skabning sin Natur?

## 20. Adam og Eva.

13

De boe i Paradiis.

Adam og Eva vare de fornemste paa hele Jorden. De vare forstandigere, bedre og gladere, end alle deres Medskabninger.

Gud lod dem boe paa et meget behageligt Sted, som kaldes Eden eller Paradiis. Der vare velsmagende Frugter, skyggefulde Træer, blomstrende Enge, klare Kilder, syngende Fugle, og en Vrimmel af andre glade Dyr. Deres Legemer vare frie for Sygdomme og Smerter, og i deres Sjele var der Fornøielse uden nogen Bedrøvelse. Denne deres Lykke var ikke varig.

14

---

Veed du noget om Solens Natur? om Jordens Natur? om Fiskenes Natur? om Fuglenes Natur?

Naar skabte Gud Mennesket? Materie er det som noget gøres af. Af hvilken Materie skabte Gud Mennesket? Hvo var det første Menneske? Skabte Gud kun et eneste Menneske? At danne er at gjøre noget af en Materie, og give det sin rette Skikkelse. Hvad bleve Adam og Eva for hverandre?

Hvad veed du om den syvende Dag? At anordne er at befale, at noget skal skee, og hvorledes det skal skee. At befale er at sige En sin Villie hvad han skal gjøre. Helligdag er en Dag hvis Bestemmelse er ikke Arbeide, men til at tænke paa Gud mere end ellers.

Fornemst er den, som er mere end de andre. Forstandigere er den, som tænker og veed mere. Bedre, mere god. Gladere, mere fornøiet. Vore Medskabninger kalde vi Dyrene, fordi baade de og vi ere skabte af Gud.

## Adam og Eva synde.

14

Vi vide Navn paa to af Træerne i Eden. Det ene kaldtes Livets Træ, og det andet hedte Kundskabs Træ. Frugten af det første kunde forlænge Menneskets Liv, og Frugten af det andet indeholdt Forgift, som forkorter Livet. Gud forbød dem at æde af Kundskabs Træets Frugt; men af alle de andre Træer tillod han dem at spise. Bibelen fortæller, at Slangen lokkede Eva til at æde af Kundskabs Træets Frugt. Hun fik Lyst til den, spiste selv af den, og fik ogsaa Adam til at spise af den. Saaledes syndede begge til stor Skade for dem selv.

## De udjages af Paradis.

15

Da Gjerningen var gjort, saa mærkede de strax, at de havde gjort meget ilde og angrede det. De vilde begge undskylde sig. Adam sagde, at det var Evas Skyld, og Eva sagde, at det var Slangens Skyld. De begyndte at blive bange for Gud. De skammede sig og sørgede. Gud jagede dem ud af Paradiset, og der maatte de aldrig mere komme.

## De ere vore Førsteforældre.

Adam og Eva fik Børn. Deres Børn bleve voxne og fik ogsaa Børn. Saaledes har det stedse været paa Jorden siden Adams Tid. Ligesom alle Grenene paa et Træ komme af een Stamme, saaledes nedstamme alle Mennesker fra Adam og Eva. Disse kaldes derfor Førsteforældre for den hele Menneskeslægt.

---

Behageligt er det som vi synes vel om, det som fornøier os. Sygdom er at have Ondt, ikke være frisk; det Modsatte af Sundhed. Smerte, naar man føler noget Ondt i Legemet. Fornøielse er en behagelig Følelse i Sjelen. Bedrøvelse er at være ilde tilmode over Noget. Lykke, naar det gaaer os efter Ønske. Varigt er det som vedbliver enten altid eller længe. At synde er at gjøre Gud imod, være ham ulydig. Frugt, det som voxer i eller over Jorden og er spiseligt. Forgift kaldes alt det, hvis Natur er skadelig for vort Legeme. Nogle Slags Forgift dræbe hastig, og andre langsom. Der ere mange Slags forgiftige Ting, som skade Legemet, om de ikke komme i Maven. Forbyde, sige En om noget, at han ikke maa gjøre det. Tillade, give Lov til. Lokke, søge at opvække Lyst til noget hos En. Lyst til en Ting har man, naar man synes godt om den, og gjerne vil have den. Skade, ond Virkning.

**21. Adams og Evas Sønner.**

15

Kain og Abel.

Adams og Evas første Søn hedte Kain, og den anden hedte Abel. Kain paatog sig det besværlige Arbejde at dyrke Jorden. Abel levede mere mageligt, og var en Faarehyrde. Kain havde et fortrede ligt Sind; thi han var tilbøielig til Vrede og Misundelse. Abel derimod var god og sagtmodig. 16

To gjøre det samme, og det er ikke det samme.

De vidste begge, at alt Godt kommer fra Gud, derfor vilde de vise deres Taknemmelighed ved at gjøre hver sit Offer. Kain tog nogle af Markens Frugter, og opbrændte dem, for at Røgen deraf kunde stige op mod Himmelen. Abel tog derimod et slagtet Lam, og lagde det paa Ilden til Offer. Hverken Abels eller Kains Offer kunde gavne Gud noget; men Abels Sindelav var godt, derfor havde Gud Behag til ham. Kains Sindelav var ondt, derfor havde Gud ikke Behag til ham. For Gud er Hjertet Hovedsagen. Gud gav Abel mere Lykke end Kain. Kains Ansigt blev blegt, og det kom deraf, at han havde ingen Sindsro.

Engang fik han Abel til at gaae med sig ud i Marken, og da de To vare alene, slog han den uskyldige Abel ihjel. Saasnart denne afskyelige Gjerning var gjort, sagde Gud til Kain: Hvor er din Broder Abel? Kain var saa forvoven, at han svarede: Jeg veed det ikke. Skal jeg passe paa min Broder? Gud lod ham da vide, at det aldrig kunde gaae ham vel, men at Straffen vilde følge ham. Indvortes følede nu Kain en inderlig Angest. Han kunde ikke aflade at tænke paa Abels sidste Suk, hans blege og blodige Legeme, hans rygende Blod. Hvor han var syntes han at høre og see den døende Abel. Han turde ikke komme for sine Forældres Øine, og flyttede siden fra et øde Sted til det andet. Udvortes i hans Ansigt saae man Tegn til hans Angest, og deraf kunde man endog kjende Brodermorderen. Disse vare de første sørgelige Følger af Misundelse. 17

Kains Efterkommere lignede ham for det meste, og bleve onde. Efter Abels Død fik Adam og Eva den tredie Søn, som de kaldte Seth. Dennes Efterkommere vare meget bedre end Kains.

---

Angre, sørge over det man har gjort, ønske det ugjort. Undskyld sig \*. Bange er den, som føler en stor Frygt. At skamme sig er at føle, at man fortjener Skam. At sørge er at være meget bedrøvet over Noget.

At nedstamme \*. Førsteforældre \*. Menneskeslægten kaldes alle Mennesker under Eet, fordi vi alle ere af een Slægt.

Besværligt er det, som ikke falder os let, men tungt. Arbeide, en Gjærning hvoraf man kan blive træt. Mageligt, det som ikke er besværligt. Faarehyrde, den som vogter Faar. Fortredeligt Sind har den, som let bliver vred og ilde tilmode. Tilbøielig til Vrede er den som let bliver vred. Vrede er Misfornøielse med den, som vi troe har gjort Uret. Misundelse er Misfornøielse over at det gaaer Andre vel. God kaldes den, som vil Andre vel. Sagtmodig er den, som er saa god, at han styrer sin Vrede.

Godt for os er det, som er os gavnligt. Taknemmelighed er den Kjærlighed, som vi skyldes Velgjørere frem for Andre. Offer\*. Gavne, være til Fordeel eller Nytte. Sindelav er Vane til at være god eller ond, glad eller bedrøvet. Godt kaldes det, der er som det bør være. Behag har man til det man synes vel om. Ondt kaldes det, der er saaledes, som det ikke bør være.

Hjertet er Hovedsagen, det er: Villien, Sindelavet er det fornemste. Sindsro kaldes det, at Sjelen er fri for ubehagelige Følelser, saasom Vrede, Misundelse, Angest, o. s. v.

Uskyldig er den, som ikke har forseet sig. Afskyeligt er det, som er overmaade stygt.

Forvoven er den, som ikke er bange for det, som han skulde være bange for. Straf er det, som En maa lide fordi han har syndet. Angest, naar man er meget bange. Aflade, holde op, lade være. Tegn, det hvoraf man kan mærke noget; det hvorved man kommer til at erindre noget. Sørgeligt er det, som volder megen Bedrøvelse. Følger; Virkninger kaldes saa, fordi de følge med eller efter Aarsagerne. Efterkommere; Børn, Børnebørn, Børnebørnsbørn, og saa videre. Ond er den, som vil Andre ilde, eller er meget uskikkelig.

## 22. Noah og hans Familie.

18

Faa Gode blandt mange Onde.

Menneskene bleve efterhaanden flere og flere. Jo mere de formerede sig, desmere formindskedes de Godes Tal. Fraadseri, Drukkenskab og al Ugudelighed bleve saa almindelige, at der var ikke mere end een gudfrygtig Familie paa Jorden. Denne var den retsindige Noah, hans Hustru, deres tre Sønner, og disses tre Hustruer. Gud besluttede at ødelægge de Ugudelige, og alene skaane de faa Gudfrygtige. Straffen kom dog ikke hastig, men langsom. Gud

opsatte den i lang Tid, for at give dem Tid til at forbedre sig. Han lod Noah advare og formane disse fordærvede Mennesker, men de gave ikke Agt derpaa, og det virkede intet.

De Onde forgaae, de Gode bestaae.

Gud befalede Noah at bygge et stort Skib, som ogsaa kaldes Arken. Denne Ark var saa stor, at den kunde rumme ikke alene Noah <sup>19</sup> og hans Familie, men ogsaa mangfoldige Dyr, som ikke kunne leve i Vandet, og tillige Føde for dem for eet Aar. Den blev ogsaa indrettet saaledes, at der vare mange Værelser i den. Han brugte Beg til at gjøre den tæt med, og byggede Tag over den for Regn. Noah gik nu ind i Arken tilligemed hans Hustru, deres tre Sønner Sem, Kam og Jafet, og disses tre Hustruer, og en Mængde Dyr. Saa lod Gud det regne overmaade stærkt uden Afbrydelse i fyrgetyve Dage og Nætter. Gud lod ogsaa en Mængde Vand komme op af Jorden. Vandet voxte saa høit, at det gik over de høieste Bjerge. Da druknede alle de onde Mennesker, mens Noah og hans Familie svævede uskadte oven paa Vandets Overflade. Denne Ødelæggelse kaldes Syndfloden.

Gud ihukom Noah, Noah ihukom Gud.

Derefter begyndte Vandet igjen at formindskes, saa at man kunde see Bjergtoppene. Noah lod først en Ravn flyve ud af Arken, og den kom ikke igjen. Anden Gang slap han en Due ud, og den kom tilbage til ham. Tredie Gang slap han ogsaa en Due ud, og den kom igjen om Aftenen med et Blad af et Olietræ i Næbbet. Ogsaa fjerde Gang slap han en Due ud, men denne kom ikke igjen. Nu slap Noah alle Dyrene ud af Arken. Han og hans Familie, ialt otte Personer, gik nu ogsaa ud, <sup>20</sup> efterat de havde været indsluttede i Arken lidt mere end eet Aar.

Noah takkede Gud, som havde frelst ham og hans Familie fra den almindelige Ødelæggelse. Han byggede et Alter og ofrede. Gud havde Behag til Noahs Taknemmelighed, og gav ham dette Løfte: Saalænge Jorden er til skal Sæd og Høst, Frost og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke aflade. Der var paa samme Tid en deilig Regnbue

tilsyne. Gud sagde da, at Regnbuen skal herefter være et Tegn, som betyder, at Jorden skal ikke mere ødelægges ved en saadan Syndflod.

---

Familie, Beslægtede. De som leve sammen i een Huusholdning kaldes ogsaa en Familie. Efterhaanden, ikke paa eengang, men lidt efter lidt. Fraadseri, naar man spiser for meget, eller for lækkert. Drukkenskab, naar man drikker for meget af stærk Drik. Ugudelighed, naar man ikke er bange for at gjøre Gud imod. Almindelig er det, som kan siges om Alle, eller om de Fleste. Gudfrygtig er den, som er bange for at gjøre Gud imod. Retsindig er den, som ikke vil gjøre andet, end Ret. At beslutte, foresætte sig noget, som man har i Sinde at gjøre. Ødelægge, gjøre Ende paa. At skaane er, ikke at straffe, eller at formindske Straffen, eller at spare En for noget Ubehageligt. Opsætte, beslutte at gjøre noget ikke strax, men paa en anden Tid. At forbedre sig er at blive mere god. Advare, underrette En om noget, som er farligt for ham. Formane, søge at overtale En til noget Godt, Et fordærvet Menneske er den, som er bleven ond.

Indrettet, dannet indvendig. Svæve, saa kaldes det at bevæge sig ligesom Skyerne i Luften og Skibet paa Vandet.

Overfladen er det udvendige af et Legeme. Syndfloden?

Olietræ er et Træ, hvorpaa der voxer et Slags Bær, hvorefter man faaer den Olie, som kaldes Bomolie eller Madolie,

## 23. Abraham og Isak.

20

Afguderiet begynder.

Da Noahs Efterkommere siden bleve meget talrige paa Jorden, begyndte de at dyrke Afguder. De vidste, at Verden er ikke bleven til af sig selv, men at den er skabt af Gud. De saae Solen opstaae i al dens Majestæt. De mærkede, at dens Lys og Varme glæder og gavner alle Levende paa Jorden, og gjør Jorden frugtbar. Da de ikke saae noget mere velgjørende og prægtigt end Solen, saa tænkte de: Solen maa være Gud. De kunde ikke begribe, at Skaberen maa være usynlig, og at Solen maa være en Skabning. Siden begyndte de endog at tilbede Maanen og Stjernerne som Guder.

21

---

Person, hvert Menneske for sig er en Person. At takke er at give En tilkjænde, at man skønner paa hans Godhed. Frelse, hjælpe En ud af Nød. Løfte, love En noget, er at sige ham, at man vil gjøre noget som han ønsker. Deilig, vakker at see til. Regnbue; naar det regner og skinner Sol paa eengang, og man staaer paa det rette Sted, kan man i Luften see en Bue af syv Farver, som kaldes Regnbue. Naar man vender Ansigtet lige mod Midten af

Regnbuen, saa vender man Nakken mod Solen. Jo lavere Solen staaer, des høiere er Regnbuen. Den er intet andet end Solens Straaler eller Skin, som kommer tilbage fra Regndraaberne.

Talrigt er det, hvis Tal er stort. Afgud, naar noget andet end Gud ansees for Gud, saa kaldes det en Afgud. At dyrke Afguder er at ofre til dem, bede dem om Hjælp. Majestæt er det samme som Storhed, Magt og Pragt.

## Abraham flytter til Kanaan.

21

Blandt Kaldæas Beboere var der en Mand ved Navn Abraham. Han var en retsindig og gudfrygtig Mand. Han fulgte ikke de Andres Exempel, men tilbad alene den Gud, som skabte Himmelen og Jorden. Efter Guds Befaling flyttede Abraham fra Kaldæa, fra sit Fødeland og fra sin Slægt. Han tog med sig sin Hustru Sara, sin Brodersøn Loth, sine Tjenere og alt hvad som hørte ham til, og reiste til Landet Kanaan. Her levede Abraham og Loth som Hyrder. De boede ikke i Huse, men i Telte. Naar deres Qvæg havde opædt Græsset paa et Sted, saa flyttede de til et andet, hvor de fandt Græs og Vand nok. Abraham blev en meget rig og mægtig Mand. Han havde mange Tjenere, og en stor Vrimmel af Qvæg. Loth blev ogsaa rig, endskjønt 22 ikke saa rig, som hans Farbroder.

---

Pragt og prægtig siges om det, som er meget deiligt, og for det meste kostbart. Begribe, forstaae, fatte. Skaber kaldes Gud, fordi han har skabt Verden. At tilbede er at yttre sin Ærefrygt for Gud.

Kaldæa var et Landskab, hvor man især tilbad Solen, Maanen og Stjernerne. At følge Ens Exempel er at gjøre efter hvad den anden gjør. Telt er noget, som bruges istedetfor Huus, og er af Lærret, som udspiles med Stokke og Snorer. Rig er den, som eier meget mere, end han behøver. Jo mindre En behøver, des snarere er han rig. Mægtig er den, som kan udrette store Ting.

## Det er bedre at tabe Fordeel end Fred.

22

Abrahams og Loths Tjenere kom ikke overeens med hverandre. De trættede med hinanden om Græsgangene og Vandstederne, og ingen vilde give efter. Abraham syntes meget ilde derom, thi han elskede

Enighed. Han sagde derfor til Loth: Der maa ikke være Trætte imellem mig og dig, ikke heller imellem dine og mine Hyrder, thi vi ere jo Mænd og desuden nær beslægtede. Det er bedst at vi skilles ad. Du maa vælge. Flyt med din Hjord hvorhen du vil, saa gaaer jeg til et andet Sted. Endskjønt Abraham var baade den ældste og den mægtigste, var han dog saa føielig. Det kom deraf, at han havde mere Forstand og var mere god end Loth. Denne var egennyttig og saae alene paa sin egen Fordeel. Han reiste derfor til en Slette henimod Byen Sodoma, hvor der vare de bedste Græsgange.

### Abraham frelser Loth.

22

Sodoma fik Krig, blev overvunden og plyndret. Baade Loth og mange af Stadens Folk bleve bortførte som Krigsfanger. Saasnart Abraham fik dette at vide, bevæbnede han sine Folk, reiste efter Fienderne, naaede dem, overvandt dem, tog fra dem hvad de havde plyndret, og befriede baade Loth og de andre Fanger. Da Abraham kom tilbage, gik Kongen af Sodoma ud imod ham, og bad ham beholde altsammen, men alene give ham Folket igjen. Abraham var saa aldeles uegennyttig, at han vilde slet intet beholde for sig selv.

23

### Sodoma ødelægges.

Siden lod Gud Abraham vide, at han havde besluttet, at ødelægge Sodoma og nogle andre Stæder, fordi Beboerne vare saa onde og ugudelige. Abraham blev inderlig bedrøvet derover, og bad Gud, at han vilde skaane Sodoma, om der alene var ti gode Mennesker i den. Da der ikke engang var ti gode Mennesker, ødelagde Gud den og nogle andre Stæder ved Lynild. Det lynede saa forskrækkeligt, at det saae ud, som der regnede Svovel og Ild. Ogsaa denne Gang blev Loth reddet tilligemed hans to Døttre, da de itide forlode Staden. Loths Hustru derimod omkom.

Fordeel er det, som man vinder ved noget. Fred er det modsatte af Uenighed, Strid og Krig. Det kaldes ogsaa Fred, naar intet hindrer vor Ro og Fornøielse. Enighed bestaaer deri, at den Ene vil hvad den Anden vil uden Trætte. En Hjord er en Flok af Faar, Geder, Køer, o. s. v. Føielig er den, som retter sig efter Andres Villie, endskjønt han har Ret til at følge sin egen. Forstand er en Evne til at skjønne og tænke. Egennyttig er den, som seer for meget paa sin egen Fordeel.

At plyndre kaldes det, naar Soldaterne tage hvad de ville fra de Overvundne. Stad, en meget stor Bye. At

bevæbne er at give Vaaben. Vaaben kaldes det, som i Krigen og paa Jagten bruges til at dræbe med, og forsvare sig selv med. I gamle Dage var det Sværd, Bue, Pile, Skjold, o. s. v. Fiende kalde vi den, som hader os, som vil os ondt. Kan Nogen gjøre os Ondt, uden at være vor Fiende? — Uegennyttig er det modsatte af Egennyttig.

Lynild er en fin, lysende og kraftig Materie, som er Aarsag til Torden. Denne Materie kaldes ogsaa Luft-Elektricitet. Tordenskraldet er intet andet, end en Lyd. Tordensteen eller Tordenbly er ikke til. Lynilden træffer helst i høie og spidse Ting, især naar de ere af Metal eller ere vaade. I Tordenveir bør man ikke søge Ly for Regn under noget Træ. At redde En er at hjælpe ham af en Fare. At omkomme er at miste Livet i en Nød eller Fare.

### En tro Tiener er Ære værd.

24

Abraham var nu gammel, Sara var død, og han ønskede inderlig, at hans Søn Isak maatte faae en god og gudfrygtig Ægtemage. Han boede iblandt Kananiterne, og de vare Afgudsdyrkere. Derfor vilde han slet ikke, at Isak maatte gifte sig med nogen af deres Døttre. Abraham havde en gammel ærlig og tro Tiener, som efter hans Befaling aflagde Eed paa, at ville reise hen og hente en Brud til Isak af hans egen Slægt. Tienenen gjorde alene denne Indvending: Kanske den Pige, som jeg vælger, ikke vil følge med mig hid. Skal jeg da love at komme igjen, og tage din Søn med mig didhen? Nei, svarede Abraham; men jeg har det Haab, at Gud, som altid har været god imod mig, vil ogsaa denne Gang bønhøre mig, og gjøre din Reise lykkelig. Tienenen reiste da. Han fik nogle af Abrahams Folk med sig, og desuden ti Kameler og mange Foræringer af Guld og Sølv og Klæder.

**Han finder Rebekka.**

Da han havde reist i mange Dage, kom han endelig en Aften i Nærheden af den By, hvor Abrahams Broder Nakor havde boet. Der var<sup>25</sup> en Brønd, og der hvilede han sig. Nu bad han Gud, at han vilde lade ham finde den Person, som han reiste efter. Pigerne pleiede om Aftenen at hente Vand der. Strax efter at han havde endt sin Bøn, kom der en deilig Pige. Hendes Navn var Rebekka, og hendes Fader var Betuel, Abrahams Brodersøn. Hun hentede Vand i en Krukke, og han bad hende om at drikke af den. Hun lod ham strax drikke, og var tillige saa tjenstfærdig, at hun hentede Vand til hans Kameler, skjønt han ikke havde bedet hende derom. Han spurgte hende hvis Dotter hun var, og det sagde hun ham. Han spurgte tillige, om han kunde faae Huus Natten over hos hendes Fader. Hun svarede, at der var Rum nok i Huset, og Foder nok til Kamelerne. Nu glædede han sig ved det Haab, at Gud havde bønhørt ham, og han gav hende nogle af de Foræringer, han havde med sig.

**Han udretter sit Ærende.**

Rebekka skyndte sig hjem og fortællede altsammen. Da hendes Broder Laban saae Foræringerne, gik han ud mod Abrahams Tjener, og bød ham velkommen i deres Huus. Denne fulgte nu hjem med Laban. Der blev strax sat Mad for ham, men han kunde intet nyde, førend han havde udrettet sit Ærende. Han sagde, at han var udsendt af Abraham for at hente en Brud til Isak. Han fortællede hvorledes han havde bedet til Gud ved Brønden, at Rebekka kom strax derefter;<sup>26</sup> og saa begjærede han hende for Isak. Betuel og Laban svarede, at de havde intet at sige derimod, da de troede, at det var Guds Villie. Han gav nu kostbare Foræringer af Guld og Sølv og Klæder baade til Rebekka og til hendes Moder og Broder. Derefter spiste han og de andre, som vare fulgte med ham.

### Han fører Rebekka hjem med sig.

Næste Morgen bad han om, at han maatte reise, og tage Rebekka med sig. Hendes Moder og Broder ønskede, at hun maatte blive hos dem endnu i nogle Dage. Men han hastede, da han gjerne vilde glæde Abraham og Isak, saasnart han kunde. De spurgte Rebekka, om hun vilde reise med ham strax, og da hun samtykkede, saa lode de dem reise og velsignede hende ved Afskeden. Isak og Rebekka levede længe og fornøiet med hinanden.

---

Tro er den, som gjør sin Pligt det bedste han kan; hvis Ærlighed man kan lide paa. Ære pleier man kalde Medmenneskers Agtelse, eller alene Tegn paa deres Agtelse. Den sande Ære er fortjent Agtelse af forstandige og gode Mennesker. Ærlig er den, som fortjener Ære for sin Retsindighed. Eed gøres ved at kalde Gud til Vidne paa det man siger eller lover. At aflægge Eed er det samme som at gjøre Eed eller sværge. En Indvending er det som siges imod. Haab er at vente noget Godt. At bønføre En er at gjøre hvad han beder om. Kameler ere store og stærke Dyr, som i nogle Lande bruges istedenfor Heste. De have Pukkel paa Ryggen, og kunne i lang Tid leve uden at drikke. Pleiede, vare vant til. Tjenstfærdig er den, som gjerne vil gavne og hjælpe sin Næste.

## 24. Esau og Jakob.

26

Esau sælger, Jakob køber, og Begge gjøre ilde.

Isak og Rebekka havde to Sønner: Esau og Jakob. Esau var den ældste. Iblandt hine omvankende Hyrder vare ingen Konger, men Faderen eller Husbonden i enhver Familie havde næsten kongelig Magt over de andre. Saadanne Familie-Regenter kaldes Patriarker. Naar Faderen døde fik den ældste Søn Ret til at befale over Familien. Dette kaldtes Førstefødselsretten.

27

Denne Ret tilkom Esau. Han fandt Behag i Jagten, men Jakob levede alene som Hyrde. Engang kom Esau hungrig og træt hjem af Jagten, og da han fik see en Ret Mad, som Jakob havde lavet sig, saa fik han Lyst til den, og begjerede den af Jakob. Denne var saa egennyttig, at han sagde: Sælg mig din Førstefødselsret; og hiin var saa letsindig, at han solgte den for en Ret Mad, og gjorde Eed paa, at

den skulde tilhøre hans yngre Broder. Førstefødselsretten var en saa vigtig Sag, at den var dog langt mere værdt, og de gjorde Begge ilde.

---

At troe noget er at holde det for sandt, endskjøndt man ikke har erfaret det selv.

At samtykke noget er det samme som at sige Ja dertil. Vi velsigne et Menneske, naar vi ønske godt over det.

Hine, derved forstaaes undertiden: de før omtalte; og undertiden: de som have været før.

Konge pleier den at kaldes, som har den høieste Magt i et Kongerige. Magt over andre har den, som kan tvinge dem til at lyde sig.

### **Man bør adlyde Gud mere end Menneskene.**

27

Isaks Syn aftog saaledes efterhaanden i hans Alderdom, at han tilsidst blev næsten blind. En Dag sagde han til Esau: Tag dit Jagtredskab, gaae ud og skaf mig noget Vildt. Lav mig en god Ret Mad deraf, saa vil jeg velsigne dig førend jeg dør. Dette hørte Rebekka, og hun vilde heller, at Isak skulde først velsigne Jakob, da hun elskede denne mere end Esau. Hun overtalede derfor Jakob til at gaae i Esaus Sted, og give sig ud for Esau. Hun skyndte sig at tillave noget Kjødmad, og lod Jakob tage Esaus Klæder paa. Denne var lodden over sit hele Legeme; derfor bandt hun Skind om Jakobs Hals og Hænder, at han desmere kunde ligne Broderen. Da Jakob kom ind med Maden og begyndte at tale, spurgte den Gamle: Hvo er du? Jakob svarede: Jeg er Esau din Førstefødte, og har gjort som du sagde til mig. Isak spurgte ham: Hvorledes kunde du saasnart faae Vildt? Jakob svarede: Herren din Gud skikkede mig det. Da sagde Isak: Kom hid, jeg vil føle paa dig. Jakob gik hen til ham. Faderen følede paa ham og sagde: Røsten er Jakobs, men Hænderne ere Esaus. Oldingen spiste derefter af Maden og velsignede Jacob.

28

### **Jakob flygter.**

Da Esau kom hjem fik han at vide hvad som var skeet. Han blev meget bedrøvet og vred. Han yttrede sig med, at han vilde slaae Jakob ihjel, for at hævnge sig. Denne blev derover meget bange.

Rebekka raadede ham at reise til hendes Broder Laban, for at undflye Esaus Hævn. Dette gjorde han. Laban tog vel imod ham, og lovede at give ham sin deilige Dotter Rakel til Hustru, naar han vilde tjene ham i syv Aar. Laban holdt ikke sit Løfte; thi han gav ham den ældste Dotter Lea. Endnu i syv Aar til maatte han tjene for at faae Rakel. Derefter blev han endnu i sex Aar hos Laban. Denne var en misundelig, gjerrig og karrig Mand, som søgte at forholde ham hans Løn; men Jakob erhvervede sig dog megen Eiendom. Da han nu havde været i tyve Aar hos Laban, reiste han til Kanaan igjen med sin Familie og sine Hjorder.

### Esau og Jakob blive forligte igjen.

Paa Veien fik han vide, at Esau kom imod ham med Firehundrede bevæbnede Mænd. Han vidste med sig selv, at han to Gange havde fornærmet Esau, og at denne havde truet med at slaae ham ihjel. Han kunde ikke staae sig imod ham, ikke heller kunde han undgaae ham. Jakob var nu i den største Angest, og bad inderligen til Gud om Redning. Han sendte ogsaa nogle af sine Tjenere iforveien til Esau med en Mængde Qvæg til Foræring, nemlig: Tohundrede Geder, tyve Bukke, Tohundrede Faar, tyve Vædre, tredive Hunkameler med deres Føl, fyrgetyve Køer, ti Øxen, tyve Aseninder og ti Føl. Da Jakob siden saa Esau komme med sine Firehundrede Mænd, saa bøiede han sig til Jorden for sin Broder. Dennes Sindelav mod Jakob var forandret. Han løb mod ham, tog ham i Favn og kyssede ham. De græd begge af Glæde. Det var godt ikke alene for Jakob, at Esau var forsonlig og tilgav ham; men Esau var ogsaa selv glad derover. Han sagde derefter til Jakob: Hvad vil du med alt det Qvæg, som jeg mødte? Jeg har selv meget, min Broder! Behold du hvad dit er. Da Jakob bad ham meget, beholdt han Foræringen, og de skiltes ad som Venner.

Jakob blev ogsaa kaldet Israel. Han havde tolv Sønner, og blev Stamfader til det Folk, som siden kaldtes Israeliter efter ham.

Regent kaldes ellers den, som har at befale over et Land og Folk. Patriark\*. Ret til en Ting har den, som bør have den; hvilket ogsaa kaldes Rettighed. Førstefødselsretten\*. Jagt\*. Denne og hiin: naar der tales om To, saa betyder Denne den sidst omtalte, og Hiin betyder den først omtalte. Letsindig er den, som bruger for lidet Eftertanke, og derfor ikke anseer det Vigtige for at være vigtigt, og det Farlige for at være farligt. Vigtigt er det som ligger Magt paa; det som er meget værdt at bryde sig om.

Redskab er det ved hvilket en Ting gøres. Jagtredskab var den Tid Bue og Pile.

Haandværksfolks Redskab-

kaldes Verktøi. At elske er at have kjær, holde af. At overtale er at søge med Ord at faae En til noget. Lodden, fuld af Haar. En Olding er en gammel Mand. At flygte er af Frygt at skynde sig bort. At yttre er at give noget tilkjende med Ord eller Gjerning. At hævne er at betale Ondt med Ondt. At raade er at sige En hvad man troer bedst for ham at gjøre. At undflye er at slippe af en Fare ved at skynde sig bort. At

tjene er at staae under en Andens Befaling. Det betyder ogsaa undertiden at gjøre en Anden noget til Gavn eller Fornøielse. Gjerrig er den, som er alt for begjerlig efter at erhverve.

Karrig er den, som vil spare for meget. Den Gjerrige og den Karrige ere hinanden lige deri, at de Begge for meget elske Eiendom. Forholde, ikke lade faae. Erhverve, skaffe sig Eiendom. Eiendom, det som er Ens eget. Forligte siges Uvenner at blive, naar de blive Venner igjen. Fornærme, gjøre En nogen Uret. True, give En tilkjænde, at man vil gjøre ham noget Ondt. Undgaae, slippe forbi uden at møde. Redning, Hjælp af Fare. Qvæg,

## 25. Josefs Historie.

30

Josef elskes og hades.

Josef var den næst yngste af Jakobs Sønner, og en Søn af hans elskede Rakel. Hans Fader elskede ham fremfor de ti ældre, fordi han var bedre end de. Han gav ham smukkere Klæder, end de Andre. Det var en Feil af Josef, at han gjerne vilde fortælle sin Fader de andre Brødres slette Handlinger. Disse bleve derfor hans Fiender. Engang fortællede han en Drøm, han havde havt, nemlig at han og hans Brødre havde bundet Korn, og deres Neger havde bøiet sig for hans Neg. En anden Gang havde han drømt, at Solen, Maanen og elleve Stjerner bøiede sig for ham. Da fik hans Brødre endnu mere Had til ham.

31

### Josef i Graven.

Jakob sendte ham engang ud i Marken til Brødrene for at høre, hvorledes det var med dem og Qvæget. Josef gik fornøiet, og forestillede sig ikke, hvad der forestod ham. Da Brødrene saa ham, sagde de: Der kommer Drømmeren; lader os slaa ham ihjel, saa forvolder han os ikke mere Fortred. Den ældste Broder Ruben forhindrede dette Forsæt, og sagde: Udgyder ikke Blod, men kaster ham heller i denne Grav. Der var Grave eller Brønde til at samle Vand i. Josef blev da kastet ned i en saadan dyb Grav, men som var tom. Rubens Hensigt var, at han siden vilde hjælpe ham op igjen.

---

Forandret er det, som ikke er saaledes, som det var før.

Forsonlig er den, som tilgiver Fornærmelser. At tilgive er ikke at være vred paa den, som har fornærmet os.

Stamfader for et Folk kaldes den, hvis Efterkommere Folket er. Et Folk eller en Nation kaldes alle de Mennesker, som have samme Regiering. Derimod kalde Israeliterne sig endnu en Nation eller et Folkefærd, fordi de alle have een Stamfader.

Historie er en Fortælling om noget som er virkelig skeet.

At hade En er: at ville ham ilde.

Feil er det, som ikke er saa ganske ret. Handlinger kaldes med et Ord Menneskets Tanker, Ord og Gjerninger; men især Gjerningerne. Slette Handlinger, onde Gjerninger. Neg, Kornbaand. Had til et Menneske bestaaer i at ville ham ilde.

Forestod ham, skulde hændes ham. Fortred, det som er til Misfornøielse eller Skade.

Forhindre, være Aarsag til, at noget ikke skeer. Forsæt, det man har i Sinde at gjøre.

Udgyde, lade rinde ud. Hjælpe, forene sin Kraft med en Andens for at udrette noget.

### En Broder sælges af Brødre.

32

Derefter kom nogle Kjøbmænd, som vilde reise til Landet Ægypten, for at drive Handel. En af Brødrene, som hedte Juda, sagde til de andre: Hvad kan det gavne os, at besmitte os med vor Broders Blod, og fortie Mordet? Lader os heller drage ham op af Graven, og sælge ham til disse Kjøbmænd. Dette skede da, og de fik omtrent tyve Daler for ham. Hvormeget Josef græd og bad for sig, saa hjalp det dog intet. De vare nu glade over at være blevne af med ham, og have faaet Sølv for ham. Efter saadan Glæde kommer dog vist Anger.

Dette var skeet i Rubens Fraværelse og ham uafvidende. Da han siden gik til Graven for at hjælpe Josef op igjen, og fandt ham ikke, blev han overmaade bedrøvet. Han gik til de andre Brødre og sagde: Drengen er der ikke mere; hvor skal jeg hen? De slagtede nu en Buk, og i Blodet dyppede de Josefs Kjole, som de havde taget af ham, for at indbilde deres Fader, at et vildt Dyr havde dræbt ham. Til Beviis lode de ham see Josefs blodige Kjole. Jakob troede det, og den Sorg de paaførte ham var ubeskrivelig.

---

Drive Handel, købe og sælge for at vinde derved. Besmitte, gjøre ureen. Fortie, ikke tale om, ikke lade Nogen vide det. Mord, at dræbe et Menneske med Forsæt, uden Pligt. Indbilde, faae En til at troe noget, som ikke er sandt. Beviis, det hvoraf man slutter, at noget er sandt eller usandt. Sorg, en langvarig Bedrøvelse. Paaførte, forvoldte. Ubeskrivelig, som ikke med Ord kan udtrykkes.

### **Josef er Slave, og dog næsten fri.**

33

Kjøbmændene førte Josef til Ægypten. Der kom han til et fremmed afgudisk Folk, og blev solgt som Slave. En af Kongens fornemste Mænd, ved Navn Potifar, købte ham. Josefs Trøst var, at Gud er allevegne, og at han ingensteds var adskilt fra Gud. Hvad han blev befaleet at gjøre det gjorde han, og ikke af Tvang, men af Troskab, med Flittighed og Flid. I alle Ting saae han trolig paa sin Herres Bedste. Det varede ikke længe førend Potifar erfarede, at denne Slave var en duelig og elskværdig Yngling, og meget nyttig for ham. Han lod ham forestaae hele Husholdningen, og have Opsyn over de andre Tjenestefolk. En Slave kunde ikke have det bedre end Josef; men denne Lykke var forgjængelig.

### **Potifars Hustru er fornem og dog foragtelig.**

33

Potifars Hustru var et meget slet Menneske. Hun syntes vel om Josef, fordi han var smuk, og hun vilde forføre ham til at begaae Utroskab imod hans Herre. Josef tænkte paa Gud, som seer i

34

Løndom, og paa hans Herres Godhed imod ham. Han var standhaftig, og vilde slet ikke føie hende i Synd. Hun blev derover forbittret og hævnjerrig. Hun sagde til sin Mand, at Josef havde været saa forvoven, at han havde vildet forføre hende. Potifar troede sin Hustru mere end Josef. Han undersøgte ikke Sagen, og Josef blev uforskyldt sat i Fængsel.

### **Endog i Fængselet gaaer det Josef vel.**

Da han vidste sig fri for det, han var beskyldt for, saa skikkede han sig i sin Skjebne, som ogsaa i Fængselet blev taalelig. Han var stedse god og elskværdig, saa at Fangevogteren holdt meget af ham, og lod ham endog have Opsyn med de andre Fanger. Det hændte sig, at to af Kongens Tjenere bleve satte i samme Fængsel, nemlig Kongens<sup>35</sup> Mundskjenk og Kongens Bager. Disse To drømte i een Nat hver sin Drøm, og fortællede siden deres Drømme til Josef. Denne forudsagde, at Mundskjenken kom snart igjen i Naade hos Kongen, men at Bageren kom til at blive aflivet og hængt. Han bad den første, at han ved sin Forbøn hos Kongen vilde forløse ham af Fængselet, da han ikke havde forseet sig, men var ganske uskyldig. Det skeede som Josef havde forudsagt. Men da Mundskjenken blev fri, og kom igjen i Naade hos Kongen, saa glemte han Josef, og forsømte at bede for ham.

### **Josef bliver en stor Herre.**

To Aar derefter drømte Kongen, at syv magre Køer kom efter syv fede, og at hine opaade disse. Ligesaa drømte han, at syv fulde og tunge Ax bleve fortærede af syv tomme og lette. Mundskjenken erindrede nu Josef og fortællede Kongen om ham. Kongen fik Lyst til at see ham, og han blev hentet fra Fængselet. Kongen fortællede ham sine Drømme. Josef spaaede, at der skulde komme syv meget frugtbare<sup>36</sup> Aar, og derefter syv aldeles ufrugtbare. Han gav ogsaa Kongen det Raad i de første syv Aar at indsamle alt det overflødige Korn i Magasiner, og spare det til de ufrugtbare Aar. Kongen besluttede ei

alene at følge Josefs Raad; men han tog ham ogsaa i sin Tjeneste, og ophøiede ham til en stor Herre, saa at Josef blev næst Kongen den fornemste Mand i Ægypten. Han havde Bestyrelsen af Magasinerne; og da det skede, som han havde forudsagt, saa blev Ægypten reddet fra Hungersnød ved hans Fortjeneste.

### Josefs Brødre komme til Ægypten første Gang.

Sæden mislykkedes ikke alene i Ægypten; men denne Landeplage strakte sig ogsaa til Kanaans Land, hvor Josefs Fader og Brødre boede, saa at ogsaa der blev Dyrtid og omsider Hungersnød. Da de hørte, at der var Overflødighed af Korn i Ægypten, saa sendte Jakob sine ti ældste Sønner didhen, for at købe. Benjamin, den yngste, blev hjemme. Han var Rakels Søn og Josefs eneste Fuldbloder. Da de vare komne til Ægypten, og Josef fik dem at see, kjendte han dem strax, men de kjendte ikke ham. Kunde de tænke, at den, som de solgte til Slave, kunde være kommen til saadan Hæder og Høihed? De viste ham den største Ærbødighed, og bukkede sig til Jorden for ham. Josef lod som han ikke kjendte dem, eller forstod deres Sprog, og en Tolk udtlydede Josefs Ord for dem, og deres Ord for Josef, endskjønt han forstod hvert Ord, som de sagde. Førend han lod dem vide hvem han var, vilde han først undersøge deres Sindelav mod deres Fader og mod Benjamin. De sagde, at de vare i stor Trang for Korn, og bade om at faae noget tilkjøbs. Josef svarede, at han ansaae dem for Speidere udsendte af Fienden for at bese Landet. De fortællede ham, at de vare alle een Mands Sønner, at deres gamle Fader levede endnu, at de havde endnu en yngre Broder, som var hjemme, og at de havde havt nok en Broder, som var ikke mere til. Josef sagde da, at Een af dem, nemlig Simeon, skulde blive tilbage hos ham, at de Andre maatte faae Korn og reise hjem, men med den Betingelse, at de maatte love at komme igjen, og bringe deres yngste Broder med. Nu vaagnede deres Samvittighed. De sagde til hver andre: Dette have vi sandeligen forskyldt paa vor Broder Josef. Vi saa hans Angest, da han bad os, og vi vilde ikke høre ham. Derfor kommer denne Angest over os.

37

38

Josef hørte dette, og Taarer kom i hans Øine. De fik nu deres Sække fulde af Korn, og de Penge, som de betalte derfor, lod Josef, dem uafvidende, lægge i deres Sække. De Ni reiste derefter hjem.

### **Josefs Brødre komme til Ægypten anden Gang.**

Da de havde næsten intet Korn igjen, maatte de tænke paa at reise til Ægypten endnu engang. I Begyndelsen vilde Jakob slet ikke, at hans kjære Benjamin maatte følge med dem. De sagde ham, at den fornemme Herre i Ægypten ikke vilde tillade dem at komme igjen, uden med den Betingelse, at Benjamin kom med dem, at de paa ingen anden Maade kunde faae Simeon tilbage; og at de ellers kom til at sulte ihjel allesammen. Juda sagde, at han vilde være ansvarlig for Benjamin. Med inderlig Bedrøvelse samtykkede Jakob endeligen. Han lod dem tage dobbelt saa mange Penge med sig, og desuden Foræringer til den fornemme Mand i Ægypten. Med Taarer ønskede han dem en lykkelig Reise.

Saasnart Josef saae dem igjen, spurgte han: Lever Eders gamle Fader endnu? Ved at see Benjamin blev han saa glad, at han maatte gaae ud for at skjule sine Taarer. Han gik ind til dem igjen, gav dem et herligt Maaltid, og viste sig meget godgjørende mod dem. Siden lod han deres Sække fylde med Korn. Pengene bleve ogsaa denne Gang lagte i Sækkene, og desuden Josefs Sølvskaal i Benjamins Sæk. De fik baade Simeon og Benjamin med sig, og gave sig paa Veien med Glæde.

39

Efter Glæden kommer Angst, efter Angesten kommer Glæde.

De vare ikke langt komne, førend en af Josefs Tjenere kom efter dem, og beskyldte dem for Tyveri, da hans Herres Sølvskaal var borte. De standsede villig og sagde, at dersom Sølvskaalen fandtes hos nogen af dem, da skulde den døe, og de andre være hans Herres Slaver. Alle aabnede nu deres Sække, og Sølvskaalen blev funden i Benjamins Sæk. Af Skræk kunde de neppe tale. De reiste strax tilbage igjen til Josef. Alle vare de angstfulde. Juda bad om at blive

Slave i Benjamins Sted, da deres gamle Fader kom til at sørge sig ihjel, om han ikke fik Benjamin igjen.

Det var ikke Josefs Alvor at ville gjøre dem noget Ondt. Han vilde alene undersøge, om de elskede deres Fader og yngste Broder. Af det han saa og hørte sluttede han, at de nu vare bedre, end da de solgte ham. Nu kunde han ikke længere holde sig, men aabenbarede sig for dem. Han befalede alle sine Folk at gaae ud. Med Taarer i Øinene sagde han til dem: Jeg er Josef, som I solgte. Er det sandt, at min Fader lever endnu? Af Frygt og Blusel kunde de ikke svare et Ord. Josef sagde: Kommer dog nærmere. Værer ikke bange. Sørger ikke mere derover, at I solgte mig. Gud har styret det saa, at jeg er kommen hid, for at I ikke skulde døe af Hunger. Nu kyssede han dem allesammen, og græd af Glæde. Efter saadan Glæde kommer ingen Anger.

Derefter sagde han til dem, at han vilde have al sin Slægt, sin Fader, sine Brødre med deres Hustruer og Børn til sig. Han vilde skaffe dem et Stykke Land at beboe, og forsørge dem der. Han befalede dem at skynde sig hjem og fortælle hans Fader dette, og han formanede dem til Forligelighed paa Veien.

### **Jakob og Josef samles igjen.**

Da de kom hjem og fortællede deres Fader om Josef, vilde han i Begyndelsen ikke troe dem. Enten maatte de lyve nu, eller de havde løiet, da de før sagde, at Josef var dræbt. Til Beviis paa, at de nu sagde Sandhed, viste de ham Vognene og de kostbare Foræringer, som Josef havde sendt med dem. Derved blev han overbeviist, at det dog denne Gang maatte være sandt hvad de sagde. Han blev saa glad, at han blev ligesom ung igjen. Det er meget, sagde han, at min Søn Josef lever endnu: Jeg maa hen at see ham før jeg dør. Han og hans hele Familie flyttede derefter til Ægypten. Josef reiste sin Fader imøde. Da de samledes igjen faldt de hinanden om Halsen, og græd begge af Glæde. Længe kunde ingen af dem tale. Endeligen sagde Jakob: Nu vil jeg døe rolig, siden jeg har seet dig igjen. Kongen tillod

Josef at give sin Familie et frugtbart Land at beboe, og at forsørge dem der.

### Jakob dør.

Jakob levede endnu i sytten Aar. Da han laae paa Dødsleiet kaldede han Josef til sig. Efter hans Begjering forpligtede Josef sig til, at begrave hans Lig i Kanaans Land hos hans Fædres. Denne Forpligtelse opfyldte ogsaa Josef. Han sørgede meget da Faderen døde; men da han stod grædende ved dennes Grav, kunde han dog glæde sig over, at han aldrig ved nogen slet Handling havde bedrøvet sin Fader, men heller havde været ham til stor Glæde i Livet.

Efter Faderens Død begyndte Josefs Brødre at blive bange. De frygtede for at dennes Forsonlighed ikke kom af Hjertet, at han havde skaanet dem alene for Faderens Skyld, og at han nu vilde gjengjelde dem det Onde, som de havde gjort ham. Da Josef fik dette at vide, 42  
talede han til dem med Blidhed og Taarer i Øinene. Han sagde, at endskjønt de havde tænkt ondt imod ham, saa havde dog Guds Bestyrelse befordret baade hans og deres og mange Andres Bedste. Han bad dem være uden al Frygt, og lovede at forsørge dem og alle deres.

Gjør du en ond Gjerning med Fornøielse, saa er Fornøielsen snart forbi, men Angeren derover er varig. Dette erfarede Josefs Brødre.

Skik dig saa, at ingen kan være din Uven, uden at have Skam deraf. Saa gjorde Josef.

Skik dig saa, at du altid kan have noget at glæde dig over. Det havde Josef.

---

Slave, et Menneske, som eies og kan sælges af et andet Menneske. Saadanne Slaver ere ikke i vort Land. Fri er den, som har Lov til at rette sig efter sin egen Forstand og Villie. Fremmed er det, som ikke hører til vort Hjem. Afgudisk, som dyrkede Afguder. Trøst er det, som lindrer Sorg. Tvang, naar man maa gjøre hvad man ikke vil. Troskab er Lyst til at gjøre sin Pligt det bedste man kan. Flittighed nytter Tiden. Flid søger at gjøre Arbeidet vel. At see paa Ens Bedste er at have hans Fordeel til Hensigt. Herre er den, som har at befale over Andre. D uelig er den, som forstaaer og kan gjøre hvad han bør. Elskværdig er den, som fortjener at holdes af. Yngling, et ungt Menneske. En Tings Nytte er, at man kan bruge

den til noget. Nyttigt er alt hvad som er til Nytte. Den forestaaer eller styrer en Huusholdning, som alle Tjenestefolkene maae adlyde. Forgjængeligt er det, som der bliver Ende paa.

At forføre er at lokke eller true Nogen til Synd. Begaae, gjøre sig skyldig i. Utroskab kaldes det, at En ikke er ærlig, ikke trolig gjør sin Pligt, ikke holder det Løfte, som han bør holde. Gud seer i Lødom, han seer hvad der er skjult for Mennesker. Standhaftig er den, som ikke forandrer sit gode Forsæt, endskjønt det er vanskeligt eller farligt. At føie En i noget er at rette sig efter en Andens Villie, endskjønt man har Ret til at følge sin egen. Forbittret, overmaade vred og ond. Hævnjerrig er den, som gjerne vil hævne sig. Undersøge, gjøre sig Flid for at faae Sandheden at vide. Uforskyldt, uden at have fortjent det. Fængsel, et Sted hvor man indsætter saadanne Mennesker, som have gjort meget ondt. Beskyldte, tillægge En Skyld for nogen ond Gjerning. Skjebne kaldes det, som hændes En. At skikke sig i sin Skjebne er at opføre sig, som man bør, hvad der hændes. Taaleligt er det, som ikke er godt, men heller ikke meget ondt. Fangevogter, den som passer paa Fangerne. Fange, den som er i Fængsel.

Mundskjenk, den som skjenkede for Kongen, naar han vilde drikke. Naade kaldes store Herrers Godhed imod Ringere. Naade kaldes det ogsaa, naar de tilgive Forseelser. Forløse, hjælpe En ud af Fængsel, Slaveri eller anden Elendighed. Forsee sig, gjøre noget, som man ikke bør gjøre. Glemme, ikke tænke paa det, som man før har tænkt. Forsømme, lade noget blive ugjort, enten fordi man glemmer det, eller fordi man opsætter det.

Erindre, tænke noget igjen, som man veed, at man før har tænkt. Spaae, forudsige noget, som skal skee, og som ingen paa den Tid kan vide, uden Gud og den som Gud underretter derom. Raad kaldes det, at man siger En hvad man troer bedst for ham at gjøre. Overflødig, meget mere end man behøver. Spare, ikke bruge mere end det nødvendige.

Betyder ogsaa at gjemme. Ophøie, gjøre En fornem og stor. Bestyrelse har den, som anordner hvad der skal skee. Fortjeneste er det, som er Tak, Ære og Løn værd. Landeplage kaldes det, som volder Lidelser og Tab for et heelt Lands Beboere, saasom: Krig, Dyrtid, Pest o. s. v.

Hæder, Ære frem for Andre. Høihed, fornem og høi Stand. Ærbødighed er at give megen Agtelse tilkjende for Nogen. Betyder ogsaa at føle megen Agtelse for Nogen. Det første er den udvortes Ærbødighed, det andet er den indvortes Ærbødighed. Sprog, Tungemaal. Tolk\*. Trang til en Ting betyder, at man ikke kan være den foruden. Trang betyder ogsaa, at man ikke har det man behøver. Speider\*. Samvittighed er at Mennesket selv dømmer sine Handlinger at være onde eller gode, og føler Glæde naar han gjør Godt, og Anger naar han gjør Ondt. Samvittigheden vaagnede, den begyndte nu at minde dem om deres onde Gierninger og gjorde dem bange.

Fornem, den som er mere end Mængden. Ansvarlig, han vilde lide for det, om Benjamin ikke kom vel hjem. Skjule, ikke lade see. Herligt, godt og kostbart.

Godgjørende er den, som gjerne vil gjøre Andre vel imod.

Glæde er en stor Fornøielse.

Tyveri eller at stjele er hemmelig at skille Næsten ved noget af hans Eiendom imod hans Villie. Skræk er en hastig paakommende Angest over noget uventet. Alvor kaldes det, at man siger eller gjør noget uden Spøg eller Forstillelse. Forstillelse er at man yttir sig

anderledes end man mener det. Man slutter, naar man af det man veed tænker sig noget til, som man ikke før vidste. Aabenbarede sig, lod sig skynde. Frygt er en ubehagelig Forventning af noget Ondt. Blusel, Skamfuldhed. Forsørge, skaffe hvad som behøves til Livets Ophold. Forligelighed bestaaer i at skye Trætte og leve enig.

At lyve eller Løgn er at ville indbilde sin Næste noget, som man selv veed er Usandhed. At sige Sandhed er at sige noget saaledes som det virkelig er. Det Modsatte er Usandhed. Enhver Løgn er Usandhed, men ikke enhver Usandhed er Løgn. Overbeviist er den, som ved Beviser er

bragt til at troe noget. Døe rolig, døe med Sindsro.

Forpligte sig til, paatage sig noget som en Pligt. Fædre eller Forfædre, de fra hvilke man nedstammer. Opfylde en Forpligtelse, gjøre hvad man har forpligtet sig til. Kom af Hjertet, var oprigtig. Gjengjelde, gjøre den Godt, som har gjort Godt, og gjøre den Ondt, som har

## 26. Job.

42

### Den rige Job.

I Bibelen findes en Fortælling om en rig og gudfrygtig Mand, som hedte Job. Gud havde velsignet ham. Han havde talrige Hjorder, frugtbare Marker, mange Hyrder, og ti voxne Børn, som han havde Glæde af. Han var en retsindig Mand. Han vilde aldrig have noget fra Nogen med Uret. Han benyttede sig aldrig af den Fattiges Nød til at udsue ham med Aager. Han var en barmhjertig Mand, som havde baade <sup>43</sup> Evne og Villie til at gjøre Godt. Nogle Fattige hjalp han ved Laan, andre ved Almisser. Han mættede de Hungrige, han klædede de Nøgne, han antog sig Enker og Faderløse, Blinde og Krøblinger. Hans Tjenestefolk havde det ogsaa meget godt hos ham.

---

gjort Onde. Blidhed, venligt Ansigt. Befordre, hjælpe til at noget skeer eller gaaer frem. Gud velsigner os, naar han gjør os Godt. Uret gjør den, som handler mod sin Pligt. Fattig er den, som har for lidet at leve af; som har mindre end han behøver. Jo mere En behøver, des snarere kan han regnes for Fattig. Nød er en Tilstand hvori man maa omkomme, hvis man ikke faaer Hjælp. Udsue, formere sin Eiendom ved at formindske den Fattiges. Aager hos os er for megen

## Den fattige Job.

Jobs Lykke var forgjængelig. Han tabte paa eengang al sin Velfærd. Der kom En til ham med det Budskab, at Røvere havde bortført hans Øxne og Æsler, og dræbt Hyrderne. Strax derefter kom en anden og lod ham vide, at Lynilden havde dræbt hans Faar og Drengene, som vogtede dem. Saa kom ogsaa den tredie og underrettede ham om, at Kaldæerne havde røvet bort hans Kameler, og dræbt de Drengene, som vare med dem. Og strax kom ogsaa den fjerde med det Budskab, at alle hans Børn havde været forsamlede hos hans ældste Søn, at en Storm havde omkastet Huset, og at de alle vare ihjelslagne. Alle disse store Uhæld bedrøvede Job meget; men han var dog taalmodig. Han velsignede Gud og sagde: Nøgen kom jeg til<sup>44</sup> Verden, og nøgen forlader jeg den igjen. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!

### Naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest.

Endnu var der ikke Ende paa Jobs Lidelser. Alle hans Lemmer bleve fulde af Bylder, som forvoldte ham gruelige Smerter. I denne sørgelige Tilstand var der ingen som trøstede ham. Hans egen Hustru forøgede hans Lidelser ved hendes uforstandige Tale. Fire af hans Venner kom til ham for at trøste ham, men de bedrøvede ham kun, da de yttrede sig med, at hans Lidelser maatte være en Straf for hemmelige Synder. Job trøstede sig da selv dermed, at der dog vare To, som vidste hans Uskyldighed, nemlig: Gud og hans egen Samvittighed.

Endskjønt al jordisk Glæde syntes at være tabt for Job, saa blev dog alt hans Tab mere end oprettet, og han kom endnu til at nyde megen Glæde i Livet. Han fik sin Sundhed igjen, han fik atter ti Børn, og han blev dobbelt saa rig, som han før var.

---

Rente; al Rente af laante Penge kaldes i Bibelen Aager. Barmhjertig er den, som gjerne vil gjøre Godt mod Elendige. At have Evne er at kunne. Laan er at lade Nogen faae noget, som man vil have igjen, eller noget ligesaa godt igjen. Almisser er en Gave til de Fattige.

Velfærd, derved forstaaes Eiendom og ellers alt hvorved vi kan leve vel og fornøiede. Budskab, en Underretning om noget som er skeet, og som angaaer den, det fortælles til. Røver er den, som med Magt tager noget af Næstens Eiendom fra ham. Underrette, lade En vide. Uheld, naar der hændes os noget uventet Ondt. Taalmodig er den, som er tilfreds med Guds Bestyrelse endog i bittre Lidelser. At velsigne Gud er at takke ham. Herrens Navn være lovet! Gud være Tak og Priis! Lidelse, enhver ubehagelig Fornemmelse, enten af Smerte i Legemet eller Bedrøvelse i Sjelen. Tilstand betyder hvorledes det er med En, vel eller ilde. Trøste, lette Sorgen. Hemmeligt, det som kun Faa eller Een alene veed. Jordisk, det som hører alene til dette Liv her paa Jorden. Oprettet bliver et Tab, naar man faaer igjen ligesaameget, som man har tabt. Sundhed, naar Legemet er som det bør være, uden Smerter og dueligt til dets Forretninger.

## 27. Moses.

45

### En ond Konge.

Jakobs Efterkommere, som ogsaa kaldtes Israeliter, bleve med Tiden et meget talrigt Folk i Ægypten. Farao frygtede for, at de kunde blive alt for mægtige, og forene sig med hans Fiender. Han besluttede derfor at undertrykke dem. Han paalagde dem meget tungt Arbejde, og lod dem tvinge dertil med Hug og Slag. Siden befalede han Jordemødrene at dræbe alle Israeliternes Drengbørn, saasnart de vare fødte; men Jordemødrene vare gudfrygtige og lode de uskyldige Børn leve. Endeligen befalede han, at alle deres Drengbørn skulde kastes i Nilfloden.

### En bekymret og klog Moder.

En israelitisk Qvinde, som havde faaet et Drengbarn, skjulte det hos sig i tre Maaneder. Nu turde hun ikke beholde det længere. Hun tog en Kurv og klinede den med Beg for at gjøre den beqvem til at flyde paa Vandet. I denne Kurv lagde hun sin lille Dreng, bar ham ned til Floden, og satte Kurven med Barnet i ud paa Vandet imellem Sivet, at ikke Strømmen skulde føre den bort. Drengens Søster stod noget derfra, for at see hvorledes det gik ham.

### En god Kongedotter.

Strax efter kom Faraos Dotter ned til Floden, og saa Kurven. Hun lod den tage op af Vandet, og da hun fandt et grædende Barn i den,<sup>46</sup> besluttede hun at lade det opdrage. Barnets Søster gik hen til Prinsessen og spurgte om hun skulde hente en Amme til den Lille. Prinsessen befalede hende at gjøre saa. Pigen hentede Barnets egen Moder, som nu med Glæde opammede ham.

Da han var bleven en stor Dreng, ledede Moderen ham hen til Prinsessen. Denne gav ham det Navn Moses, antog ham som sin Fostersøn, og lod ham lære meget.

### Moses maa flygte.

Endskjønt Moses havde det godt ved Hoffet i Ægypten, glemte han dog ikke Israeliterne, men tænkte ideligen paa hvor plagede de vare. Endeligen blev det hans Beslutning at leve blandt hans eget Folk, og han forlod Hoffet. En Dag saa han, at en Ægypter slog en Israelit. Han blev saa vred, at han i Ubesindighed dræbte Ægypteren, og begrov ham i Sandet. Dagen efter vilde han forlige to Israeliter, som trættede. Den ene af dem sagde til ham: Hvo har sat dig til at være vor Dommer? Maaskee du vil gjøre med mig, som du gjorde med Ægypteren igaar? Moses mærkede nu, at hans Gjerning ikke kunde<sup>47</sup> blive hemmelig. Han blev bange og flygtede til Landet Midian.

### Moses i Midian.

En Aften sad han der ved en Brønd. En Præsts syv Døttre kom for at vande deres Faar. Da Hyrderne vilde støde dem bort, saa forsvarede Moses dem, og hjalp dem til at vande deres Hjord. Derved blev han og bekjendt med deres Fader, og blev siden gift med en af dem, som hedte Zippora. Her blev Moses i lang Tid; thi her levede han mere rolig og fornøiet, end ved det ægyptiske Hof. Dog kunde han ikke heller her forglemme sit Folks Elendighed. Endeligen fik han af Gud det vigtige Kald, at forløse Israeliterne fra deres Slaveri i

Ægypten. Hans Broder Aron skulde hjælpe ham, og Gud lovede, at han vilde hjælpe dem Begge.

### **Moses udfører Israeliterne af Ægypten.**

Moses reiste nu til Ægypten og taled med Farao. I Guds Navn begjerede han, at Israeliterne maatte faae Tilladelse til at reise ud i Ørken for at ofre. Kongen lod sig ikke bevæge, men befalede, at Israeliterne skulde plages endnu mere. Da lod Gud ti store Landeplager komme over Ægypten. Den tiende bestod deri, at alle Ægypternes Førstefødte døde i een Nat. Aftenen forud blev Paaskelammet spiist af alle Israeliter efter Guds Befaling. I hvert Huus blev slagtet et Lam, det blev stegt heelt, og de spiste det staaende og reiseferdige. Tillige blev anordnet, at Paaskelammet siden hvert Aar skulde spises til Erindring om deres Slaveri i Ægypten, og deres Forløsning derfra. I den samme Nat befalede Farao, at alle Israeliterne strax skulde reise ud af Ægypten, hvilket ogsaa skeede, og Moses var deres Anfører.

48

Naar Gud er med os, hvo kan da være imod os?

De vare ikke langt komne, førend Kongen igjen angrede derpaa, og reiste efter dem med en Krigshær. Han naaede dem, da de vare komne til det Røde Hav. Nu vare de i den største Angst, da de vare indsluttede mellem Havet paa den ene Side, og Krigshæren paa den anden Side. Gud hjalp dem af denne Fare. Vandet skiltes ad, saa at der blev tør Vei i Midten. Israeliterne kom lykkeligen over paa den anden Side. Farao vilde forfølge dem, men han druknede med hans hele Krigshær.

### **Ørken. Sinai. Nebo. Josva.**

Derefter reiste Moses og hans Folk omkring i Arabiens Ørken i fyrgetyve Aar. Paa Bjerget Sinai fik Moses Loven af Gud. Den indeholdt Guds Bud til Israeliterne om det, de skulde gjøre og ikke gjøre. Den truer de Ulydige med Forbandelse, og lover de Lydige Velsignelse. Det fornemste af denne Lov var indbefattet i ti Bud, og

49

var skrevet paa to Steentavler. Fordi Moses, efter Guds Befaling, bekendtgjorde Israeliterne mange Love, derfor kaldes han deres Lovgiver. Ved Grændsen af Kanaans Land døde Moses paa Bjerget Nebo. Efter ham blev Josva Israeliternes Anfører. Han overvandt Een og Tredive hedenske Konger, og delede Landet Kanaan imellem Israeliternes tolv Stammer.

---

Farao, saa kaldtes paa den Tid Kongerne i Ægypten. Undertrykke, plage, gjøre afmægtig. Tvinge, være Aarsag til at En maa gjøre hvad han ikke vil. Flod, en stor Elv. I Ægypten er en Flod, som kaldes Nil.

Bekymret er den som frygter for noget farligt. Klog, den som vælger tjenlige Midler til sine Hensigter. Beqvem til noget er det, som er tjenligt dertil, duer dertil.

At opdrage Børn er at opfostre dem til at blive 1. sunde, 2. forstandige, 3. gode og 4. duelige Mennesker. Opdragelsens Hensigt er altsaa firedobbelt. En kan være vel underviist og dog slet opdragen.

Hoffet kaldes Kongens Huus og de Folk som høre dertil. Ideligen, meget tit, næsten altid. At plage, paaføre Lidelser, gjøre Ens Tilstand ubehagelig. Beslutning, overtænkt Forsæt.

Ubesindighed i Vrede kaldes det, at man ikke styrer sin Vrede. At forlige er at faae Uenige til at blive enige igjen. Dommer er den, hvis Pligt det er at sige hvad der er Ret og Uret, naar Folk ere uenige, eller naar Nogen er anklaget for en ond Gjerning.

Forsvare, hjælpe En imod nogen, som er ham imod. Elendighed kaldes det, naar nogen lider overmaade meget ondt. Kald, det som Gud sætter os til at udrette i Verden. Slaveri, Slave-Tilstand.

At begjere noget i Guds Navn er at begjere det gjort af Kjærlighed til Gud, eller af Lydighed mod Gud. Ørken, et øde Sted, hvor ingen Mennesker boe. At bevæge et Menneske er at forandre hans Sind.

Paaskelammet\*. Krigshær, en stor Mængde Soldater samlede til Krig.

Fare, naar der let kan hende os noget Ondt. At forfølge er at skynde sig efter den flygtende Fiende, betyder ogsaa at søge Ens Ulykke.

## 28. Saul og David.

49

Den sidste Dommer og den første Konge.

Israeliterne boede i Kanaan henimod Firehundrede Aar, førend de fik Konger til at regjere over sig. De havde imidlertid Dommere. Den sidste af disse var Samuel. Han var en retsindig og gudfrygtig Mand. Han havde to Sønner, men endskjønt han havde foregaaer dem med godt Exempel, saa traadte de dog ikke i deres Faders Fodspor.

Da Samuel blev gammel vilde Israeliterne have en Konge, ligesom alle de andre tilgrændsende Folk. Den første Konge hedte Saul, og Samuel salvede ham. Han var en smuk Mand, eet Hoved høiere end alt Folket; men han var kommen af ringe Stand. I Begyndelsen var Mængden tilfreds med ham. Dog var der Nogle, som foragtede ham; men han lod som han ikke mærkede det. Da han siden efter fik Seier over Ammoniterne, blev Krigshæren saa fornøiet med ham, at der var Nogle, som vilde, at de skulde dræbes, som forhen havde foragtet ham. Men Saul sagde: Idag skal ingen døe, da Gud har givet os Lykke og Seier.

50

### **David spiller for Saul.**

Sauls gode Sindelav blev siden meget forandret. Han blev ulydig mod Gud, og plagedes ofte af ondt Lune. En af hans Tjenere raadete ham at fornøie sig med Musik. Der var en ung Hyrde ved Navn David, som kunde spille paa Harpe. Han blev hentet, og Kongen tog naadig imod ham. Naar det onde Lune plagede Saul, da spillede David for ham, og saa blev det bedre med ham.

### **Den store Goliath.**

Saul fik Krig med Filisterne. Iblandt disse var der en Kjæmpe ved Navn Goliath. Han havde et stort Legeme og megen Styrke, og indbildte sig at være uovervindelig. Hver Dag spurgte han, om ingen Israelit vilde slaaes med ham; og da ingen turde, saa spottede han baade Israeliterne og deres Gud. Kong Saul bekjendtgjorde, at den, som kunde overvinde Kjæmpen, skulde faae hans Datter og mange Penge til.

51

### **Den Mindre overvinder den Større.**

David var igjen hos sin Fader, og tre af de ældre Brødre tjente som Soldater. Faderen sendte ham til Leiren med Fødevarer til Brødrene. Der fik han høre om Goliath, og hvad Kongen havde lovet. Han var strax villig til at gaae mod Kjæmpen. Hans ældste Broder blev vred

paa ham, og sagde at han var hovmodig og indbildsk. Kongen gjorde ham den Indvending, at han var for ung til at gaae mod en saa stor og stærk Kjæmpe. David svarede, at han som Hyrde havde dræbt en Løve, og en Bjørn; og at Gud, som før havde hjulpet ham, vilde ogsaa hjælpe ham nu. Kongen gav ham da sit Samtykke. David tog nu sin Stav og sin Slynge, og i sin Hyrdepose lagde han fem runde Stene. Dermed gik han imod Kjæmpen. Da Goliath saae ham komme, begyndte han at bande og true. Med Haab om Guds Hjælp gik David nærmere, lagde en Steen i Slingen, og kastede den lige i Kjæmpens Pande, saa at han faldt død ned paa Jorden. Saa sprang David hen, tog Kjæmpens eget Sværd, afhuggede hans Hoved dermed, og bar det hen til Kongen. <sup>52</sup>

### **Saul vil dræbe David.**

Filisterne bleve forskrækkede, og begyndte at flygte. Kongen forfulgte dem. Mange af dem bleve ihjelslagne, og deres Leir blev plyndret. For denne Seier fik David større Roes end Saul, hvorover denne blev misundelig og fik Had til David. Han holdt ikke heller sit Løfte, men gav sin ældste Dotter til en anden. Da hans anden Dotter Mikol elskede David, saa tilbød Saul ham hende med den Betingelse, at han først skulde slaae Hundrede Filister ihjel; thi han tænkte, at David blev heller selv ihjelslaaet af dem. David overvandt to Hundrede og fik Mikol. Desuagtet havde Saul det Forsæt at dræbe ham. En Dag spillede han for Kongen. Denne tog et Spyd og kastede det efter ham. David bøiede sig, Spydet gik forbi ham, og stod fast i Væggen. Siden maatte han stedse vogte sig for Saul. Ved Mikols Hjælp flygtede han bort og skjulte sig.

### **Jonathan og David.**

Saul havde en meget elskværdig Søn, som hedte Jonathan. Da han og David lærte at kjende hinanden, bleve de oprigtige Venner, og gjorde en Pagt imellem sig, at de vilde være hverandre troe indtil Døden. Jonathan talede ofte godt for David hos sin Fader, og han advarede <sup>53</sup>

hiin, naar han mærkede at denne vilde dræbe ham. Saul blev meget vred paa Jonathan for hans redelige Venskab mod David, og engang havde han saa nær dræbt sin egen Søn, da han i Ubesindighed kastede et Spyd efter ham. Da Jonathan og David endelig maatte skilles ad, fornyede de deres Pagt, og græd begge, især David. Det var ogsaa den sidste Gang de saae hverandre i dette Liv.

### **David kan dræbe Saul, men vil ikke.**

David maatte skjule sig i Ørkener og Huler, fordi Saul søgte efter ham med en Hob bevæbnede Mænd. Engang kom Saul endog ind i en Hule, hvori David og hans Folk havde skjult sig. Da han ikke saae dem, lagde han sig til at sove. Davids Mænd raadede ham nu at dræbe sin Fiende. Han vilde ikke, og forbød tillige dem at gjøre ham noget Ondt. Men ganske stille gik han hen, og skar et Stykke af Kongens Kappe. Siden gik David ud, og raabte efter ham, viste ham Stykket af hans Kappe og sagde: Min Herre! min Konge! hvorfor troer du dem som<sup>54</sup> sige, at jeg søger din Ulykke? See her et Stykke af din Kappe i min Haand, og betænk hvad jeg kunde have gjort, om jeg havde vildet. Saul blev nu overbevist om Davids Uskyldighed, tilstod at have fornærmet ham, og med Taarer velsignede ham. Han reiste hjem med sine Folk, og lod af at forfølge David.

### **David vil og kan dræbe Nabal, men gjør det ikke.**

Mens David saaledes vankede omkring, led han engang Mangel paa Fødevarer. Han var da i Nærheden af en rig Mand, som hedte Nabal, og eiede tre tusinde Faar og tusinde Geder. Han fik høre at Nabal paa den Tid lod sine Faar klippe, og dertil, efter Landets Skik, gjorde et Gjestebud. Han og hans Folk havde været tjenstfærdige mod Nabals Hyrder. Han ventede derfor, at Nabal igjen vilde hjælpe ham. Han sendte da nogle af sine Folk hen til den rige Mand. I Davids Navn bade de om nogle Fødevarer til ham og hans Folk. Nabal blev vred, vilde slet intet give dem, og lod dem gaae tilbage med et meget bittert Svar. David havde nylig viist sig forsonlig mod Saul, men nu foresatte

han sig uforsonligen at hævne sig paa Nabal. Han gav sig derfor paa Veien med en heel Hob Bevæbnede.

Nabal var selv en Daare, men han havde en meget forstandig og klog Hustru ved Navn Abigail. Da hun fik at høre, hvorledes hendes Mand havde opført sig mod Davids Folk, blev hun forskrækket. Hastig samlede hun nogle Fødevarer, og lod dem lægge paa Asener. Hun og nogle af hendes Folk reiste dermed David imøde. Saasnart hun saae ham, sprang hun ned af Asenet, som hun reed paa. Da hun kom til ham, kastede hun sig ned for hans Fødder. Hun bad om Tilgivelse for hendes Mand, og at han ikke vilde forsmæde de Foræringer hun bragte med sig. Denne forstandige Qvinde behagede David. Han takkede Gud, fordi hun var kommen ham imøde, og ved hendes Klogskab forhindrede ham fra at udgyde Blod. Han velsignede hende derfor, og modtog Foræringerne. Da Nabal strax efter døde, tog David hende til Hustru.

55

### Atter kan David dræbe Saul, men vil ikke.

Saul havde ikke alene taget sin Datter Mikol fra David og giftet hende med en anden Mand; men han begyndte endnu engang at forfølge ham med bevæbnede Folk. David var underrettet om hvor Saul var. Han tog en af sine Mænd, ved Navn Abisai, med sig, og gik om Natten hen til Sauls Leir. De fandt ham og alle hans Folk sovende. Ved Sauls Hovedgjerde stod en Vandkrukke og hans Spyd stukket i Jorden. Abisai vilde tage Spydet og stikke det igjennem Kongen, men David forbød ham det. Han befalede ham derimod at tage Spydet og Vandkrukken med sig. De gik Begge, uden at nogen vaagnede. Om Morgen gik David op paa et Bjerg, og raabte til Sauls Mænd, at de burde straffes, fordi de ikke bedre bevogtede deres Konge. Han viste dem Spydet og Vandkrukken. Saul blev ogsaa denne Gang nødt til at have Agtelse for David. Han tilstod nu igjen at have gjort David Uret, og velsignede ham. David gik sin Vei, og Saul reiste hjem.

56

Følg heri Davids Exempel: Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode.

### Saul bliver overtroisk og siden Selvmorder.

Nogen Tid derefter begyndte Filisterne igjen at føre Krig med Israeliterne Saul gik imod dem med sin Krigshær; men da han saae Fiendens Leir, blev han meget bange.

Han havde forhen forfulgt Spaamænd og Spaaqvinder, og straffet slige Bedragere. Nu faldt han selv til Overtro, og gik forklædt hen til en Spaaqvinde i Endor, for at spørge hende om Krigens Udfald. Da hun mærkede, at Saul var bleven bange og overtroisk, vilde hun hævne sig paa ham, og gjøre ham endnu mere bange. Hun lod som hun ikke kjendte ham, og gjorde den Indvending, at hun turde ikke spaae af Frygt for Saul. Han svoer hende da til, at hun trygt kunde gjøre det. Hun spurgte ham, hvem af de Døde han vilde have frem. Han svarede: Lad Samuel komme. Qvinden lod som hun saae Nogen, og som hun blev forskrækket. Hvorfor har du bedraget mig? sagde hun. Du er jo Saul. Han svarede hende: Frygt ikke. Siig mig alene hvad du seer. Selv saae han altsaa intet, og hun ikke heller; men hun indbildte ham, at hun saae en gammel Mand komme op af Jorden, klædt i en Kappe. Saul troede nu, at Samuel var opkommen, og han bøiede sig til Jorden. Derefter hørte han en Røst, som taledes til ham, og spaaede ham lutter Ulykker. Denne Røst kom enten fra Spaaqvinden selv, eller fra En, som var skjult i Nærheden.

57

Sauls Angst forøgedes. En saa modløs Mand kunde neppe blive en lykkelig Anfører. Dagen derefter holdtes et Slag. Filisterne vandt. Jonathan og to andre af Sauls Sønner faldt. Han selv blev saaret. Da han ikke kunde flygte, befalede han sin Vaabendrager at dræbe ham. Denne vilde ikke dræbe sin Konge. For ikke at blive Filisternes Fange, dræbte han sig selv. Saa sørgelig Ende fik Sauls Regjering. I Begyndelsen fortjente han at roses, men siden at lastes og beklages.

58

---

En Lov er Bud om hvad man skal gjøre og ikke gjøre. Det kaldes et Bud naar noget befales eller forbydes. Forbandelse, Guds Mishag og Straf. Velsignelse, Guds Velbehag og Belønning. Indbefatte, indeholde. Lovgiver. Grændse er der hvor noget begynder og ender. Hedenske eller Hedninger kaldes Afgudsdyrkerne. Een Stamme eller Slægt vare alle Jakobs Efterkommere, men de bleve saamange, at de atter deeltes i tolv Stammer eller Slægter.

Regjere, styre et Rige, være Herre over et Land og Folk. At foregaae med godt Exempel er at gjøre det Gode, for at faae Andre til ogsaa at gjøre det. At træde i Ens Fodspor er at følge hans Exempel, gjøre ligesom han.

Samuel salvede Saul, det er: han øste Olie paa hans Hoved til Tegn at han skulde være Konge. Af ringe Stand, ikke af fornem Slægt. Tilfreds er den, som ikke er misfornøet.

Foragte, ansee for at være ringe eller slet. Seier faaer den, som overvinder sin Fiende.

Fornøiet med noget er man, naar man ikke vil forlange bedre.

Ulydig mod Gud er den, som ikke vil rette sig efter Guds Villie. Ondt Lune er en Sinds-Fortredelighed, som kommer uden, eller næsten uden udvortes Aarsag. Musik, den Kunst at frembringe behagelige Toner ved Sang og Spil.

Kjæmpe\*. Styrke, stor Kraft. At spotte er ved foragtelige Ord eller Gjerninger at ville have nogen til Latter.

Leir, hvor en Krigshær staaer, og har sine Telte opsatte.

Hovmodig er den, som agter sig selv for meget og Andre for lidet. Indbildsk er den, som tiltroer sig selv mere Evne end han har, og derfor er hovmodig. Slynge\*. At

bande, er at ønske Ondt over nogen.

Det kaldes Roes, naar nogen tales vel om. Vogte sig, vare sig for noget, søge at undgaae det Onde.

Oprigtig er den, som mener hvad han siger. Venner

ere de Bekjendtere, som ere blevne hinanden kjære frem for andre. Ingen er vor Ven, uden han vil os vel. Kan nogen gjøre os Godt, uden at være vor Ven? — Pagt er naar To love hinanden noget, som de Begge forpligte sig til at holde. Redelig er den, som ved sine Handlinger beviser sin Oprigtighed; den som stræber at holde hvad han lover. At fornye en Pagt er at gjentage den, atter love hinanden det samme.

Hule, en Aabning i Jorden eller i et Fjeld. Der ere saadanne store Huler, hvori en Mængde Mennesker paa eengang kunne skjule sig. Hob, en samlet Mængde. Stille,

uden Lyd, eller uden Bevægelse, eller uden begge Dele.

Søge, trachte efter, gjøre sig Umag for.

Mangel er at man ikke har det man behøver, eller ikke saa meget man behøver. Skik er det som man pleier at gjøre.

Bittert, meget ubehageligt. Daare, uforstandig og ond.

Forsmaa, ikke ville tage imod noget, fordi det er for lidet værdt.

Nødt til noget er den, som maa hvad han ikke ønsker. Agtelse har man for den, som man synes vel om. Den, som forstandige og gode Folk kunne have Agtelse for, maa være værd at synes vel om.

Den Overtroiske troer urimelige og umulige Ting. Selvmorder er den, som med Forsæt og uden Pligt er Aarsag til sin egen Død. Spaamænd og Spaaqvinder ere saadanne som indbilde Folk, at de kunne spaae. Bedrager er den, som indbilder en anden noget til dennes Skade.

Overtro og Vantro ere hinanden modsatte. Den Overtroiske troer gjerne for meget, og den Vantroende for lidet. Hiin troer det, som han ikke bør troe; denne troer ikke det, som han bør troe. Hiin troer det, som han ikke troede, dersom han bedre kjændte Gud og hans Gjerninger. Denne troer ikke det, som han troede, dersom han bedre kjændte Gud og hans

Gjerninger. Svoer, gjorde Eed paa. Trygt, uden Fare. Lutter, intet andet end. Ulykke, naar der hænder os noget meget bedrøveligt. Modløs er den, som er saa bange, at han

## David som Konge.

58

Endskjønt David blev Konge efter Saul, blev han dog meget bedrøvet, da han fik Budskab om Sauls Død; men især var det ham en stor Sorg, at hans Ven Jonathan ogsaa var falden. Da han siden fik vide, at der endnu levede en Søn af Jonathan, som hedte Mefiboseth og var Krøbling, saa tog han ham til sig. For mod Sønnen at gjengjelde Faderens Venskab, gav han ham alle hans Bestefaders Sauls Jorder, og sagde, at han stedse skulde spise ved Kongens Bord.

David blev en mægtig Konge. Han var lykkelig i de Krige, som han førte mod Landets Fiender. Han overholdt Loven, elskede Religionen, og ønskede at gjøre sin Undersaatter lykkelige. Han digtede mange Salmer, og vilde have bygget Herren et prægtigt Tempel; men dette maatte han overlade til sin Søn og Eftermand.

## David gjør hvad han maa angre, saalænge han lever.

David begik engang to gruelige Synder. Han stod en Aften paa Taget af sit Huus, og blev vaer en meget deilig Qvinde, som badede sig. Han sendte Bud efter hende. Hun hedte Bathseba, og hendes Mand Urias var ude ved Krigshæren. Hun kom til Kongen. Han forførte hende til at blive hendes Mand utro. David skrev til Feltherren Joab, at Urias skulde komme hjem. Urias kom. David tog meget naadig imod ham, og spurgte hvorledes det stod til ved Krigshæren. Siden sendte han Urias tilbage med et Brev til Joab. Brevets Indhold var, at Urias i næste Slag skulde stilles foran og forlades af de andre, at han maatte falde og døe. Det skede efter Davids Befaling. Urias faldt i Slaget, og David tog Bathseba til Hustru.

59

### Efter Synd kommer Sorg.

Nogen Tid derefter kom Profeten Nathan til David, og fortællede ham denne Tildragelse: Der ere to Mænd i en By. Den ene er rig, den anden fattig. Den Rige har talrige Hjorder; den Fattige havde kun et eneste Lam, der aad af hans Brød, drak af hans Skaal, laae i hans Skjød, og var ham inderlig kjært. Der kom en reisende Mand til den Rige. Han vilde ikke miste eet af sine mange Faar og Lam, men tog den Fattiges eneste Lam, slagtede det, og lavede Mad deraf til sin Gjest. David blev nu meget vred over denne skammelige Gjerning, og sagde: den Mand er dødsens, og han skal betale det Lam firedobbelt. Nathan svarede frimodig: Du er Manden. Fra Urias tog du hans Hustru, og ham selv lod du dræbe. David blev forskrækket, hans Samvittighed vaagnede, han angrede sin Synd, og bad inderlig til Gud om Naade.

Ulykkelig er den, som har ulydige Børn.

David's Søn Absalon forvoldte sin Fader de største Lidelser. Han var en deilig Yngling, havde et skjønt langt Haar, og var meget veltalende. Han var David's Yndling; men Faderens store Kjærlighed til ham blev ikke lønnet med Gjenkjærlighed. Absalons Opdragelse var forsømt. Han havde for meget raadet sig selv, og var bleven egensindig, overmodig og falsk. Han syntes at være født til Lykke, men hans daarlige Egenkjærlighed gjorde ham ulykkelig. Han havde det ugudelige Forsæt, at røve Kronen fra sin Fader. Dertil anvendte han de skammeligste Midler, nemlig Bagtalelse og Hyklery. Naar Nogen kom for at klage hos Kongen over nogen Uret, saa gav han sig i Samtale med ham og sagde: Du har en retfærdig Sag, men der er ingen, som skaffer dig din Ret. Havde jeg mere Magt, saa skulde det gaae bedre. Naar Nogen nedbøiede sig for ham, saa tog han ham ved Haanden, reiste ham op og kyssede ham. Ved saaledes at smigre for Folket forførte han en Mængde til Oprør. Han vovede aabenbart at sætte sig op mod sin Fader, og lod sig selv udraabe til Konge. David

maatte flygte fra Jerusalem tilligemed hans troe Tjenere. Han gik grædende, og alle som saae ham, de græd med ham.

### **Gud straffer det ulydige Barn.**

Absalon følede ingen Anger over den Sorg han paaførte sin Fader. Tvertimod lavede han sig til Krig imod ham. David havde nu ogsaa faaet en Mængde paa sin Side, og det kom til et blodigt Slag imellem Faderen og Sønnen. Denne tabte Slaget og flygtede. David havde befalet, at Absalon skulde skaanes, men Guds Straf var over den ugudelige Søn. I det han med største Hast reed under et stort Træ, blev han hængende, og Mulæselet, som han sad paa, løb fra ham. Man mener, at det skønne Haar, hvorover han ofte havde glædet sig, var den uventede Hindring i hans Flugt, og at det havde slaaet sig om en af Grenene. Joab skyndte sig derhen, og gennemstak ham med tre Spyd.

Absalon havde være lykkelig, dersom han selv havde troet at være det. Han skønnede ikke paa sin Lykke; derved blev han en ulykkelig Taabe.

Da David fik sin Søns Død at vide, blev han overmaade sorrigfuld, græd og raabte: Min Søn Absalon! min Søn, min Søn Absalon! gid jeg var død i dit Sted! Absalon! min Søn! min Søn!

Efterat David havde regjeret i fyrgetyve Aar, døde han, og hans Søn Salomon blev Konge efter ham.

---

ikke gjør hvad han bør. Man roser En, naar man taler vel om ham. Man laster En, naar man taler ilde om ham. Man beklager En, naar man ytrer Medlidenhed med ham.

Venskab, naar Bekjændtere ere blevne hinanden kjære frem for andre. Han overholdt Loven, han holdt sine Undersaatter til at lyde den. Religion er Gudskundskab og Gudsdyrkelse. Undersaat er enhver, som staaer under Landets høieste Øvrighed. Digte, optænke noget af sig selv. Synd er alt hvad der er imod Guds Lov. Taget var fladt saa at der kunde spadseres paa det. Blev vaer, fik at see.

Feltherre, den øverste over Krigshæren. Brevets Indhold, det som stod skrevet i Brevet. Profeter kaldte Israeliterne saadanne Mænd, som Gud aabenbarede sin Villie frem for andre. Nogle af dem havde ogsaa Evne til at spaae og gjøre Mirakler. Tildragelse, noget som er skeet. Gjest, den som besøger en anden og spiser ved hans Bord. Skammeligt er det, som er slet

eller taabeligt gjort, saa at man fortjener derved at tabe Agtelse. Frimodig, den som er uden Frygt, fordi han farer med Sandhed og Ret. Naade, Syndsforladelse. Yndling, den som frem for andre er elsket, især af sin Overmand. Kjærlighed eller at elske bestaaer deri, at En inderlig gjerne vil den Andens Vel. Gjenkjærlighed bestaaer i at elske den igjen, som man er elsket af. Egensindig er den, som alene vil rette sig efter sine egne Meninger og Lyster. Overmodig er den, som af Hovmod vover for meget. Falsk er den, som taler vel, men mener det ilde. Egenkjærlighed bestaaer i at elske sig selv saaledes, at man elsker andre for lidet. Selvkjærlighed er Lyst til at befordre sit eget Vel. Denne er Pligt, hiin er Synd. Bagtalelse er at tale ilde om Fraværende, enten for at skade dem, eller for Fornøielse. Der er Forskjel paa at bagtale og at tale Ondt om Andre. Hyklari er Andre til Behag at anstille sig bedre end man er. Smigre, sige En noget behageligt uden at mene det. Oprør er, naar Undersaatterne med forenet Magt sætte sig op imod deres Øvrighed. Det er Oprør, naar de enten 1. slet ikke vil være deres Øvrighed underdanige, eller naar de 2. med Magt modsætte sig nogen af Øvrighedens Anordninger, eller naar de 3. med forenet Magt ville tage sig selv til Rette. Vove, foretage sig noget farligt. Anger, Misfornøielse over det man selv har gjort,

## 29. Salomon.

62

### Hans Opdragelse, Bøn, Rigdom, Bygninger.

Salomon var Davids og Bathsebas Søn. Han blev opdragen ikke alene af sine Forældre, men ogsaa af Profeten Nathan. Han havde lært at kjænde Gud af hans Gjæringer, han havde mange Kundskaber, og stedse beflittede han sig paa at lære mere. Faderen havde ham ogsaa derfor ubeskriveligen kjær, og bestemte ham til sin Eftermand. Da David laae paa Dødsleiet, kaldede han Salomon til sig, formanede ham til en standhaftig Guds frygt, og opmuntrede ham til at være frimodig. David døde da Salomon var kun nitten Aar gammel. Denne unge Konge ansaae det ikke for at være let, men heller vanskeligt, at styre et Kongerige. Han bad inderlig til Gud, ikke om Rigdom eller større Magt, men fornemmelig om Viisdom til at regjere vel, og befordre Folkets Lyksalighed. Gud bønhørte ham, og gav ham mere end han bad om. Salomon blev ikke alene det viiseste Menneske paa den Tid, men ogsaa den rigeste og mægtigste Konge. Sine store Rigdomme erhvervede han sig ikke blot af Undersaatternes Afgifter, men han havde ogsaa store Indkomster ved Skibsfart og Handel.

63

Hans Skibe seilede til Ofir, og førte tilbage en stor Mængde Guld og andre dyrebare Ting. En stor Deel af sine Rigdomme anvendte Salomon til prægtige Bygninger. I Jerusalem byggede han et Tempel for Herren. Hans Fornuft begreb visseligen, at Gud er uendelig, og at intet Huus kan indslutte ham. Men der skulde han og hans Undersaatter<sup>64</sup> samles, for at tilbede den Uendelige. Derfor skulde det kaldes Guds Huus, og være den største og prægtigste Bygning.

### Salomon som Dommer.

Salomon var en upartisk Dommer, og med Klogskab undersøgte han, hvo af Parterne der havde Ret. Strax i Begyndelsen af hans Regjering kom to Qvinder til ham. De havde født hver sit Drengbarn, og kun tre Dage imellem. Den ene af dem havde ligget sit Barn ihjel, og nu trættede de om, hvem det levende Barn tilhørte. For at udfinde Sandheden prøvede Salomon begge Qvinders Sindelag mod det levende Barn paa saadan Maade. Han sagde: Henter mig et Sværd. Sværdet blev hentet. Nu sagde Kongen: det levende Barn skal deles i to Dele, og hver af dem faaer sin Halvdeel afdet. Den ene Qvinde raabte angstfuld: Ak nei! Lad da heller hende beholde det Levende. Den anden svarede: Lad det kun deles, saa er det hverken mit eller dit. Nu var Salomon vis paa, hvo af dem var Moder til det levende Barn, og hun beholdt det.

Salomon regjerede i fyrgetyve Aar, og hans Søn Roboam blev Konge i hans Sted.

---

Hindring, Aarsag til at noget ikke skeer. Flugt, naar nogen af Frygt skynder sig bort. Taabe kaldes den, som har for liden Forstand, og den som ikke bruger sin Forstand ret. Beflitte sig paa, anvende Flittighed og Flid.

Gudsfrygt er at være bange for, at gjøre Gud imod. Opmuntre, søge at opvække Mod og Lyst hos nogen. Let er det, som kan gøres uden Uleilighed og Flid, eller Besværlighed.

Vanskeligt er det, som ikke kan gøres uden Uleilighed og Flid, eller Besværlighed. Kan det Vanskelige blive let? — Rigdom har den, som eier meget mere, end han behøver. Viisdom er en oplyst Forstand og god Villie. Lyksalighed er en varig Fornøielse. Viis er den, som er forstandig og god. Man kalder og den viis, som veed mere end de fleste. Afgift er det som man maa betale til Øvrigheden af sin Eiendom og Indkomst. Indkomst er det som forøger Ens Eiendom; det man erhverver sig. Tempel\*. Fornuft er en Evne til at slutte, og kjende

det, som vi ei med Sandserne kunne fornemme, saasom Gud, Aand, Sjel, Dyd, Evighed, o. s. v. Uendelig, uden Grændser.

### 30. Roboam og Jeroboam.

64

Vær betænksom, og hør andres Raad.

Undersaatterne bade Roboam, da han var blede Konge, at han vilde<sup>65</sup> ikke paalægge dem saa mange Arbeider og Afgifter, som hans Fader havde gjort. Han svarede ikke strax derpaa, men befalede dem at komme igjen efter tre Dage. Roboam spurgte først de Gamle, som havde tjent hans Fader, hvad de raadede ham at svare Folket. De raadede ham, at give Folket et behageligt Svar, og Løfte om Lettelse. Derefter raadførte Roboam sig med de Unge, som vare opvoxne med ham. De raadede ham, at give Folket et bittert Svar, og true dem med endnu større Byrder. Roboam var uforstandig. Han forkastede de Gamles Raad, og fulgte de Unges, hvilket han siden kom til at angre meget.

Det er Skam og Skade, at lyde slette Raadgivere.

Efter tre Dage kom Folket igjen. Roboam svarede, at han vilde paalægge dem endnu tungere Byrder, og at han nok skulde tvinge dem med endnu strengere Straffe. Da de hørte, at han vilde herske med endnu mere Strenghed, end hans Fader, saa blev der et Oprør imod ham. Kun to Stammer bleve Roboam underdanige, og de øvrige ti Stammer valgte Jeroboam til deres Konge. Saaledes blev det israelitiske Folk deelt i to Kongeriger. Roboams Rige kaldtes Juda, Hovedstaden var Jerusalem og Folket kaldtes Jøder. Jeroboams Rige kaldtes Israel, Hovedstaden blev efter nogen Tid Samaria, og Folket kaldtes Samaritaner. For det meste var der Fiendskab mellem disse to Riger. Omsider blev det endog anseet for et Skjeldsord blant Jøderne, naar den Ene kaldte den Anden en Samaritan.<sup>66</sup>

---

Upartisk, den der vil holde med den som har Ret, og alene fordi han har Ret. Parterne i en Sag kaldes de som have Trætte med hverandre. At prøve Noget er at undersøge hvordan det

er, om det er som det bør være, eller hvad det gives ud for at være. Vis paa noget er den, som troer og veed det uden at tvivle derpaa.

Byrde kaldes det, som er tungt at bære, og ellers alt hvad der er os besværligt.

Skam er det, naar man taber Agtelse fordi man opfører sig slet eller taabeligt. Streng er den, som ikke skaaner. Herske, være Herre over. Underdanighed er Lydighed mod høie Herrer.

Rige eller Kongerige, et Land og Folk, som regjeres af en Konge. Hovedstad

### 31. Akab og Jesabel

66

Naar to Onde komme sammen, blive de begge værre.

Akab var Konge i Israels Rige. Han var ikke god, men hans Dronning Jesabel var endnu værre, og hun forførte ham til meget Ondt. En Mand ved Navn Nabot eiede en Viingaard i Nærheden af et Pallads, som tilhørte Kongen. Denne vilde derfor gjerne have den til en Urtehave, og han tilbød Nabot enten en anden bedre Viingaard for den, eller og Penge saameget som den var værd. Nabot vilde ikke sælge Akab Viingaarden, da han havde arvet den efter sine Forfædre. Kongen blev derover saa ilde tilmode, at han ikke vilde spise, men gik til Sengs og vendte sig til Væggen. Jesabel spurgte ham, hvorfor han var saa ilde tilmode. Han sagde hende Aarsagen. Hun svarede: Viis dig dog som Israels Konge. Staa op og spiis og vær vel tilmode! Jeg skal<sup>67</sup> nok skaffe dig Nabots Viingaard.

Meeneed er en gruelig Synd.

Jesabels Plan var denne: To ugudelige Mennesker skulde være Vidner imod Nabot og gjøre falsk Eed. De skulde vidne, at han havde spottet Gud og bandet Kongen. Derefter skulde Dommerne dømme ham til Døden, og hans Eiendomme tilhøre Kongen. Denne afskyelige Plan blev udført. Den uskyldige Nabot blev stenet ihjel som en Gudsbespotter, og Akab fik hans Viingaard. Aarsagen til Nabots Død var: Akabs Begjerlighed, Jesabels Ugudelighed, Vidnernes Meeneed og Dommernes Uretfærdighed.

Akab mistede siden Livet i en ulykkelig Krig, og Hundene slikkede hans Blod just paa det samme Sted, hvor de tilforn havde slikket Nabots Blod. Jesabel blev styrtet ud af et Vindue paa Slottet i

Samaria. Hendes Legeme blev først søndertraadt af Heste, og siden sønderrevet og opædt af Hunde.

---

kaldes den fornemste Stad i et Land. Skjeldsord, naar man kalder En noget som er skammeligt, eller som ansees for at være det.

Viingaard, en Have hvori der plantes Viintræer. Viintraets Bær kaldes Druer. Af dem presses Saften, som kaldes Most, og naar der sættes Gang paa denne, bliver den Viin. Man kan ogsaa lave en behagelig Viin af andre Bær; saa og af Æbler, Pærer o. s. v. Pallads, et stort og prægtigt Huus. Kongernes Palladser kaldes ogsaa Slotte, naar de ere meget store. Urtehave, en Have hvori der voxer spiselige Planter. Disse kalder man Urter. Ingen Ager lønner saa vel, som en vel dyrket Urtehave, og Intet betaler saa vel sin Plads, som et godt Frugttræ.

### 32. Israels og Juda Riger forstyrres.

67

Israels Rige vedvarede i omtrent halvtredie hundrede Aar under nitten ugudelige Konger. Den næstsidste Konge Pekah blev dræbt af Hosea; som vel blev Konge i hans Sted, men den sidste Konge. Salmanasser, Kongen i Assyrien, forstyrrede Israels Rige, indtog Hovedstaden Samaria, og bortførte Kong Hosea med de fleste af hans Undersaatter. Siden flyttede Hedninger derhen, for at beboe Landet. De antog tildeels den mosaiske Religion, men blandede den med deres forrige hedenske Overtro. Disse nye Samaritaner vare meest forhadte af Jøderne.

68

Juda Rige vedvarede omtrent halvfjerde hundrede Aar under tyve Regenter, hvoraf de fleste vare ugudelige. Zedekias, den sidste af dem, var skatskyldig til den mægtige Kong Nebukadnezar i Babylon. Da han vilde rive sig løs fra dennes Overherredømme, og derfor søgte Hjælp hos Kongen af Ægypten, blev det hans og Folkets Ulykke. Nebukadnezars Krigshær erobrede Jerusalem, opbrændte Templet, Slottet og alle store Huse. Zedekias maatte først see, at hans Børn bleve dræbte; derefter bleve hans Øine udstukne, han blev lagt i Lænker, og med de fleste og fornemste af hans Undersaatter bortførte til Babylon.

---

Meeneed, falsk Eed. Plan, den Maade, paa hvilken man har betænkt at udføre sin Hensigt. Vidne, den som forsikkrer noget efter egen Erfaring. Falsk Eed, naar Nogen gjør Eed paa Løgn. At vidne er at forsikkrer noget efter egen Erfaring. Dommeren dømmer, naar han efter Loven afsiger hvad der er Ret. Gudsbespotter er den, som ved Ord eller Gjerning yttre Foragt for Gud. Begjerlighed, Lyst til noget. Det kaldes ogsaa Begjerlighed, naar man vil have mere, end man bør. Uretfærdighed betyder baade Villie til at gjøre Uret, og den Uret som gjøres.

### 33. Den jødiske Stat opstaaer igjen.

68

I sytti Aar vare Jøderne som Fanger i Babylon. Persiens mægtige Konge Cyrus, som havde indtaget det hele babyloniske Rige, gav dem da Tilladelse til at vende tilbage til Kanaan igjen. Mange af dem reiste ogsaa didhen under Anførsel af Serubabel. Den jødiske Stat blev igjen oprettet og bestyret efter Moses Lov, endskjønt under persisk Overherredømme. Et nyt prægtigt Tempel blev opbygget i Jerusalem, endskjønt ikke saa prægtigt som Salomons.

69

I omtrent halvtredie hundrede Aar var det jødiske Folk under de persiske Kongers Overherredømme. Den macedoniske Konge, Alexander den store kaldet, erobrede da Landet, og Jøderne maatte betale ham Skat. Efter hans Død, som snart paafulgte, regjeredes Landet af Ypperstepræster. Disses Magt formindskedes dog meget, især da en ægyptisk Konge, ved Navn Tolemæus, med List erobrede Jerusalem, og bortførte mange af Folket til Ægypten, hvor de dog ogsaa fik Tilladelse til at leve efter Moses Lov under deres egne Ypperstepræster.

---

Forstyrre, ødelægge, gjøre Ende paa. Den mosaiske Religion er den, som Gud gav Israeliterne ved Moses. Kaldes ogsaa den Jødiske. Det forrige kaldes det, som før har været.

### 34. Makkabæerne.

69

Siden kom Jøderne under Syriens Konger. En af disse, ved Navn Antiokus Epifanes, vilde udplyndre og undertrykke dem, ja endog med Grusomhed tvinge dem til at forlade deres egen Religion og

Sprog for at antage Grækernes. Mange, helst af de Fornemme og Rige, lode sig forføre, deals ved Trusler, deals ved Løfter. En stor Mængde, helst af de Ringere, blev dog standhaftig, og Mattathias, Præst i Staden Modin, blev dens Anfører. Han havde fem ypperlige Sønner, og blev Stamfader for den Familie, som kaldes Makkabæerne, under hvis Anførsel Jøderne mandigen forsvarede deres Religion og Frihed. 70

Blandt flere Exempler paa uovervindelig Troskab mod deres Religion, anføres her alene dette: En Moder havde syv Sønner. For hendes Øine bleve alle Syv pinede paa det grusomste, og dræbte den ene efter den anden. Under Piinslerne trøstede de sig ved det visse Haab om Belønning af Gud, og Moderen formanede dem til at lide og døe for deres Religion. Tilslidst blev ogsaa hun dræbt, men ikke overvunden. Disse og flere Exempler paa Jødernes Standhaftighed kunde have lært den grusomme Antiokus, at menneskelig Magt vel kan frembringe Hyklere, men ikke tvinge Menneskets Tro og Samvittighed.

Under Makkabæernes Anførsel fik den jødiske Stat Frihed igjen, og bestyredes, da Mattathias var død, af ni Regenter, som nedstammede fra ham. Den femte af dem antog Kongenavn. Da indbyrdes Uenighed tilslidst svækkede Staten, kom den under de mægtige Romeres Overherredømme.

---

En Stat kaldes alt det Land og Folk, som har een og samme Regjering.

Ypperstepræst kaldtes den, som var over de andre Præster. (Tolemæus efter Udtalen, skrives ellers Ptolemæus). List er Klogskab i at udføre en ond Hensigt paa en uventet Maade.

Grusomhed er Lyst til at pine og plage. Trusel, at true, give en Anden tilkjende at ville gjøre ham noget Ondt.

## 35. Jesu Fødsel og Barndom.

70

Jesus fødes i Bethlehem.

Det er nu paa det nittende Hundrede Aar siden

Jesus blev født i Bethlehem i Jødeland. Der var vel i Landet en Konge, ved Navn Herodes; men han stod under Keiseren i Rom, der var Landets høieste Øvrighed. Den da værende Keiser Augustus havde befalet, at alle hans Undersaatte skulde opskrives. Der var ogsaa befalet i hvilken By enhver skulde møde. Jesu Forældre Josef og Maria boede i Nazareth i Galilæa, men skulde reise til Bethlehem i Judæa. De vare af kongeligt Blod, thi de nedstammede begge fra Kong David, men vare dog fattige. Maria var da frugtsommelig, og da de vare komne til Bethlehem, fødte hun Jesus. Der var dengang saa mange Mennesker komne til Byen, at Josef og Maria maatte være i en Stald, og det nyfødte Barn maatte de lægge i en Krybbe.

71

---

Ypperlig, overmaade god, roesværdig fremfor Andre. Et Folks Frihed bestaaer ikke deri, at Enhver maa gjøre hvad han vil, men deri at Folket regjeres efter dets egne Love. Dette kaldes ogsaa lovbunden Frihed.

Belønning er det Gode, som man opnaaer ved at opfylde sin Pligt. Hykler er den, som en Anden til Behag anstiller sig anderledes end han er.

### En gammel Konge frygter for et nyfødt Barn.

71

Profeterne havde spaaet, at paa den Tid skulde i Bethlehem fødes et Barn, som skulde blive en stor Mand. Herodes fik høre det Rygte, at dette Barn allerede var født der. Han begyndte at blive bange for at miste sin Krone. Han befalede derfor at dræbe alle Børn i Bethlehem og i Egnen deromkring, som ikke vare over to Aar gamle. Nu var Jesus allerede i Fare. Josef blev af Gud advaret derom i en Drøm. Han vidste, at den som vil have Tillid til Gud, maa ogsaa selv bruge Forsigtighed. Han tog derfor Moderen og Barnet med sig, og flygtede til Ægypten, for der at være i Sikkerhed for den onde Herodes. Da denne var død, reiste de tilbage til Jødeland, og boede i Nazareth.

72

### Gamle Lærere beundre et ungt Barn.

Josef og Maria pleiede hvert Aar at reise til Jerusalem til Paaskefesten. Denne Skik var anordnet i Loven. Da Jesus var tolv

Aar gammel toge de ham med sig. Festdagene gik til Ende, og de begave sig paa Hjemveien; men Jesus blev, dem uafvidende, tilbage i Jerusalem. De tænkte, at han var med andre af Selskabet. De reiste en heel Dag, og ledte efter ham iblandt Slægtninge og Bekjændte. Da de ikke fandt ham, turde de ikke længere fortsætte Reisen, men vendte tilbage til Jerusalem igjen, for at lede efter ham. Efter tre Dage fandt de ham i Templet. Der sad han iblandt Lærerne, og taledede med dem om Religionen. Disse lærde Mænd beundrede hans forstandige Spørgsmaale og Gjensvar. Kun tolv Aar gammel kunde han dog finde saa megen Fornøielse i en saa alvorlig Samtale.

Maria sagde til ham: Min Søn! hvorfor gjorde du os dette? Din Fader og jeg ledte efter dig med Bedrøvelse. Han svarede: Hvorfor ledte I efter mig andensteds end her? Vidste I ikke, at jeg maatte findes i saadanne Forretninger, som angaae min Fader? Dengang forstode de ikke hvad han meente dermed, men Maria tænkte siden ofte derpaa. Jesus fulgte nu med dem til Nazareth, og var dem lydige. Ligesom han tiltog i Alder, saa tiltog han ogsaa i Viisdom, og blev yndet baade af Gud og Menneskene.

73

---

Navnet Jesus betyder en Frelser. Keiser er et endnu fornemmere Navn paa en Regent, end Konge. Øvrighed er den, som har Ret til at befale over andre i Landet. Den høieste Øvrighed er den, som har ingen anden over sig i det Land, end Gud. Kongeligt Blod, Kongeslægt.

En stor Mand kaldes den med Rette, som udretter meget Godt for en stor Mængde Mennesker. Rygte, det som fortælles iblandt Folk. Egn, en Deel af et Landskab. At have Tillid til En er at vente Hjælp af ham. Man har Tillid til Gud naar man venter Hjælp af Gud, fordi man er vis paa, at han kan og vil og veed at hjælpe os. Forsigtighed bestaaer i at vogte sig for Skade. Sikkerhed bestaaer i at være uden Frygt.

Man beundrer det, som man finder langt fuldkomnere, end man kunde forestille sig. Selskab, Mennesker som ere sammen i eet Lag. At fortsætte er at holde ved det samme, som er begyndt. En Lærer kaldes den, som underviser andre. Lærd kaldes den, som har lært meget mere end de Fleste. Alvorligt kaldes det, som er uden Spøg eller

### 36. Døberen Johannes.

73

Johannes prædiker og døber.

Der var en Mand ved Navn Johannes, som ogsaa kaldes Døberen. Han var meget agtet for hans Gudsfrygt og for hans Tarvelighed i Mad, Drikke og Klæder. Ofte prædikede han ved Bredden af Jordans Flod, og en Mængde af Jøderne kom ud til ham, for at høre ham. Han advarede dem mod deres Synder, især deres Skjødesynder, og formanede dem til Omvendelse. Mange bekjendte deres Synder, og saa døbte han dem i Floden. Denne Daab skulde være dem en Paamindelse om, at skye Synden, som gjør Sjelen ureen. Johannes sagde dem tillige, at der snart vilde komme en langt ypperligere Lærer, imod hvilken han selv var ikke at ligne. Dermed meente han Jesus.

74

#### Jesus lader sig døbe af Johannes.

Jesus var allerede tredive Aar gammel. En Dag kom han hen til Jordans Flod, og begierede at døbes af Johannes. I Begyndelsen vilde Johannes ikke, da han vidste, at Jesus var reen for Synd, og ikke behøvede nogen Paamindelse. Men da Jesus vedblev at begiere det, saa døbte Johannes ham. Saasnart Jesus var døbt, steg han op af Vandet. Skyerne skiltes ad over ham, og fra Skyerne hørtes en Røst, som sagde: Denne er min elskelige Søn, i hvilken jeg haver Velbehag.

#### Herodes lever med Skam, og Johannes dør med Ære.

Der var nu en Regent i Galilæa ved Navn Herodes. Han lod Johannes komme til sit Hof, viste ham Agtelse, hørte ham gjerne, og i mange Ting fulgte hans Raad. Herodes havde giftet sig med Herodias, som var hans Broders Hustru, og hendes første Mand levede endnu. Johannes talede Sandhed uden Smiger ligesaavel til den Fornemste som til den Ringeste. Frimodig forestillede han derfor Herodes, hvor uretfærdigt og syndigt han havde handlet. Han blev derover vred, og lod Johannes sætte i Fængsel.

75

Siden gjorde Herodes et Gjestebud paa sin Fødselsdag. Salome, hans Stifdotter, dandsede for at fornøie Gjesterne, og hun behagede ham saa meget, at han sagde til hende: Begjer af mig hvad du vil, og jeg vil give dig det, om det endog var det Halve af mit Rige. Og dette svoer han hende til. Salome spurgte sin Moder: Hvad skal jeg begjere? Den hævnngjerrige Herodias svarede: Johannes den Døbers Hoved. Salome sagde til hendes Stiffader: Lad mig faae Johannes den Døbers Hoved paa et Fad.

Herodes blev meget bedrøvet; men for hans Eeds Skyld og for Gjesterne Skyld vilde han ikke bryde sit Løfte. Han sendte derfor En hen til Fængselet, som halshuggede Johannes. Hovedet blev paa et Fad baaret til Pigen, og hun gav det til sin Moder.

---

Forstillelse. Forretning, en Gjerning som hører til vort Kald. Lydig, den som retter sig efter en andens Bud. At tiltage er at voxte, formeres.

At prædike er at tale offentligt om Religionen. Naar Hedninger antog Jødernes Religion, bleve de døbt eller toede med Vand, til en Paamindelse om, at holde sig rene for deres forrige Synder. Johannes døbte ogsaa Jøder og formanede dem til Omvendelse. Tarvelighed, naar man spiser, drikker, og klæder sig med det, som ikke er kostbart. Skjødesynd er den, som et Menneske helst begaaer frem for andre Synder. Omvendelse bestaaer i at angre sine Synder, og forbedre baade sit Sindelag og sit Levnet. Bekjænde, tilstaae. Daab kaldes det, naar nogen døbes. Paamindelse det som kommer os til at erindre noget.

Behøve, have nødvendig, ikke kunne undvære. Vedblive, ikke holde op. Elskelig, den som er elsket og agtes at fortjene det.

Smiger, behagelige Ord, som siges uden at menes.

### 34. Jesus en guddommelig Profet.

75

Jesus lærer.

Strax efter at Jesus var døbt, begyndte han at gaae omkring, for at udbrede sin Lære. Han lærte, at der er een Gud, alle Tings Skaber, som veed alle Ting, som kan gjøre alt hvad han vil, og vil ikke andet end det som er godt. Han lærte, at Gud opholder og bestyrer alt, og at Gud vil alle Mennesker vel uden Persons Anseelse. Han lærte, at Gud bør tilbedes i Aand og Sandhed, at ingen kan blive Gud velbehagelig,

76

uden at beflitte sig paa et godt Sindelav og et retskaffent Levnet, og at ingen kan faae Guds Naade, uden at angre sin Synd og forbedre sit Levnet. Han lærte, at en Handling kan være lovmæssig, uden at være moralsk god, at man altsaa maa skye Synd og gjøre sin Pligt af Kjærlighed til Gud og til Næsten, men ikke blot af Frygt for Straf, eller af Haab om Roes og Fordeel. Han lærte, at Menneskenes Sjele ere <sup>77</sup> u dødelige, og at i det andet Liv skulle de Gode faae Belønning, men de Onde Straf.

### Jesus kalder Apostle.

Til at udbrede sin Lære valgte han sig et lidet Selskab af tolv Mænd, som vare hans første Disiple, og bleve kaldede Apostle. De vare ringe og eenfoldige Mennesker, men ved at omgaaes med Jesus i halvfjerde Aar, og dagligen høre paa hans Underviisning, fik de efterhaanden flere og flere Kundskaber, og bleve omsider duelige til at undervise andre.

### Jesus gjør Mirakler.

Ved mange Mirakler eller Undergjærninger beviste Jesus, at han var en guddommelig Lærer. Han gav Blinde deres Syn og Døve deres Hørelse. Maalløse gjorde han talende, Verkbrudne og Spedalske helbredede han, og nogle Døde opvakte han. En fornem Mand, ved Navn Nikodemus, sagde derfor engang til ham: Vi vide, at du er en fra Gud udsendt Lærer, thi Ingen kan gjøre de Tegn som du gjør, uden Gud virker med ham.

Han havde ogsaa for det meste en stor Mængde Tilhørere, som <sup>78</sup> glædede sig over hans fattelige Lære og velgjørende Mirakler.

---

At handle, betyder undertiden at købe og sælge, og undertiden at gjøre noget, foretage sig noget. Fødselsdag, den Aarets Dag, som man er født paa. Herodes vilde ikke bryde sit Løfte for hans Eeds Skyld. Burde han have gjort det? — Naar man lover Gud at være god, og siden lover en anden at være ond, hvilket af disse to Løfter bør da brydes? — Naar man har gjort Gud en Eed paa ikke at gjøre Ondt med Forsæt, og siden gjør Eed paa at gjøre noget Ondt med Forsæt, hvilken af disse to Eeder bør da brydes? — Een af dem maa jo brydes. Guddommelig, som er af Gud.

At lære kan betyde at give andre Kundskaber, og at faae Kundskaber selv. Jesu Lære, derved forstaaes de Kundskaber, hvorom han underviste Menneskene. At udbrede en Lære er, at gjøre den bekjænt iblandt Folk. Gud opholder alt, han er Aarsag til, at det ikke forgaaer, men vedbliver. Gud bestyrer alt, han laver det saa, at alt hvad som skeer, maa befordre hans Hensigt. Persons Anseelse er naar nogen heller holder med de Rige og Fornemme, end med de Fattige og Ringe. I Aand, ikke blot med Munden, men med Sjæls Andagt og Ærbødighed for Gud. I Sandhed, saa at vi oprigtig mene hvad vi sige til Gud i vore Bønner og Lovsange. Retskaffen er den, hvis Gjæringer vise Retsindighed. Levnet, den Maade paa hvilken Mennesket anvender sit Liv, enten skikkeligen eller uskikkeligen. Lovmæssig er en Handling, naar den udvortes kommer overeens med Loven; den er moralsk god, naar den skeer af Kjærlighed til Gud og villig Lydighed mod Guds Lov. At skye noget er at holde sig fra det, fordi det er ondt eller ubehageligt. Kjærlighed til Gud eller at elske Gud bestaaer i Glæde over Gud og Lyst til at behage ham. Vor Næste er ethvert Menneske. Kjærlighed til Næsten er at ville gjøre mod andre, som vi ville at andre skulle gjøre imod os. Disipel eller Lærling er den som lærer af en anden. Jesu første Disiple kaldes Apostle eller Sendemænd, fordi han udsendte dem til at udbrede hans Lære. Eenfoldig er den, som har lært lidet, saa og den som ikke er trædsk. Omgaaes, have Samtale med, være i Selskab med. Underviisning kaldes det at den Ene lærer den Anden. At undervise er at lære andre, give dem Kundskaber.

Et Mirakel eller Undergjærning er en Gjærning, som ikke skeer ved naturlige Midler, saa vidt vi kunne skjønne, men alene ved Guds Almagt. At bevise er at gjøre noget saa troligt, at man ikke bør tvivle derpaa. At helbrede en Syg er at gjøre ham frisk igjen. At opvække en Død er at gjøre ham levende igjen. Tegn betyder undertiden det

### 38. En Enke følger sin eneste Søns Lig, og levende følger han hende hjem igjen.

78

Jesus reiste engang med sine Dissiple til en By, som kaldtes Nain, og en Mængde Mennesker fulgte med ham. Da de kom henimod Byen, blev der udbaaret et Lig for at begraves. Den Døde var sin Moders eneste Søn og hun var Enke. Denne Søn var hende uundværlig, thi han var den eneste jordiske Hjælp, hun havde at forlade sig paa i hendes Møie. Det var hende derfor en bitter Sorg at maatte savne ham. Hun fulgte grædende efter Liget. Jesus saae aldrig nogen Bedrøvet uden Medlidenhed. Han ynkedes inderlig over hende og sagde: Græd ikke. Derefter lagde han sin Haand paa Ligbaaren. Ligbærerne standsede. Han sagde nu til den Døde: Yngling! jeg befaler dig at staae op. Strax blev den Døde levende igjen. Han reiste

sig op og begyndte at tale. Jesus gav ham igjen til hans Moder. Hun havde mindst ventet, at dette Tab havde blevet erstattet i dette Liv. Hendes Glæde var ubeskrivelig. Alle bleve baade forundrede og glade, og de sagde: En stor Profet er kommen iblandt os; Gud er sit Folk naadig. 79

---

samme som Mirakler. Fattelig, let at forstaae.

Uundværlig, det som man ikke vel kan være foruden. At forlade sig paa er at have Tillid til, vente Hjælp af. Møie, stor Besværlighed. At savne er at være det foruden, som man ikke vel kan være foruden. Medlidenhed er Bedrøvelse over andres Lidelser. At ynkes, at have Medlidenhed med. Erstattet bliver et Tab, naar man faaer

### 39. Jesus stiller en Storm.

79

Jesus og hans Dissiple reiste engang til Skibs over Genesarets Sø. Der var ogsaa andre Skibe i Følge med. Mens de seilede lagde Jesus sig til at sove. Der blev imidlertid en stærk Storm. Bølgerne sloge ind i Skibet, saa at det blev næsten fuldt. Jesu Dissiple syntes nu, at de vare i den yderste Livsfare. Fulde af Angest vækkede de Jesus og sagde: Herre! frels os! ellers sætte vi Livet til. Jesus vaagnede. Han befalede Vinden og Havet at blive stille; og strax blev der blikstille. Han bebreidede sine Dissiple deres utidige Frygt, som viste Mistillid til ham. Folkene forundrede sig og sagde: Hvad for et Menneske er dette? Han befaler Vinden og Havet, og de ere ham lydige.

### 40. Den Blindfødte seer.

79

Jøderne troede, at alle Uheld vare Syndestraffe. Engang paa en Sabbath saae Jesus og hans Dissiple En, som var født blind. De spurgte Jesus om det var ham eller hans Forældre, som havde syndet, siden han var født blind. Jesus svarede, at hverken han eller hans Forældre vare derved straffede for nogen Synd, men at det var skeet, at Guds Gjerning kunde aabenbares paa ham. Jesus spyttede paa Jorden, gjorde som en Salve deraf, og smurte den paa den Blindes 80

Øine. Derefter sagde han: Gaa hen og vask dig i Siloams Dam. Han gik, gjorde saa, og blev seende.

Da Naboeerne siden saae ham, saa tvivlede de om han var den Blindfødte. Nogle sagde: Er det ikke den som sad og tiggede? Andre sagde: han er ham lig. Selv sagde han: Jo, det er mig. Og han fortællede dem, at den menneskekjærlige Jesus havde hjulpet ham. De bragte ham hen til Farisæerne. Han maatte fortælle dem, hvorledes han var kommen til at see; og han sagde, at han holdt Jesus for at være en Profet. De hentede hans Forældre, og spurgte dem: Er dette Eders Søn, som I sige er født blind? og hvorledes kan han nu see? De svarede: At han er vor Søn, og er født blind, det vide vi; men hvorledes han nu kan see, og hvo der har gjort ham seende, det vide vi ikke. Spørger ham selv. Han er saa gammel, at han selv kan svare. Sønnen blev nu igjen kaldet frem, og han sagde ligesom før, at Jesus havde gjort ham seende. De sagde, at Jesus var en Bedrager og en Ugudelig, som ikke holdt Sabbathen. Han derimod svarede, at Jesus maatte være en guddommelig Profet, siden han kunde gjøre saadan en Gjerning. Fremdeles sagde han: Vi vide, at Gud hører ikke Ugudelige, men dersom Nogen er gudfrygtig og gjør hans Villie, den hører han. Farisæerne bleve saa vrede, at de stødte ham ud.

81

---

igjen hvad man har tabt. Man forundrer sig, naar man finder noget at være usædvanligt og uventet. Yderste Livsfare, den største Fare for at omkomme. Bebreide, sige En hans Feil. Utidigt er det, som skeer paa den urette Tid. At have Mistillid til En er ingen Hjælp at vente af ham, fordi man troer, at han enten ikke kan, eller ikke vil, eller ikke veed at hjælpe. Man tvivler, naar man ikke veed enten man skal troe eller ikke. Lige hinanden ere saadanne Ting, som have fælles Kjendetegn. Jo mindre Forskjel, des større Lighed. To fuldkommen lige Ting ere ikke til. Der er Forskjel paa Lighed og Ligestorhed. Fader og Søn kunne være hinanden lige uden at være lige store. Menneskekjærlig er den som vil alle Mennesker vel, og ingen ilde.

## 41. Ti Spedalske helbredes.

81

Spedalskhed var en skrækkelig Sygdom iblandt Jøderne. Den yttrede sig med Udslæt, som var hæsligt, pinefuldt og for det meste

ulægeligt. Efter Loven maatte de Spedalske ikke være i Selskab med andre, at de ikke skulde smittes af dem, og naar de saae Nogen, maatte de staae langt borte og raabe: Ureen! Ureen! Naar Nogen af dem troede at være helbredet, maatte han lade sig besee af Præsterne, som skulde skønne, om Helbredelsen var fuldkommen.

Da Jesus sidste Gang reiste til Jerusalem, kom ti saadanne elendige Mennesker ham imøde. De havde hørt, at Jesus ved sine Mirakler havde været mange Andres Velgjører. De haabede derfor, at han var villig til at vise Barmhjertighed ogsaa mod dem, og give dem deres Sundhed igjen. Da de saae Jesus langt borte, standsede de, raabte med høi Røst, og bade ham, at han vilde forbarme sig over dem. Jesus kunde aldrig uden Følelse see nogen Elendig. Han ynkedes over dem, og sagde til dem: Gaaer bort og lader Præsterne bese Eder. De gik, og vare ikke langt komne, førend de vare fuldkommen helbredede.

82

Een af dem, da han saae at han var helbredet, vendte tilbage og prisede Gud med høi Røst. Han yttrede sin Tak ikke alene med Ord, men ogsaa med Gebærder; thi han lagde sig ned til Jorden for Jesu Fødder. Han var en Samaritan, og Samaritaner vare foragtede og hadede af Jøderne. Da sagde Jesus: Blev de ikke alle Ti helbredede? Hvor ere da de Ni? Var der ingen, som med Taknemmelighed skønnede paa Guds Velgjerning, uden denne Fremmede?

---

Spedalskhed\*. Yttre sig, give sig udvortes tilkjænde. Udslæt, Skab, Saarsyge, Bylder. Hæsligt, overmaade stygt. Pinefuldt er det som volder stor og heftig Smerte. Ulægelig er den Sygdom, som ikke kan helbredes. Smittes af en Syg er at faae Sygdommen af ham. Moselov befalede Forsigtighed. Tyrkerne troe, at Forsigtighed nytter ikke, men at alting er uundgaaeligen besluttet eller laget. Fuldkomment er det, som ingen Mangel har.

## 42. Jesus opvækker Lazarus af Graven.

82

I Betanien, en liden By nær ved Jerusalem, boede tre Søskende, nemlig Lazarus, Martha og Maria. Imellem Jesus og denne Familie var der et inderligt Venskab. Engang, mens Jesus var fraværende, blev Lazarus meget syg. Søstrene sendte Bud til Jesus. Han reiste

ikke strax, men biede i to Dage. Da sagde han til sine Disciple: Lazarus vor Ven sover, men jeg gaaer hen, for at opvække ham. Disciplene svarede: Sover han, saa bliver han nok frisk igjen. De havde misforstaaet Jesus, og han sagde dem da reent ud, at Lazarus var død. <sup>83</sup>

Da de kom til Betanien, havde Liget allerede ligget fire Dage i Graven, og var i Forraadnelse. Da Jesus saae de sørgende Søstre, græd han med dem. Martha sagde til ham: Gid du havde været nærværende, saa havde min Broder ikke været død! Der vare mange Jøder fra Jerusalem hos Martha og Maria for at trøste dem. Nogle af dem sagde: Den som gjorde den Blinde seende, kunde han ikke ogsaa have udrettet, at denne ikke var død? Jesus gik med dem til Graven. Han befalede at Stenen over Graven skulde tages bort. Han gjorde en Bøn til sin himmelske Fader, og derefter raabte han med høi Røst: Lazarus! kom herud! Den Døde blev strax levende, og kom ud af Graven.

---

At forbarme sig er at vise Barmhjertighed. Følelse, Medlidenhed. Dette er en Følelse i Sjelen. Den føler ogsaa ved Glæde, Sorg, Vrede, Kjærlighed, Frygt, Haab, o. s. v. Saasnart Sjelen fornemmer noget ved Sandserne, saa føler den, og dette kaldes den indvortes Sands. Prise Gud, yttre sin Taknemmelighed og Ærefrygt for Gud. Tak er at give tilkjende, at man skjønner paa Velgjort. Gebærder, Legemets udvortes Bevægelser, som svare til Sjelens Tanker.

### 43. Den gode Herre og den onde Tjener.

83

Da Jesus engang talede med sine Disciple om Forsonlighed, fremsatte han denne Fortælling:

En Konge krævede Regnskab af sine Tjenere. En af dem fandtes at være ham skyldig overmaade mange Penge. Da han ikke kunde betale, saa befalede Kongen at sælge ham, hans Hustru, hans Børn, og alt hvad <sup>84</sup> han eiede, for at noget af Gjelden kunde blive betalt dermed. Tjeneren faldt ned for hans Fødder og sagde: Herre! vær langmodig mod mig; jeg vil stræbe at betale dig det altsammen. Dette sagde han i sin

Angest, endskjönt Gjelden var saa stor, at al hans Stræbsomhed ikke kunde blive tilstrækkelig. Kongen ynkedes over ham, og eftergav ham hele Gjelden.

Efterat Kongen havde viist ham denne ufortjente Naade, gik han ud. Han fandt En af sine Medtjenere, som var ham skyldig en ubetydelig liden Gjeld, og som han nu gjerne kunde taale at tabe. Men han greb ham i Struben, og sagde: Betal mig det du er mig skyldig. Medtjeneren faldt ned for hans Fødder, endskjönt de vare hinandens Lige, og bad ham: Vær langmodig mod mig! jeg skal betale dig altsammen. Den Ubarmhjertige lod sig ikke bevæge, men kastede sin Skyldner i Fængsel.

De andre Medtjenere bleve meget bedrøvede over denne hæslige Gjerning, som viste en saare slet Tænkemaade. De meente, at han nu ingen Overbærelse fortjente, og fortællede den hele Tildragelse til deres Herre. Herren kaldte ham for sig og sagde: Du onde Tjener! al Gjelden eftergav jeg dig, fordi du bad mig. Burde du ikke have forbarmet dig over din Medtjener, ligesom jeg forbarmede mig over dig? Den ulykkelige Daare kunde have havt det godt. Nu havde han forspildt sin Herres Naade. Han blev kastet i Fængsel, og der skulde han blive indtil hans Gjeld var betalt.

Det er taabeligt ikke at ville tilgive Andre, da vi alle selv trænge til Tilgivelse. Ondskab er altid en Taabelighed.

---

At misforstaae En er at tage hans Ord i en anden Mening end han selv. Forraadnelse er en Forandring i Legemerne, hvorved de faae en anden Farve, lugte ilde, og Delene skilles endeligen ad. Da Sjelen ikke bestaaer af Dele, saa kan Legemets Forraadnelse ikke dræbe den. Den kan ikke heller blive til Intet; thi Noget kan ikke blive til Intet. Naar noget siges at forgaae, da er dette intet andet, end Delenes Adskillelse, men Sjelen bestaaer ikke af Dele. At kræve er at begjere noget som en Rettighed. Han krævede Regnskab; han vilde vide hvad de havde faaet ind og givet ud for ham. Gjeld, det som En er skyldig; det som en anden har tilgode hos ham. Langmodig er den som længe skaaner. Stræbsomhed eller at stræbe kaldes det naar nogen arbejder meget. Tilstrækkeligt er saa meget som der behøves. At eftergive en Gjeld er ikke at ville have den betalt nogensinde. Medtjenere ere de, som ere i samme Tieneste. Ubetydeligt, ikke værdt at agte paa. To ere hinandens Lige, naar den Ene er ikke mere end

den Anden. Skyldner, den som er i Gjæld. Saare, meget. Tænkemaade, Vane til at tænke ondt eller godt. Overbærelse kaldes det, at man ikke vil lægge Mærke til en andens For-

#### 44. De misundelige Daglønnere.

85

At Misundelse er en hæsliq og taabeliq Last, det lærte Jesus ved denne Fortælling:

En Husbonde gik tidlig om Morgen en ud, for at leie Arbeidere i sin Viingaard; og da han var bleven forenet med dem om Dagleien, sendte han dem til Viingaarden. Siden om Formiddagen gik han igjen ud, og fandt Nogle, som stode ledige. Ogsaa dem leiede han. Om Middagen og om Eftermiddagen gik han ogsaa ud, og hver Gang fandt han Nogle, som han leiede. Endeligen gik han ud henimod Aftenen, og fandt endnu Nogle uden Arbeide. Han spurgte dem: Hvorfor staae I her ledige den hele Dag? De svarede, at de havde ikke kundet faae Arbeide. Han lod ogsaa dem gaae hen i Viingaarden, og lovede at lønne dem.

Om Aftenen befalede han, at Arbeiderne skulde kaldes frem, at de sidste skulde først betales, og at de alle skulde faae ligemeget. Da de, som havde arbeidet hele Dagen, saae hvad de andre fik, saa ventede de at faae mere. Men da de ikke fik mere, yttrede de Misfornøielse. En af dem sagde: Disse have kun arbeidet een Time, og du har gjort dem lige med os, som have baaret Dagens Byrde og Hede. Husbonden svarede ham: Min Ven! jeg gjør dig ikke Uret. Du har jo faaet den Dagleie, vi ere forenede om. Vil jeg give den sidste ligesaameget som dig, har jeg da ikke Lov til at gjøre med mit hvad jeg vil? Vil du see suurt dertil, at jeg er god?

86

Alle kunde de have været glade den Aften, men de Misundelige vare det ikke.

---

seelse; at man gjerne vil skaane. At forspilde er at tabe noget og selv være Aarsag dertil. Taabeligt, meget uforstandigt.

Last, forsættelig og herskende Synd. Herskende er Synden naar Mennesket er kommen saa i Vane med den, at det er ham meget vanskeligt at aflægge den. Ledig er den som ikke arbejder, men ørkesløs kaldes den, som er

## 45. Den barmhjertige Samaritan.

86

Jesus opmuntrede til virksom Menneskekjærlighed med denne Fortælling:

En Jøde vilde engang reise fra Jerusalem til Jeriko. Denne Vei var farlig, da Reisende ofte der bleve plyndrede af Røvere. Saa gik det ogsaa denne Gang. De plyndrede ham og sloge ham, saa at han laae blodig og halvdød. Derefter kom en jødisk Præst den samme Vei. Han saa den Elendige, men vilde ikke befatte sig med ham, og fortsatte Reisen. Dernæst kom en Levit, og han gjorde ligesaa. Den som havde rørt ved en Død, eller alene ved Blod, maatte ikke komme til Templet i mange Dage. Maaskee det var derfor de ikke vilde røre ved ham. Det var dog Synd, saaledes at efterlade det Gode, som de kunde og burde gjøre.

87

Endeligen kom en Samaritan reisende. Han blev vaer den ulykkelige Jøde, og hans Hjerte blev rørt. Han vidste, at Jøderne hadede Samaritanerne, men han vidste ogsaa, at det paaligger enhver som kan, at hjælpe Medmennesker i Nøden. Denne Pligt var han villig til at opfylde. Han gik til ham. Han søgte efter Evne at skaffe ham Lindring og Hjælp. Da ingen Læge var nærværende, saa lod han Olje og Viin i Saarene, og forbandt dem. Derefter løftede han ham op paa sit eget Dyr, og bragte ham til Herberget, hvor han pleiede ham. Da han Dagen efter maatte reise til sine Forretninger, og ikke længere selv kunde have Tilsyn med ham, saa gav han Verten Penge, og sagde: Plei ham vel, og behøver han mere, saa skal jeg betale dig, naar jeg kommer tilbage.

Samaritanen tjente Gud bedre paa Landeveien ved hans Kjærlighedsgjerning, end Præsten og Leviten i Templet. Gjør du en god<sup>88</sup>

Gjerning med Møie, saa er Møien snart forbi, men Glæden derover er varig.

ledig fordi han ikke gider arbejde. Misfornøielse er en ubehagelig Følelse i Sjelen derved, at noget er imod vort Ønske.

Virksomt er det, som udretter noget; det hvoraf der kommer Virkninger. Farligt er det hvorved der let kan hænde os noget Ondt, Leviterne gjorde Tjeneste i Templet, men vare ringere end Præsterne. Efterlade, ikke gjøre, forsømme. Hans Hjerte blev rørt, han følede Medlidenhed. Det paaligger, det er Pligt for. Medmenneske kalde vi hvert Menneske, fordi det er Menneske saavel som vi. Lindring, Smærternes Formindskelse. Læge er den, som har Duelighed og Kald til at helbrede Syge. Herberge, et Huus hvori man for Betaling tager imod Reisende. At pleie en Syg er at opvarte ham, see ham tilgode. At tjene Gud er at gjøre noget som behager Gud; at gjøre Guds Villie fordi det er Guds Villie. Kjærlighedsgjæringer, saa-

## 46. Den forlorne Søn.

88

Han skjønner ikke paa det Gode, førend han har tabt det.

Jesus fremsatte engang denne lærerige Fortælling: En Mand havde to Sønner. Den yngste af dem sagde til Faderen: Fader! giv mig den Deel af din Formue, som kan tilfalde mig. Faderen skiftede da sin Formue imellem dem. Nu var den yngste Søn glad over at have opnaaet sit Ønske, og modtaget sin Arvepart; men hans Glæde var ikke varig. Kort Tid derefter samlede han alt Sit, og reiste udenlands. Der tænkte han at leve med mere Fornøielse, naar han langt fra Faderens Øine kunde ganske raade sig selv.

I Omgang med Forførere bleve hans Sæder fordærvede. Han blev overgivet og letsindig. Sin Formue misbrugte han til Umaadelighed og Vellyst. Ved Ødselhed og Overdaadighed blev han snart saa forarmet, at han kom i den yderste Trang. Ingen vilde betroe ham nogen vigtig Tjeneste, da man vidste hans forrige Levnet. Til tungt Arbeide duede han ikke, da han manglede Øvelse. Der blev tillige Hunger i Landet, saa at han næsten sultede ihjel. Endskjønt han som Jøde havde Afsky for Sviin, maatte han dog tjene som Svinehyrde, for at faae nogen Underholdning. Tilsidst fik han ingen Mad, men

89

maatte vænne sig til at opholde Livet med Svineføde. En slet Kost for ham, som i den forbigangne Tid havde vant sig til at spise saa lækkert.

Nu kom han til Eftertanke. Forladt af alle hans Forfødere sad han i Stilhed, betragtede sin elendige Tilstand, og tænkte paa hvor lykkelig han engang var hjemme. Nu skjønnede han, at Frihed er et Onde for den, som ikke bruger den ret. Han sukkede og sagde: Hvor mange Daglønnere haver ikke min Fader, som have Brød i Overflødighed, og jeg næsten dør af Hunger! Jeg vil give mig paa Reisen til min Fader, og sige til ham: Fader! jeg haver syndet mod Gud og mod dig; jeg er ikke længere værd at kaldes din Søn, lad mig alene blive som en af dine Daglønnere.

Den samme som reiste bort, kommer igjen, men er dog ikke den samme.

Han gav sig ogsaa strax paa Veien, i det Haab, ikke at blive forskudt <sup>90</sup> af hans gode Fader. Da han endnu var langt borte, saae hans Fader ham, ynkedes inderligen over ham, løb til ham, faldt ham om Halsen og kyssede ham. Men hvor forandret var nu denne Søn! Velklædt, formuende og fornøiet reiste han. Pjaltet som en Betler, bleg og skamfuld kom han tilbage. Han slog Øinene ned og sagde: Fader! jeg haver syndet mod Gud og mod dig; jeg er ikke længere værd at kaldes din Søn — Flere Ord fik han ikke frem, før Faderen sagde til sine Tjenere: Henter den bedste Klædning til ham, og giver ham en Ring paa Haanden og Skoe paa Fødderne. Slagter den fede Kalv, og lader os være lystige; thi denne min Søn var død, og er bleven levende, var fortabt og er funden.

Da de havde begyndt, at holde sig lystige, kom den ældste Søn hjem; og da han kom saa nær, at han hørte Musiken og Dandsen, kaldte han paa en af Tjenerne, og spurgte hvad det betydde. Tjeneren fortællede ham det. Han blev saa vred, at han ikke vilde gaae ind. Faderen gik ud til ham og bad ham. Men han svarede: I saa mange Aar har jeg tjent dig, og aldrig været dig ulydig; og du har

aldrig givet mig et Kid, at jeg kunde holde mig lystig med mine Venner; men nu, denne din Søn er kommen, som har forødt dit Gods med utugtige Qvinder, saa har du ladet slagte den fede Kalv til ham. Faderen svarede: Min Søn! Du er altid hos mig, og alt hvad jeg haver er<sup>91</sup> jo dit; men nu bør vi være glade og lystige, fordi denne din Broder, som var død, er bleven levende igjen, og som var tabt, er nu funden igjen.

Det var godt for den forlorne Søn, at han itide vendte tilbage; men aldrig blev han saa lykkelig, som han kunde have blevet, om han ikke nogensinde havde faret vild.

---

danne Gjæringer, hvorved man viser Kjærlighed mod Næsten.

Forloren, tabt. Formue, betydelig Eiendom. Man opnaaer sit Ønske, naar det skeer, som man gjerne vilde. Udenlands, i et andet Kongerige eller Landskab. Sæder, Tænkemaade og Opførsel, Levnet. Overgiven, alt for lystig. At misbruge er at bruge noget anderledes, end det bør bruges. Det er Umaadelighed naar nogen nyder tilladt sandselig Fornøielse enten for ofte eller for meget paa engang. Det er Vellyst naar nogen nyder forbuden sandselig Fornøielse. Sandselig Fornøielse er den som nydes ved Sandserne; ved behagelig Virkning paa vore udvortes Sandser. Ødselhed er at give ud mere end der er nyttigt og nødvendigt. Overdaadighed er det modsatte af Tarvelighed. At forarme er at gjøre fattig. Trang, Man-

gel paa det Nødvendige. At due, være tjenlig, kunne bruges. Man mangler det man ikke har. Øvelse er ofte at gjøre det samme, for at kunne gjøre det lettere og bedre. Det er Afsky, naar man vil holde sig fra noget, fordi man anseer det for hæsligt, ubehageligt eller ondt. Underholdning, noget at leve af. Man vænner sig til eller bliver vant til det, som man ofte gjør eller lider. Lækkert er det, som er meget velsmagende. Det kaldes Eftertanke naar man alvorligen betænker noget. At betragte er at bese og betænke noget. Et Onde eller ondt for os er det som er os skadeligt.

At forskyde sin Søn er at jage ham fra sig, ikke mere ville vide af ham. Forskudt bliver den som forskydes. Lystig kaldes den, som udvortes viser, at han er meget glad. Død havde han ikke egentlig været; men Faderens Mening var, at han havde været i en Tilstand, endnu sørgeligere end Døden.

## 47. Farisæeren og Tolderen.

91

Jesus fremsatte engang følgende Fortælling: Der gik to Mennesker op til Templet for at bede. Den ene var en Farisæer, den anden en

Tolder. Nogle af Jødernes Lærde kaldtes Farisæere. De holdte sig selv bedre end Andre. De havde ogsaa Anseelse af Guds frygt, men de vare næsten alle Hyklere. Mængden ansaa dem dog for hellige Mænd. Tolderne vare Jøder, som indkrævede Tolden, og betalte en vis Penge derfor til Romerne. De vare agtede for slette Mennesker og meget forhadte.

Farisæeren stod for sig selv og bad saaledes: Jeg takker dig, Gud! at jeg er ikke som andre Mennesker, der ere Røvere, Bedragere, Horagtige, eller som denne Tolder. Jeg faster to Gange om Ugen, og giver Tiende af alt det jeg eier. Tolderen stod langt borte, og vilde ikke engang opløfte sine Øine til Himmelen, men han slog sig paa sit Bryst og sagde: Gud! vær mig Synder naadig! <sup>92</sup>

Farisæeren var aandelig hovmodig, Tolderen var ydmyg. Hin indbildte sig at være retfærdig, denne kjendte sin Synd og var bodfærdig. Gud havde Mishag til den Førstes forfængelige Dyrkelse, og Behag til den Sidstes oprigtige Anger. Paa Hjertet kommer det an, naar man vil tilbede Gud. Hvo sig selv ophøier skal fornedres, og hvo sig selv fornedrer skal ophøies.

---

At fare vild er at komme paa en uret Vei. Vildfarende kaldes den som ikke troer Sandhed, og den som troer Usandhed, og den som opfører sig slet.

Farisæer\*. Tolder\*. Hykler er den, som forstiller sig gudfrygtig, men er det ikke. Hellig er den, som er uden Synd; eller den, som gjør sit Bedste for at være det. Told er en Afgift af Varer, som føres ind i et Land eller ud af det. At faste, ikke spise.

## 48. Jesus en Børneven.

92

Jesus elskede alle Mennesker. Han glædede sig, naar han fandt gode Mennesker. Gode Børn vare ham meget kjære. Den barnlige Uskyldighed behagede ham. Ofte kom Forældre til ham med deres Børn, og bade ham, at han vilde lægge sin Haand paa dem og velsigne dem. Da hans Disciple engang viste dem bort, yttrede han sit Mishag derover, og sagde: Lader smaa Børn komme til mig, og forhindrer

dem ikke; thi saadanne Uskyldige ere just beqvemme til at komme Guds Rige.

Jesu Disciple havde længe den Indbildning, at han skulde blive en jordisk Konge, langt mægtigere end Salomon. Engang trættede de om, hvo af dem da skulde blive den fornemste næstefter ham. Jesus kaldte et Barn til sig, stillede det midt iblandt dem, og sagde: Sandelig jeg siger Eder, dersom I ikke forbedre Eder, og blive som gode Børn uden Hovmod og Rangsyge, saa ere I ikke beqvemme til at være mine Disiple. Den der aflægger Hovmod, og er ydmyg som dette Barn, den er for mig den fornemste. Han sagde ogsaa: Den der antager saadant et Barn for min Skyld, den antager mig. Den derimod, som forarger en af disse Smaa, som troe paa mig, for ham var det bedre, at der var hængt en Møllesteen om hans Hals, og han var bleven nedsænkt i Havet, hvor det er dybest.

---

En Synder er den som begaaer Synd. Aandelig Hovmod\*. Ydmyg for Gud er den, som skjønner paa sin egen Ringhed mod Gud og hvor ufortjent Guds Godhed er. Retfærdig er den, som ikke gjør andet end Ret. Hiin og denne; Hiin, den som er først omtalt; denne, den som er sidst omtalt. Bodfærdig er den som af Kjærlighed til Gud angreder sine Synder. Mishag er at synes ilde om noget. Forføgeligt er det som man forgjæves venter Gavn af. Uskyldigheden kaldes barnlig, fordi gode Børn ere de uskyldigste blant Menneskene. Barnagtigt derimod kaldes det som er taabeligt, fordi smaa Børn ofte handle af Uvidenhed. Guds Rige er tre Slags: 1) Alt hvad Gud har skabt, thi alt staaer under hans Regjering. 2) Guds Rige betyder ogsaa Jesu Religion og de som redelig lyde den. 3) Guds Rige kaldes ogsaa Saligheden efter Døden. Det er Indbildning, naar man forestiller sig noget at være saaledes som

## 49. Enken som gav mindst, og dog meest.

93

Jesus sad engang og saae paa hvorledes Folk lagde Penge i Templets Blok. Der kom mange Rige, som lagde store Gaver i den. Men der kom ogsaa en fattig Enke, som lagde kun to smaa Skillinger i den. Hun gav færre Penge end de Andre, og lidet i Ligning mod de Riges Gaver. Jesus sagde dog til sine Disiple: Denne fattige Enke har givet langt mere, end Nogen af de Andre; thi de gave af deres

Overflødighed, og hvad de kunde undvære, men hun gav alle de Penge <sup>94</sup> hun havde.

Gud bedømmer vore Gjæringer efter vort Hjerte. Gjør det Gode du formaaer. Formaaer du lidet, saa gjælder det dog meget for Gud, naar du gjør det af et godt Hjerte.

---

det ikke er. Rangsyge er en taabelig Lyst til at ansees for mere end sine Lige. Ydmyg mod Mennesker er den, som kjender sin egen Ufuldkommenhed, og er villig til at agte andre. At forarge er at give ondt Exempel, være Aarsag til at andre fordærves, ved at lade dem see onde Gjæringer og høre syndige Ord. At troe paa Jesus betyder 1) at have Tillid til Jesus som til en guddommelig Lærer, 2) at leve efter hans Lære, 3) at vente Guds Naade for Jesu Fortjenestes Skyld. Færre, mere faa. Undvære, være foruden.

## 50. Jesus spaaer Templets og Jerusalems Ødelæggelse. <sup>94</sup>

Da Jesu Disciple beundrede Jerusalems Tempels prægtige Bygninger, sagde han til dem, at der ikke skulde blive en Steen paa den anden, uden at nedbrydes. Jesus forudsagde fremdeles, at Jerusalem i den tilkommende Tid skulde ødelægges, og at græsselig Elendighed vilde komme over Folket. Han sagde, at alt dette skulde skee, førend alle da levende Mennesker vare døde.

Jesu Spaadom blev opfyldt omtrent fyrgetyve Aar derefter. Templet blev opbrændt, endskjønt den romerske Feltherre havde forbudet det, da han indtog Staden. Den Tomt, hvorpaa Templet havde staaet, blev endog pløiet. Det blev da fuldkommen opfyldt hvad Jesus havde spaaet, at der ikke skulde blive een Steen paa den anden uden at nedbrydes.

## 51. Hvorfor Jesus fik Fiender <sup>94</sup>

Mange af de Lærde og Fornemme iblandt Jøderne hadede Jesus, men <sup>95</sup> uden gyldig Aarsag. De troede at være Gud behagelige, naar de kun rettede sig efter de Skikke, som Moses havde anordnet; men Jesus lærte, at ingen kan behage Gud, naar ikke Hjertet forbedres. De

lærte, at Gud elsker alene Abrahams Efterkommere; men Jesus lærte, at Gud vil alle Mennesker vel. De holdt alene Jøder for at være deres Næste; men Jesus lærte, at alle Mennesker ere hverandres Brødre og Søstre, og bør elske hverandre. De lærte, at man bør hade sine Fiender; men Jesus lærte, at man bør elske dem. De holdte det for Uret at lyde den romerske Keiser, og betale ham Skat; men Jesus sagde, at det var Pligt. De ventede en Messias, som skulde frelse dem fra Romernes Herredømme; men Jesus var Messias, for at frelse fra Syndens Slaveri. De vare anseete for vise og hellige og havde store Indkomster; men da Jesus oplyste Folket, saa frygtede de for at ringeagtes og tabe deres Indkomster. Han aabenbarede deres Bedragerier, og sagde dem Sandheden uden Persons Anseelse. De hadede ham derfor, og besluttede, at han skulde aflives.

---

Bedømme, skønne hvordan noget er. Gud bedømmer vore Gjerninger efter vort Hjerte, det er: Jo bedre Hjerte, des behageligere er Gjerningen for Gud; jo slettere Hjerte, des misbehageligere er Gjerningen for Gud. Formaaer, kan, har Evne til. Gjælder, agtes værdt. Græsselig, forskrækkelig, afskyelig. En Spaadom er en Forudsigelse af noget som skal skee, og som ingen paa den Tid kan vide forud, uden Gud, og den som Gud underretter derom. Opfyldt, det skede som han havde spaaet.

## 52. Den gjerrige Judas

95

Judas Iskariot var en af Jesu Disiple. Gjerrighed var hans Skjødedynd, og han var ikke ærlig. Han var kommen i Vane med at begaae Svig, og en slet Vane er vanskelig at aflægge. Han gik hen til Ypperstepræsterne og sagde: Hvad ville I give mig, saa vil jeg bringe Jesus i Eders Magt? De bleve glade og lovede ham tredive Sølvpenge. Derefter søgte han at finde en beleilig Tid til at forraade Jesus.

96

Judas havde nok ingen anden Hensigt, end at besvige Ypperstepræsterne for Pengene, da han meente, at Jesus vilde nok frie sig igjen ud af deres Hænder. Jesus advarede ham, men han agtede det ikke. Han styrkede sig i sit Forsæt med Haabet om, at det nok skulde gaae godt, og at Jesus vilde nok siden tilsige ham Naade,

naar han bad derom. Saaledes dyssede han sin Samvittighed i Søvn. Saa forblindet var han af Gjerrighed.

---

Gyldigt er det som gjælder. Aarsagen til deres Had var ikke gyldig; thi de burde ikke hadet ham derfor.

At lyde er at rette sig efter en andens Bud. Messias betyder i vort Sprog en Salvet.

Profeterne havde spaaet, at der iblandt Jøderne skulde fødes en Frelser. Jøderne ventede, at denne Frelser skulde blive en mægtig jordisk Konge, og de kaldte ham forud Messias.

Kristus betyder det samme som Messias. At oplyse Folk er at lære dem nyttige og nødvendige Kundskaber saaledes, at de forstaae dem.

### **53. Jesus spiser Paaskelammet sidste Gang, og hans Disciple nyde den hellige Nadvere første Gang**

96

Endskjønt Jesus forudsaae den Skjebne, som forestod ham i Jerusalem, reiste han dog derhen med sine Dissiple til Paaskehøitiden. Da de vare komne til Betanien, sendte han to af dem forud til Jerusalem. Han sagde til dem: Naar I komme ind i Staden, skal der møde Eder et Menneske, som bærer en Vandkrukke. Følger ham ind i det Huus, hvori han gaaer ind, og siger til Huusbonden i Huset: Vor Lærer lader dig spørge om et Værelse, hvori han kan spise Paaskelammet med sine Dissiple. Da skal han vise Eder en stor Sal. De gik. Det skede som han havde sagt dem, og de beredede Paaskelammet.

97

Det var Aftenen før hans sidste Lidelse, og den sidste Gang han spiste med sine tolv Apostle før han døde. Dette vidste han, og han sagde det til dem. Hans Hjerte var rørt over den forestaaende Skilsmisse, og Dissiplene vare bedrøvede, undtagen Forræderen Judas. Jesus formanede dem til at elske hverandre, og til aldrig at glemme hans Kjærlighed og det Exempel han efterlod dem. Han bad inderligen til Gud for dem. Endelig indstiftede han den hellige Nadvere til en Afmindelse om sig. Han tog Brødet, takkede, brød det, gav sine Dissiple det og sagde: Tager, æder! Dette er mit Legeme som gives for Eder. Gjører dette til min Ihukommelse. Ligesaa tog han og

98

Kalken efter Aftensmaaltidet, takkede, gav dem den, og sagde: Drikker alle deraf. Dette er mit Blod, som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse. Gjører dette, saa ofte som I det drikke, til min Ihukommelse.

---

Vane; naar man ofte gjør eller lider noget, saa bliver det en Vane. Vanen kan udrette, at det Ubehagelige bliver behageligt, at det Hæslige synes ikke hæsligt, at det Taabelige synes ikke taabeligt, at det Vanskelige bliver let, og at det som er let at gjøre bliver vanskeligt at vænne sig af med. Svig er at have noget fra nogen med Falskhed og Trædskhed. Beleilig er den Tid, naar en Ting let kan iværksættes; naar intet hindrer. At forraade er at hjælpe Fienden imod den, som man heller burde hjælpe mod Fienden. Det betyder ogsaa at aabenbare det, som en anden vil have hemmeligt. At besvige En er at have noget fra ham med Svig. Han styrkede sig i sit Forsæt, han opmuntrede sig selv til at vedblive det. At dysse Samvittigheden i Søvn er med falsk Trøst at stille Samvittighedens Uro. Forblindet kaldes den, som ikke selv seer hvor galt han handler.

At berede noget er at lave det til som det skal være; gjøre noget færdigt til sin Bestemmelse. Forræder er den, som hjælper Fienden mod sin Ven eller mod sit Fædreneland. Han efterlod dem sit Exempel, det er: Naar de ikke mere saae ham, skulde de dog erindre hans hellige Levnet, og stræbe at ligne ham. At indstifte er at anordne noget, som skal vedvare. Helligt kaldes det som hører til Gudsdyrkelsen. Nadvere, Aftensmaaltid. Afmindelse kaldes det som er til Erindring om nogen Person eller Tildragelse. Ihukommelse er at have noget i Hukommelsen,

## 54. Jesu sidste Lidelses Historie.

98

Jesus paa Veien til Getsemane.

Da de havde sjunget den sædvanlige Lovsang efter Paaskemaaltidet, gik Jesus og hans Disiple ud af Jerusalem hen til Oliebjerget. Der var en Have, som kaldtes Getsemane, hvor Jesus pleiede at samles med sine Disiple. Paa Veien sagde han til dem, at i den samme Nat kom de til at forlade ham allesammen. Peder svarede: Om end alle de andre forlode dig, skal jeg dog ikke. Jesus sagde: Sandelig, førend Hanen i Nat galer to Gange, kommer du til at fornægte mig tre Gange. Peder svarede: Om jeg endog skulde døe med dig, vilde jeg dog ikke negte dig. Det samme sagde ogsaa alle de andre Disiple.

### Jesus i Getsemane.

Da de vare komne til Getsemane, sagde Jesus til sine Disiple: Sætter Eder her; jeg gaaer hen for at bede. Tre af dem tog han med sig, nemlig Peder, Jakob og Johannes. Til disse sagde han: Jeg føler en dødelig Bedrøvelse. Bliver her og vaager med mig. Nu gik han lidet fra dem, kastede sig ned paa Jorden og bad: Min Fader! er det mueligt, 99 da lad denne Lidelse gaae fra mig! Dog, ikke som jeg vil, men som du vil. Da han kom tilbage, fandt han Dissiplene sovende, og sagde til Peder: Kunne I da ikke vaage een Time med mig? Vaager og beder, at I kunne modstaae Fristelsen. Endog naar Aanden er villig, er Legemet dog svagt. Jesus gik endnu to Gange hen i Eenrum, og bad ligeledes. Hver Gang fandt han Dissiplene sovende, naar han kom til dem igjen. Endeligen sagde han til dem: Staaer op! lader os gaae! Timen er kommen. Han er nær, den som forraader mig.

### Jesus tages til Fange.

Nu kom ogsaa Judas med en Mængde Bevæbnede, som vare udsendte af Ypperstepræsterne og Folkets Ældste. Forræderen havde givet dem dette Tegn: Den jeg kysser, ham er det, griber ham. Han gik derfor hen til Jesus, hilsede og kyssede ham. Jesus sagde: Min Ven! hvorfor er du kommen? forraader du mig med et Kys? De andre nærmede sig til Jesus og grebe ham. Da drog Peder sit Sværd, og huggede det høire Øre af Ypperstepræstens Tjener Malkus. Jesus befalede ham at stikke Sværdet i Skeden, og han lægte Malkus. Han sagde tillige, at han frivillig havde ladet sig tage til Fange. Da forlode alle Disiplene ham og flygtede. Saa skrøbelige vare de. 100

---

Thukommelse er Sjælens Evne til at erindre. Kalk kaldes det Bæger, som bruges ved Nadveren.

Sædvanligt er det som pleier skee eller bruges. Lovsang, er Sang hvorved Gud prises og takkes. Fornegte og negte (see siden Peders Fald). Dødelig, som man kan døe af. Dødelig betyder ellers En som maa døe.

Vaage, ikke sove, være forsigtig i Fare. Modstaae, stride imod, ikke give sig tabt. Fristelse er Fare for at synde; Anledning og Tilløkkelse til Synd. Svagt er det som ikke er stærkt, som har liden eller ingen Kraft. I Eenrum er den, som er alene, har ingen hos sig.

Frivillig er den som gjør eller lider noget med sin egen gode Villie.

### Jesus bringes til Kaifas.

100

Jesus blev nu ført bunden til Ypperstepræsten Kaifas. Hos ham var det store Raad forsamlet. Peder fulgte langt efter, og en Dørvogterske lukkede ham ind, da han var kommen til Ypperstepræstens Pallads. Kaifas spurgte Jesus om hans Disiple og om hans Lære. Jesus svarede: Jeg haver talet offentlig baade i Templet og i Synagogen. Hvorfor spørger du mig? Spørg heller mine Tilhørere; de vide hvad jeg haver sagt. En af Tjenerne slog ham i Ansigtet, og sagde: Skal du saaledes svare den Ypperstepræst? Med Sagtmodighed sagde Jesus: Haver jeg talet ilde, da beviis det; men haver jeg talet ret, hvorfor slaaer du mig? Ypperstepræsterne og Raadet søgte at faae Vidner mod Jesus, for at faae ham afivet. Der kom ogsaa mange falske Vidner frem, men de stemmede ikke overeens, og Jesus svarede intet.

### Peders Fald.

100

Imidlertid sad Peder og varmede sig ved en Kulild, som Tjenerne havde gjort midt i Palladset. En Pige saae ham i Ansigtet, og sagde: Er du ikke En af dette Menneskes Dissiple? Peder svarede: Nei jeg er ikke og jeg kjænder ham ikke. Noget derefter saae en anden Pige ham, og sagde: Du er en af hans Dissiple. Og da flere sagde det samme, svarede Peder: Menneske! jeg er ikke, og jeg kjænder ikke det Menneske. En Stund derefter sagde en anden: Du er vist en af dem, thi man kan høre paa din Tale, at du er en Galilæer. En af Tjenerne, som var beslægtet med Malkus, sagde: Saae jeg dig ikke i Haven hos ham? Da begyndte Peder at forbande sig og sværge paa, at han slet ikke kjændte Jesus. Nu galede Hanen anden Gang. Jesus vendte sig og saae paa Peder. Peder erindrede nu hvad Jesus havde sagt. Han gik ud og græd bitterlig.

101

### **Jesus fordømmes af Kaifas og Raadet.**

Ypperstepræsten sagde til Jesus: Jeg besværger dig ved den levende Gud, at du siger os, om du er Messias Guds Søn. Jesus svarede Ja dertil. Kaifas blev overmaade forbittret og sagde: Han bespottede Gud. Hvad behøve vi flere Vidner? Nu have I hørt hans Gudsbespottelse. Hvad synes Eder? Raadet fordømte ham da, og sagde: Han er skyldig til at døe.

De Mænd, som holdte Jesus, spottede ham, spyttede ham i Ansigtet, sloge ham med Stokke, hængte et Klæde over hans Ansigt, sloge ham i Ansigtet, og sagde: Kan du gjette, Messias! hvo det var, som slog dig? Raadet havde ikke Magt til at udføre Dommen. Tidlig om Morgenen blev derfor Jesus ført hen til Pilatus, som var den romerske Keisers Statholder i Judæa. <sup>102</sup>

### **Judas fortvivler.**

Da Judas erfarede, at Jesus var fordømt til Døden af Raadet, saa vaagnede hans Samvittighed, og nu angrede han sin Troløshed. Han mærkede nu, at han havde vundet lidet ihenseende til Pengene, men tabt ubeskriveligen meget ihenseende til Samvittigheden. Han afskyede nu sin Vinding, og bar Pengene hen til Ypperstepræsterne igjen. For dem aflagde han denne Bekjendelse: Jeg handlede ilde, at jeg forraadte et uskyldigt Menneske. De svarede: Hvad kommer det os ved? Det maa være din egen Sag. Han kastede Pengene fra sig i Templet, men han beholdt sin Samvittighedsnag. Ingensteds fandt han Ro. I Fortvivlelse gik han hen og hængte sig selv.

### **Jesus hos Pilatus.**

Det jødiske Raad vilde, at Pilatus strax skulde bekræfte Dommen, og lade Jesus affive; men han vilde dog først selv undersøge Sagen. Jesu Fiender sagde da, at han forførte Folket, forbød at give Keiseren Skat, og udgav sig selv for at være Messias og en Konge. Pilatus spurgte Jesus: om han var Jødernes Konge. Jesus svarede: Mit Rige er ikke jordisk. Var det jordisk, da skulde mine Undersaatter stride <sup>103</sup>

for mig, og forsvare mig imod Jøderne. Pilatus sagde atter: Saa er du dog en Konge? Jesus svarede: Ja, jeg er. Derfor er jeg født og kommen til Verden, at jeg skal befordre Sandhed. Hver Sandhedens Ven er min Undersaat. Pilatus mærkede snart, at det var lutter Had og Misundelse, som forfulgte Jesus. Han sagde derfor til hans Fiender: Jeg finder ingen Skyld hos ham.

### **Jesus bringes fra Pilatus til Herodes, og fra Herodes til Pilatus igen.**

Jesu Fiender sagde, at han havde oprørt Folket baade i Galilæa, hvor han begyndte, og i Judæa. Da Pilatus hørte Galilæa nævne, spurgte han, om denne Mand var en Galilæer. Saasnart han fik høre, at han var under Herodes Herredømme, sendte han ham til Herodes, som just var i Jerusalem paa den Tid. Herodes blev meget glad da han saa Jesus, og haabede at see et Mirakel af ham. Han spurgte ham ogsaa meget; men Jesus svarede intet, endskjønt Jøderne klagede meget over ham. Herodes og hans Hoffolk fornøiede sig med at spotte ham. De hængte et hvidt Klæde om ham, og sendte ham tilbage til Pilatus igen. Jesus blev foragtet, men Herodes var foragtelig.

### **Jesus og Barrabas.**

Det var en Skik, at hver Paaskefest blev en Fange given fri efter Folkets Begjering. Der var da en Misdæder ved Navn Barrabas, som havde begaaet et Mord, og var i Fængsel. Pilatus overlod det til Folket at udvælge, hvem de vilde have fri, enten Jesus eller Barrabas. Hans Mening var, at de vilde vælge Jesus. Men Ypperstepræsterne overtalede dem til at vælge Morderen Barrabas. Pilatus gjorde dem Indvendinger; men som vanvittige skrege de: Korsfæst, korsfæst ham!

104

### **Jesus hudstryges, tornekrones, mishandles og dømmes.**

Pilatus lod Jesus hudstryge af romerske Soldater. Disse bandt en Krands af Torne, trykkede den paa hans Hoved, gave ham et Rør i

Haanden, og hængte en rød Kappe om hans blodige Krop. Dette skulde være istedetfor Krone, Septer og Purpurkappe, som Kongerne bære. De faldt paa Knæ for ham og kaldte ham Jødekonge. Snart igjen spyttede de paa ham og sloge ham i Ansigtet. Pilatus fremviste ham for Folket i denne elendige Tilstand, og sagde: See hvilket Menneske! Hans Hensigt var at opvække Medlidenhed. Ypperstepræsterne raabte: Korsfæst, korsfæst! Pilatus gjorde dem igjen Indvendinger, men alle hans Bestræbelser kunde dog ikke formilde deres Had. Til Slutning, kjed af deres Overhæng, og bange for deres Trusler, føiede han dem i deres Begjering. Han satte sig paa Domstolen, og befalede at Jesus skulde korsfæstes. Han vilde ikke tillægges Skylden for denne Uretfærdighed. Han tog Vand, for Folkets Øine vaskede han sine Hænder, og sagde: Jeg er uskyldig i denne Retfærdiges Blod. Da raabte hele Folket: Hans Blod komme over os og over vore Børn!

105

### **Jesus udføres til Retterstedet.**

Derefter blev Jesus i sine egne Klæder udført til Retterstedet. I Begyndelsen maatte han selv bære Korset; men hans Legeme var saa svækket, at han snart faldt til Jorden under Byrden. De tvang da en Mand, som kom gaaende, til at bære Korset efter ham. En Mængde Mennesker fulgte med. Mange af dem beklagede ham, og græd af Medlidenhed. Jesus vendte sig, og sagde til dem: Græder ikke over mig, men over Eder selv og over Eders Børn. Han forudsagde nu den Elendighed, som forestod Jerusalem.

### **Jesus paa Korset.**

Retterstædet hedte Golgata. Der naglede de ham til et Kors, reiste det op og satte det i Jorden. Jesus bad for sine Mordere og sagde: Fader! forlad dem, thi de vide ikke hvad de gjøre. Der bleve ogsaa to Røvere korsfæstede med ham, den ene paa hans høire, og den anden paa hans venstre Side. Jesu Moder Maria og hans kjæreste Dissipel Johannes stode ogsaa blandt Tilskuerne. Jesus saae dem. Ingen kan

forestille sig hvad hans Hjerte leed. Til Maria sagde han: Qvinde! see der staaer din Søn. Til Johannes sagde han: See der staaer din Moder. Johannes forstod hans Mening. Han tog Maria til sig og var hende i Søns Sted efter den Dag. Endskjønt Jesus leed den græsseligste Pine, vare der dog mange, som fandt Fornøielse i at see hans Elendighed, ja endog i at spotte ham. Jesus taug stille dertil; men da den ene af de korsfæstede Røvere bad om hans Naade, saa trøstede han ham.

### Jesus dør.

Det var Klokken Ni om Formiddagen Jesus blev naglet til det forsmædelige Kors. Klokken Tolv blev det ganske mørkt, og der skede et Jordskjælv. Klokken Tre om Eftermiddagen døde Jesus. Han raabte høit og sagde: Fader! jeg overgiver min Aand i dine Hænder. I det samme bøiede han Hovedet, og udgav sin Aand. Den romerske Offiseer og mange andre sagde nu: Sandelig, denne var en uskyldig Mand og Guds Søn.

---

Skrøbeligt kaldes det, som let kan komme til Skade, derfor kaldes vort Legeme skrøbeligt. Mennesket kaldes ogsaa skrøbeligt, fordi det let kan begaae Feil.

Et Raad kaldes en Samling af Mænd, hvis Pligt det er at samles, for at overlægge med hinanden om Landets Bestyrelse; for Ex. Storthinget i Norge, saa og Statsraadet.

Offentligt er det, som er for alle og enhver. Foruden Templet i Jerusalem havde ogsaa Jøderne, baade der og omkring i hele Landet, Synagoger eller Forsamlingshuse, hvori de samledes paa Sabbaten til offentlig Gudsdyrkelse.

Det kaldes et Fald, naar den, som før var gudfrygtig, med Forsæt gjør noget, som er Synd og Skam.

At besværge En var at tage ham i Eed. Da Jesus svarede, aflagde han altsaa Eed for Øvrigheden. At besværge betyder ogsaa undertiden at bede En indstændigen om noget. At bespotte Gud eller Gudsbespottelse er med Ord eller Gjerning at ytre Foragt for Gud. At fordømme En er at dømme ham skyldig i en stor Misgjerning og til stor Straf.

At udføre en Dom er at gjøre hvad Dommen indeholder.

Statholder. Da Judæa var langt borte fra Rom, saa satte Keiseren Statholder over det. Disse havde den høieste Magt der i Landet, men stode dog under Keiseren.

Det er Troløshed naar man med Forsæt enten efterlader eller gjør tvertimod det man har forpligtet sig til.

Samvittighedsnag er den Smerte og Angst, som kommer af Samvittighedens Bebreidelse.

Fortvivelse er den største Angst uden mindste Haab.

Bekræfte Dommen, samtykke den, befale at den skul-

de udføres. At forfølge En er at stræbe efter hans Ulykke. Skyld betyder ikke alene Gjeld, men ogsaa Forseelse, Synd. Foragtelig er den, som fortjener at blive foragtet.

Misdæder er den, som har begaaet nogen Misgjerning, saasom: Tyven, Røveren, Morderen, o. s. v. Vanvittig er den som er fra Forstanden.

Den som blev hudstrøgen var bunden til en Pæl, og hans blotte Legeme blev slaget med en Svøbe af tre Læderremmer, som ikke alene tog Huden af, men ogsaa Kjød. Bestræbelse er at man gjør sig Flid og Umage for noget. Kjød, misfornøiet over at noget varer for længe. Det kaldes Overhæng naar nogen holder ved at bede den, som er

uvillig til at bønføre. Blod betyder første Gang det samme som Død, og anden Gang:

Straffen for hans Død, om han var uskyldig.

Svækket er den som er bleven svag.

Forlad dem, tilgiv dem.

## 55. Hvad der blev gjort med Jesu døde Legeme.

106

Det var stridende mod Loven, at lade de Korsfæstedes Legemer hænge paa Korset i Paaskehøitiden. Da de, som bleve korsfæstede, kunde undertiden i lang Tid blive hængende, inden Døden endte deres Pine, saa bade Jøderne Pilatus om Tilladelse til at dræbe disse Tre ved Naadestød, og derefter tage dem ned. Han tillod det. Begge Røverne levede endnu, og deres Been bleve knuste. Men da Jesus allerede var død, saa stak en Soldat et Spyd i hans Side. Der udflød Blod tilligemed Vand. De sluttede da, at han maatte være virkelig død.

107

Josef af Arimatæa, en rig Raadsherre, fik af Pilatus Tilladelse til at begrave Jesu Legeme. En af de fornemste Farisæere, ved Navn Nikodemus, var ogsaa med ham. De vare begge Jesu Venner, og havde ikke samtykket med de andre Raadsherrer og Farisæere. De toge Liget ned, svøbte det i fiint Linnet, lagde det i en Grav, som var udhuggen i en Klippe, og over den lagde de en meget stor Steen.

Jesus havde forudsagt, at han inden tre Dage vilde opstaae igjen fra de Døde. Ypperstepræsterne og Farisæerne begjerede derfor af Pilatus Tilladelse til at sætte Vagt ved Graven, og desuden forseglede de Stenen. De vilde derved forhindre, at ikke nogen skulde hemmeligen borttage Jesu Legeme.

Pine, en stor og heftig Smerte.

Forsmædeligt er det, som volder megen Lidelse og tillige Foragt. Det kaldes Jordskjælv naar Jorden ryster. Undertiden er Rystelsen saa stærk, at Bygninger falde omkuld. Undertiden synker en Deel af Jordens Overflade, saa at der bliver en Sø, hvor der før var tørt Land. Undertiden bliver der tørt Land, hvor der før var Sø. Undertiden revner Jorden, og af Aabningen udkastes Ild, Røg, Aske, o. s. v. Offiseer, fornem Krigsmand. Stridende mod Loven er det, som Loven forbyder.

## 56. Jesu Opstandelse og Himmelfart.

107

Det var Fredags Aften Jesus blev begravet. Søndags Morgen skede et Jordskjælv. Stenen blev kastet tilside, og Jesus kom igjen levende ud af Graven. De romerske Soldater, som holdte Vagt, bleve forskrækkede, og flygtede til Staden.

Jesus viste sig ikke alene samme Dag for nogle af hans Venner, og talde med dem; men han aabenbarede sig for dem siden flere Gange, paa forskjellige Steder, og mange saa ham paa eengang. Dissiplene havde seet ham daglig i halvfjerde Aar, saa de maatte kunne kjænde ham igjen. Desuden viste han dem Saarene i hans Hænder og i hans Side som Kjændetegn. Han sad tilbords med dem efter hans Opstandelse, de rørte ved ham, han talde med dem, og overbeviste dem om, at han var den samme deres Lærer og Ven, som Pilatus havde ladet korsfæste. De kunde heller ikke tvivle mere derpaa.

108

Vagten gik til Ypperstepræsterne, og fortællede dem, hvad som var skeet. Der blev holdet et Raad, og derefter gave de Soldaterne mange Penge og sagde: Siger, at hans Dissiple kom om Natten og stjale hans Legeme mens I sov. Da en Soldat, som sover paa Vagt, er strafskyldig, saa lovede de at tale med Pilatus for dem, om han fik høre noget derom. Denne Løgn var ikke rimelig. Dissiplene vare saa bange, at de skjulte og indsluttede sig af Frygt for Jøderne. De havde vist ikke turdet gaae til Graven, da romerske Soldater bevogtede den. Det var urimeligt, at de kunde vælte den store Steen af Graven, uden at een eneste af Soldaterne vaagnede, om de endog sov alle. Det var

en Modsigelse, at Soldaterne skulde sige at de havde sovet, og tillige 109  
vidne hvad der skeede, mens de sov.

Jesus blev i fyrgetyve Dage paa Jorden efter hans Opstandelse. I den Tid underviste han Dissiplene om hans Religion. Tilsidst forsamlede han dem paa Oljebjerget uden for Jerusalem. Han befalede dem at gaae ud i Verden, undervise Menneskene om hans Lære, og at døbe dem, som vilde antages blandt hans Dissiple. Han opløftede sine Hænder over dem og velsignede dem. Derefter opfoer han fra Jorden. En Sky skjulte ham for deres Øine, og de saae ham aldrig mere her i Verden, thi han gik hen til Himlens Salighed.

Jesu Historie er beskrevet i Bibelen af fire Mænd, nemlig Matthæus, Markus, Lukas og Johannes. Historien om Jesus kaldes Evangelium, og de kaldes derfor de fire Evangelister.

---

Det kaldes Naadestød naar en døende Misdæders Bryst knuses for at ende Pinen. Kjændetegn er det, hvorpaa man kan kjænde Noget igjen. Overbeviser, ved Beviser at faae En til at troe. Rimeligt er det som synes at kunne være Sandhed; synes troligt. Urimeligt, det som synes ikke at kunne være Sandhed; synes utroligt. Det er en Modsigelse, naar Nogen siger sig selv imod; siger to Ting, som ikke begge kunne være san-

## 57. Stefanus.

109

Efter Jesu Befaling, søgte hans Dissiple at befordre Troen paa ham, og at udbrede hans Lære. Hans Fiender søgte at forhindre det, ved at forfølge de Kristne. De som bleve dræbte, fordi de bekjendte sig at være Kristne, kaldes Martyrer, og den første Martyr hedte Stefanus. Han var en gudfrygtig Mand, og nidkjær for at udbrede Kristendommen. Derfor blev han hadet af dens Fiender. Tilsidst blev han greben og ført for Raadet. Der fremtraadte falske Vidner, som 110  
sagde: Vi have hørt ham tale bespottelige Ord imod Moses og imod Gud. Han har sagt, at Jesus af Nazaret skal ødelægge dette Sted, og afskaffe de Skikke, som Moses lærte os. Stefanus holdt en frimodig Tale for Raadet. Blidhed og Sindsro lyste af hans Ansigt. Hans Fiender derimod vare saa forbittrede, at de skare med Tænderne. Han

saae op mod Himmelen og sagde: Jeg seer Himlene aabnede, og Menneskets Søn hos Guds høire Haand. De stødte ham ud af Staden, og stenede ham. Han bad og sagde: Herre Jesu! annam min Aand! Derefter faldt han paa Knæ og raabte med høi Røst: Herre tilregn dem ikke denne Synd. Da han dette havde sagt, sov han hen.

---

de. Himlens Salighed er Glæden i det andet Liv efter dette. Evangelium\*. Evangelist\*. En Kristen kaldes den, som troer paa Jesus og hans Religion. Martyr\*. Nidkjær kaldes den, som viser en inderlig stor Lyst til at hindre det Onde og befordre det Gode.

## 58. Paulus.

110

Da Stefanus blev stenet, lagde Vidnerne deres Klæder fra sig ved Fødderne af en ung Mand, ved Navn Saul. Denne var en lærd Farisæer, en Kristendommens Modstander, og han fandt Behag i det Mord, som blev begaaet paa Stefanus. Siden forfulgte han de Kristne med Grusomhed. Af Ypperstepræsten fik han Brev og Befaling at lægge dem i Lænker, og bringe dem for Raadet i Jerusalem, for at dømmes til Døden. Saul gjorde dette af Uvidenhed, og troede at gjøre det med Rette. Da han i samme Hensigt reiste til Staden Damaskus, blev han midt paa Dagen omskinnet af et Lys klarere end Solen. Han faldt til Jorden, og hørte en Røst som sagde til ham: Saul! Saul! hvorfor forfølger du mig? Han spurgte: Hvo er du Herre? Og Røsten svarede: Jeg er Jesus, den du forfølger. Derefter bragte hans Ledsagere ham til Damaskus, hvor en Kristen, ved Navn Ananias, kom til ham og underviste ham.

111

Nu saae Saul, hvor vildfarende han havde været. Han lod sig døbe, og siden var der ingen mere trofast Jesu Tjener end han. Han blev kaldet Paulus, og regnes blandt Jesu Apostle. Med utrættelig Nidkjærhed reiste han fra den ene Stad til den anden, fra det ene Landskab til det andet. Alle vegne, hvor han kom, udbredede han Kristendommen, og samlede Menigheder. Han havde Omsorg for dem, ikke alene naar han var nærværende, men ogsaa fraværende, da han gav dem Lærere, og desuden ved sine Breve underviste, formanede,

opmuntrede og trøstede dem. Han tabte med Glæde al den Ære og Fordeel han kunde have havt som Farisæer. Hans Taalmodighed var uovervindelig i Arbeid og Uro, i Sorg og Møie, i Foragt og Forfølgelse, i Farer og i Fængsel, i Piinsler og i Døden selv. Alt hvad han tabte, og alt hvad han leed, det agtede han for Intet imod den Glæde, at være en sand Kristen, og at gjøre andre til Kristne. Han blev endeligen halshugget i Rom. Hans Løn er stor i Evigheden.

112

---

At afskaffe er at være Aarsag til at noget ikke vedbliver.

Menneskets Søn; saa kaldte Jesus sig selv, og saa kaldte Stefanus ham nu. Stenede ham; kastede Stene paa ham til han døde. Naar nogen blev stenet, skulde Vidnerne begynde, og lagde derfor deres Overklæder fra sig. At tilregne er at ansee En for at have fortient enten Straf eller Belønning. Stefanus bad, at Gud ikke vilde straffe hans Mordere.

Modstander er den, som er imod; søger at hindre.

Uvidenhed er Mangel paa Kundskab. En Ledsager er den, som følger med til Veiviisning eller Hiælp. Trofast er den, som er standhaftig i sin Troskab. Utrættelig kaldes den, som ikke snart bliver træt, og bliver ved saalænge han kan, endskjønt han er træt. En Menighed kaldes alle de Kristne, som komme sammen paa eet Sted for at dyrke Gud. Han havde Omsorg for dem; han tænkte og virkede til de-

## 59. Noget om Kristendommens Skjebne.

112

Kristendommen udbredtes, endskjønt den forfølges.

Jesu Apostle skiltes ad, og gik enkelte hver sin Vei. Den kristelige Religion blev derved udbredt i des flere Lande. De fandt vel allevegne Modstandere, men det lykkedes dem dog, at samle mange og tildeels talrige Menigheder. De første Kristne roses især for deres ustraffelige Levnet, deres Menneskekjærlighed, Barmhertighed og Taalmodighed. Jøderne vare i Begyndelsen deres værste Fiender. Men sytti Aar efter Kristi Fødsel blev Jerusalem ødelagt, og Folket adspredt. Jøderne kunde da ikke hindre Kristendommens Udbredelse. Derimod besluttede nogle af de romerske Keisere aldeles at ødelægge de Kristne, da deres Fiender beførte dem. Mange Tusinde bleve ikke alene dræbte, men de grueligste Piinsler bleve optænkte, for at gjøre deres Død skrækkelig. I næsten to hundrede og femti Aar bleve de

saaledes adskillige Gange forfulgte. Disse græsselige Forfølgelser gjorde ikke den Virkning, som Forfølgerne hensigtede til, men heller den modsatte. Kristendommen blev ikke alene vedligeholdt, men de Kristnes Tal forøgedes stedse.

---

res Bedste. Sandt er det, som er hvad det gives ud for at være. En sand Kristen er den, som ikke alene troer som en Kristen, men ogsaa tænker og handler kristeligen.

Kristeligt er det som kommer overeens med Kristi Lære. Den kristelige Religion er den, som Kristus lærte Menneskene. Ustraffelig er den, som ikke fortjener Straf. At beføre er hemmeligen at anklage Nogen for noget, som han er uskyldig i. At vedligeholde noget er at være Aarsag til at det vedbliver.

### Konstantin den store. Pavedømmet.

113

En romersk Keiser, kaldet Konstantin den store, blev selv en Kristen. Nu ophørte Forfølgelserne. Der byggedes prægtige Kirker. Der opreistes herlige Altere istedetfor Borde, som brugtes tilforn. Kristendommen vandt mere og mere Seier over Afguderiet.

Men som det blev bedre i een Henseende, saa blev det værre og værre i andre Henseender. De Kristne antog efterhaanden mange urigtige Lærdomme, som aldeles ingen Grund have i Skriften. Da Rom var paa den Tid den fornemste Stad i Verden, saa vilde de romerske Bisper herske over alle de andre. De tiltog sig Navn af Overbiskopper eller Paver. De gave sig ud for at være Kristi Statholdere. Man hængte ikke alene Jesu Billede i Kirkerne, men man afmalede ogsaa Maria, Apostlerne, Martyrer og Helgene, hængte disses Billeder i Kirkerne og tilbad dem. Man byggede Kirker og Altere til Helgenes Ære. De første Kristne helligholdte alene Søndagen, men Paverne anordnede ogsaa mangfoldige andre Helligdage. Man ansaae det for noget Gud behageligt at leve ugift. Præsterne maatte derfor aldeles ikke gifte sig. Der bleve byggede store Huse, som kaldtes Kloostere. I nogle Kloostere boede Mandfolk, som kaldtes Munke; og i andre boede Qvindfolk, som kaldtes Nonner. Alle disse maatte forsage Ægttestanden, og der vare Regler for dem,

efter hvilke de skulde læse, bede, synge og faste. Der blev lært, at  
 Brød og Viin i den hellige Nadvere bliver forvandlet til Jesu Legem og 114  
 Blod; og Almuen maatte ikke faae Viin i Nadveren, men alene Brød.  
 Man lærte at de, som efter Døden blive salige, maae først komme i en  
 Ild, som kaldes Skjersild, for at pines i nogen Tid for deres ringere  
 Synder; men at denne Piinsel kunde meget lindres og forkortes ved  
 Sjelemesser, eller Sange og Bønner for Sjelene, som Præsterne og  
 Munkene forrettede for god Betaling. Ved Gaver til Kirker og  
 Klostere, Præster og Munke troede man at erhverve sig Guds Naade,  
 om man endog ellers levede nok saa ugudeligen. I Kirkerne bleve der  
 brugte latinske Bønner og Salmer, som Almuen ikke forstod, og  
 derfor heller ikke kunde læse eller synge med Andagt. De Ulærde  
 maatte ikke læse i Bibelen. Paverne holdtes for at være ufeilbare, det  
 er: man troede, at de kunde ikke tage Feil, naar de forklarede Bibelen.  
 De krævede en blind Tro paa deres Ord. De indbildte Folk, at de  
 kunde sælge dem Guds Naade. De sendte adskillige ud med  
 Afladsbreve, det er: Breve, hvori der stod, at de som købte dem, fik  
 derved Aflad, eller alle deres Synders Forladelse. Saaledes tiltog  
 Paverne sig Magt over Menneskene baade her og hisset, baade i Tid  
 og Evighed. De vilde ikke alene være Kristi Statholdere i hans  
 aandelige Rige, men endog befale over Kongerne selv. De Kristnes  
 Sæder bleve aldeles fordærvede, og Vankundighed befordredes.  
 Klosterne vare bestemte til gudelige Øvelser, og i dem øvedes de  
 afskyeligste Laster. Jesu Religion var forvandlet til skadelig Overtro. 115  
 Kristi Kirke var nu i større Fare, end da den blev forfulgt. Der vare  
 mange Kristne, som indsaae, at Pavens Lære var falsk og skadelig, og  
 sørgede derover; men Pavens Magt var saa stor, at Faa turde sige  
 ham imod.

### **Valdus, Viklif, Huss, Hieronimus, Luther, Zvinglin, Calvin.**

I det tolvte Hundrede Aar efter Kristi Fødsel var der en fransk  
 Kjøbmand, ved Navn Petrus Valdus, som ikke antog andre af Pavens  
 Lærdomme, end dem, der ere grundede i Skriften. Han underviste

først sine Huusfolk. Derefter fik han flere og flere Tilhængere. De blev kaldte Valdenser, og grueligen forfulgte.

I det fjortende Aarhundrede var der i Engeland en lærd Mand, som hedte Johan Viklif. Han oversatte den hellige Skrift paa Engelsk, og viste, at mange af Pavens Lærdomme aldeles ingen Grund have i Guds Ord.

I Begyndelsen af det femtende Aarhundrede var der i Tydskland en gudfrygtig og lærd Mand, ved Navn Johan Huss, som prædikede imod Pavens falske Lærdomme. Han blev derfor levende brændt. Aaret derefter havde hans Ven Hieronimus af Prag samme Skjebne.

Hundrede Aar derefter lykkedes det bedre for Morten Luther. Han var Munk og Lærer ved Høiskolen i Staden Wittenberg i Tydskland, en meget lærd Mand med et uovervindeligt Mod. Først satte han sig mod Afladskræmmeren Johan Tezel. Siden bestred han flere og flere af Pavens Lærdomme, og ophævede tilsidst alt Samfund med Paven som Kirkens Overhoved, hvilket han erkjendte Kristus alene for at være. Han truedes med samme Skjebne som Johan Huss, men lod sig aldrig skræmme. Adskillige tyske Fyrster toge hans Parti, og Gud hjalp ham imod hans mange og mægtige Fiender. Han oversatte hele Bibelen paa Tydsk og skrev mange Bøger. Da Bogtrykkerkunsten var dengang opfunden, saa blev det derved lettere for Luther at udbrede sin Reformation. Et kort Indhold af Luthers Lære blev overleveret Keiseren i Staden Augsburg, og kaldes derfor den Augsburgske Troesbekjændelse. 116

Paa samme Tid, som Luther, begyndte ogsaa i Landet Sveitz en Præst, ved Navn Ulrik Zvingli, at oplyse sine Landemænd om Pavedømmets Vildfarelser, hvilket ogsaa blev fortsat af Johan Kalvin.

Baade Luthers og Kalvins Tilhængere kaldes Evangeliske, fordi de grunde deres Tro alene paa Jesu Evangelium. De kaldes ogsaa Protestanter eller Modsigende, fordi de modsagde Pavens Anordninger. Luthers Tilhængere kaldes ellers Evangelisklutherske, og Kalvins Tilhængere kaldes Evangeliskreformerede. Det Norske

Folk bekjænder sig til den Evangelisklutherske Lære. De som endnu ere Pavens Tilhængere kaldes Romersk-Katholske.

En Kirke er en offentlig Bygning, bestemt til Kristnes offentlige Gudstjeneste. Grund er det hvoraf man begriber noget, eller det hvorfor man troer noget. Skriften, Bibelen. Pave\*. Et Billede er en synlig Efterlignelse af en Persons eller Tings Udvortes Udseende. Det kan være tegnet, malet, skaaret, hugget, støbt, o. s. v. Helgene hellige Mennesker. At helligholde en Dag er at anvende den, ikke til Arbeide, men til at tænke paa Gud mere end ellers. Kloster\*. Munk\*. Nonne\*. Forsage, afholde sig fra. En Regel er det, som man har at rette sig efter.

Den bestemmer hvorledes noget skal skee. Forvandlet er det, som er blevet til noget andet, end det var før. Skjersild\*. Sjelemesse\*. Andagt er en gudelig Eftertanke. Ufeilbar\*. Det er en blind Tro, naar man troer En paa hans Ord, uden anden Grund. Aflad\*. Afladsbreve\*. Aandeligt kaldes det som angaaer Sjelen og dens Forbedring. Vankundighed er Mangel paa den Kundskab, som man burde have. Gudelige Øvelser ere saadanne som behage Gud og hvis Hensigt er at minde os om Gud.

Kristi Kirke? Alle Kristne i hele Verden kaldes under Eet Kristi Kirke eller Kristi Menighed. Falsk Lære, en Lære som er urigtig.

Grundet i Skriften er den Lærdom, som læres i Bibelen, eller som er en Følge af det Bibelen lærer. En Tilhænger af en Lærer er den som antager hans Lære. At oversætte er at tolke. Ens Ord i et andet Sprog, end det, hvori de først bleve skrevne eller taled. Høiskole kaldes den fornemste Skole for de Lærde, hvori de sidst undervises. Mod har den som ikke er bange i Fare, og den som overvinder sin Frygt. Sætte sig imod, søge at hindre. At bestride en Lærdom er at vise dens Urigtighed. Samfund, Forening, Fælledsskab.

Reformationen kaldes den Forbedring som skede ved Luther og Flere, da en stor Deel af de Kristne bleve oplyste om Pavedømmets Vildfarelser, og friede fra Pavens Herredømme. Den augsburgske Troesbekjændelse\*. Evangeliske\*. Evangelium kaldes ikke alene en Historie om Jesus, men saa kaldes ogsaa undertiden Jesu Lære om Guds Naade mod Syndere. Ordet Evangelium er græsk og det samme som et glædeligt Budskab. Protestanter\*. Evangelisklutherske\*. Evangeliskreformerede\*. Romersk-Katholske\*.

## 60. Om den falske Profet Mahomed.

117

I det syvende Aarhundrede efter Kristi Fødsel, og omtrent Ni Hundrede Aar før Luthers Reformation, var der i Landet Arabien en rig Kjøbmand ved Navn Mahomed. Han indbildte sine Medborgere, at han var en Profet, sendt af Gud, for at forbedre Religionen. Han sagde, at Moses var en stor Profet, at Jesus var en større, men at han selv var den største. Han skrev en Bog, som kaldes Alkoranen, hvori

hans Religions Lærdomme indeholdes. Noget tog han af den jødiske Religion, noget af den kristelige, noget af Hedenskabet, og dertil lagde han sine egne Opdigtelser. Han lærte, at der er een Gud, et Forsyn, og en Evighed i Vente baade for de Gode og de Onde. Hans Religion paalægger sine Bekjændere at være gudfrygtige, retfærdige og barmhjertige. Dermed blandede han mange Vildfarelser. Han tillod at een Mand maa have flere Hustruer. For at gjøre sine Tilhængere modige i Krig lærte han, at alle Menneskets Handlinger og Skiebner ere uundgaaeligen beskikkede. Han blev saa forhadet i hans egen Fødeby Mekka, at han maatte flygte; men siden fik han dog flere og flere Tilhængere. Han udbredede da sin Religion ved Tvang og Blodsudgydelse, og blev Herre over et stort og mægtigt Rige. Den mahomedanske Religion kaldes ogsaa den tyrkiske Religion, fordi Tyrkerne have antaget den. Mængden blandt dem har en blind Tro paa Mahomed, saa at de skye ingen Fare. De troe, at alting er saa uundgaaeligen beskikket, at Klogskab og Forsigtighed kan intet hjælpe.

---

En falsk Profet er den som giver sig ud for at være Profet, men lyver det. Medborger[?] alle de som ere under samme Regiering ere hinandens Medborgere. Alkoranen[?]. Guds Forsyn bestaaer deri, at Gud opholder og bestyrer alle Ting. Mahomed lærte, at alt er uundgaaeligen beskikket, det er: at alt hvad som skeer, det maa skee hvorledes man end bærer sig ad.

## 61. Om vore Forfædres Religion før Kristendommen.

118

I de ældste Tider troede vore Forfædre een høieste Gud, som har skabt Verden og opholder den. De gave ham det vakkre Navn Alfader. De troede ogsaa Sjelens Udødelighed.

Omtrent sytti Aar før Kristi Fødsel kom til disse nordiske Lande en Mand, som kaldte sig Odin, og var baade Konge og Ypperstepræst. Han var flygtet fra hans eget Land, hvis Hovedstad hedte Asgaard. En Mængde af hans Undersaatter fulgte ham tilligemed deres Hustruer og Børn; og de bragte store Rigdomme med sig. De kaldte sig Aser.

Odin var anseelig af Vext, meget veltalende og en Helt i Krig. Vore Forfædre havde intet Begreb om den Kunst at skrive og læse. Odin forstod et Slags Skrift som kaldes Runer. Derved fik han at vide, hvad som skede andensteds, og underrettede igjen sine Folk om hvad der skede hjemme. Det har ofte hendet, at den, som vidste meer end Mængden, blev af taabelige Folk anseet for at kunne hexe. Saaledes tænkte ogsaa vore Forfædre om Odin. De holdte ham for at være endog mere end et Menneske, ja tilsidst for at være Alfader selv. Mange af hans Følge bleve ogsaa kaldede Guder og Gudinder. Hans Hustru Frigge troedes at raade for Jordens Frugtbarhed. Deres Søn Thor troedes at foraarsage Torden og Lynild. Deres Søn Tyr holdtes for Krigens Gud. Freja holdtes for Kjærligheds Gudinde, o s. v.

Der bleve byggede prægtige Templer, i hvilke Gudernes og Gudindernes Billeder bleve opreiste og dyrkede. Der blev ofret til Guderne ikke alene af Jordens Grøde, men ogsaa Dyr; ja endog Mennesker bleve i Mængde slagtede og ofrede. Forældrene ofrede undertiden deres Børn, og Undersaatterne deres Konge. Man troede at alle de som faldt i Strid, og de som dræbte sig selv, skulde efter Døden komme til Odin i Valhalla. Der skulde de fornøje sig med at slaaes, og naar nogen der blev ihjelslagen, skulde han strax blive levende og slaaes paa ny. I Valhalla skulde de ogsaa spise Flesk, og drikke Öl af deres Fienders Hjerneskaller. Derimod alle de som vare frygtagtige i Krig, og de som døde paa Sotteseng, de skulde efter Døden komme til et fælt Sted, som de kaldede Nifleheim, og der lide Hunger og Tørst. Saadan Tro gjorde dem uforfædede i Krig. Dertil bidrog ogsaa deres Tro paa en uundgaaelig Skjebne eller Lagna, hvilken Odin havde lært dem i den Hensigt.

---

Helt kaldes den, som i Krig viser et uovervindeligt Mod tilligemed Klogskab. Begreb er Tanke om en Ting, Forestilling om noget. Kunst er en Gjerning, som man ved Flid og Øvelse lærer at gjøre. Hexe, udrette noget uden naturlige Midler ved Hjælp af onde Aander. Havde der aldrig været Bedragere og Tosser i Verden, saa havde heller ikke Nogen troet Hexerie.

119

119

## **62. Nogle Ord ligne hverandre noget, men ere meget forskellige ihenseende til Betydningen.**

Mennesket kan ikke leve uden at drage Aande. Legemet er dødt uden Aand.

Kain følede Anger ved at tænke paa sin Misgjerning, og Angest ved at tænke paa Straffen.

Det er Pligt at anklage Misdæderen, endskjønt man beklager ham.

Barnagtig Selvtillid var en Aarsag til den forlorne Søns Bortreise, og barnlig Tillid til hans gode Fader var en Aarsag til hans Hjemkomst.

At bedrage den Rige for at bidrage til den Fattiges Hjælp er dog Synd.

Folkets Begjering til Roboam syntes ham betænkelig, og han blev betænksom.

I ufrugtbare Egne kan med Tiden blive blomstrende Enge.

Hvem gjør meest Ondt, enten den som forfører den Uskyldige, eller den som befører ham? 120

Den, som veed lidet, forundrer sig over meget. Jo mere man kjender Guds Gjerninger, desmere beundrer man dem.

En Husmoder bør forstaae at forestaae sin Husholdning.

En liden Hob kan undertiden have Haab om at overvinde en stor.

Det var en ugudelig Handling, da Josefs Brødre dreve Handel og solgte deres Broder.

Hjorden trives der, hvor Jorden bærer meget og godt Græs.

Ond Lugt gjør usund Luft.

Den nedgangne Maane kommer igjen; den forbigangne Maaned kommer aldrig igjen.

Paa Himmelen seer man Planeter, men Planter paa Jorden.

Jesus var ustraffelig, men Barrabas blev ustraffet.

Jeg er vis paa, at den er ikke viis, som ei vil lyde Gud. Det er Daarens Viis, at følge sit eget Sind. Absalon blev ulykkelig; hvis var Skylden?

Det er en Ynglings Ære at være de Gamles Yndling.

Jo mere en Stad bliver forstørret, des større Elendighed, om den bliver forstyrret.

Salomons Rige var en mægtig Stat. Jerusalem var en prægtig Stad.

Da disse og mange flere Ord have nogen Lighed med hverandre, og ere dog meget forskellige, saa bør man vogte sig, at man ikke tager et Ord for det andet.

Luften er et flydende Legeme, endnu meget tyndere end Vand, og som vi indaande og udaande. At den er blaa af Farve viser sig naar man i klart Veir seer opad, og naar man seer et Fjeld langt borte. Vind er en stærk Strøm eller Bevægelse i Luften. Ved at indaande ureen Luft vantrives Mennesket, ja kan endog pludselig døe. Planeter kaldes de Stjerner, som ikke altid staae lige langt fra hverandre. De som altid staae lige langt fra hverandre kaldes Fixstjerner. Hine ere mørke Kloder som vor Jord, disse ere Sole.

---

At bidrage til noget er at hjælpe til med.

### **63. Det samme Ord har ikke altid samme Betydning.**

121

En ond Vane er vanskelig at aflægge. Det er en vigtig Sag at aflægge Eed.

Da David sendte Bud efter Batseba, var han ulydig mod Guds Bud. Bonden bør dyrke Jorden; alle Mennesker bør dyrke Gud.

Det nytter ikke at efterlade sine Børn stor Arv, naar man efterlader at opdrage dem vel.

Da Josef forestod Potifars Husholdning saa vel, forestod ham dog en sørgelig Skjebne.

Man bør forlade sig paa Gud. Man bør forlade den, som har gjort os imod. Man bør ikke forlade sin Næste i Nøden.

Daglønneren ønsker sig daglig god Fortjeneste. Ægypten blev reddet fra Hunger ved Josefs Fortjeneste.

De Saliges Opholdssted kaldes Himmel. Sol, Maane og Stjerner, og det Rum, hvori de sees, kaldes ogsaa Himmel.

Hvis du opfører dig foragtelig, hvis Skyld er det da, at du foragtes?

Man kan drikke af en Kalk. Steen kan brændes til Kalk.

Der ere mange Kirker i Norge. Der er kun een Kirke i hele Verden.

Man kan synde baade ved at gjøre og lade. Hykleren lader som han var gudfrygtig. Gud lader os vide sin Villie. Man kan lade et Skib. Man kan lade et Gevær. Fulde Lader trøste ikke i Døden.

Der er Forskjel paa at lede sit Barn og at lede efter sit Barn.

Guds Lov lærer os hvad vi skulle gjøre og lade. Skabningen istemmer Skaberens Lov. Har enhver Lov til at gjøre med Sit, hvad han vil?

Hvad vi love Gud, bør vi stræbe redelig at holde. Det er glædeligt at love Guds Godhed. 122

Jesus pleiede at samles med sine Disciple i Getsemane. Den barmhjertige Samaritan pleiede den halvdøde Jøde.

Josef gav Farao et godt Raad. Stefanus talede frimodig for det jødiske Raad.

Den onde Tjener fik al sin Skyld eftergivet. At han siden blev ulykkelig var hans egen Skyld. Pilatus fandt Jesus at være uden Skyld. Josefs Brødre troede, at han havde skaanet dem alene for deres Faders Skyld.

Josef sørgede for sin Families Underholdning. Josef sørgede for sin Fader, da denne var død.

Gud velsigner os, naar han gjør os Godt. Vi velsigne Gud, naar vi takke og prise ham. Vi velsigne hverandre, naar vi ønske hinanden Godt.

Gud har skabt Verden. Jesus kom for at forløse Verden. Jesus sagde til sine Disciple: Verden hader Eder. Den Gjerrige elsker Verden mere end Gud. Døden er for Mennesket en Overgang fra denne Verden til den anden.

Da disse og mange flere Ord kunne bruges i forskellige Betydninger, maa man stedse give nøie Agt paa Sammenhængen.

64. Naar et Ord bruges i dets egne rette Betydning, kaldes det et egentligt Udtryk; naar det bruges i en anden Betydning, kaldes det et uegentligt Udtryk.

Der spørges: Hvilke Ord ere egentlige Udtryk, og hvilke uegentlige Udtryk i følgende Exempler?

Hundene slikkede Akabs Blod paa det samme Sted, hvor de havde slikket Nabots Blod. Alle Mennesker ere af eet Blod.

Den Trætte behøver at hvile. Gud hvilede paa den syvende Dag.

123

Loven var skreven paa to Steentavler. Der er en Lov skreven i Menneskets Hjerter.

Om du taber alt andet, saa behold dog et ærligt Navn. Navnet skjæmmer ingen.

Gjerrighed er en Rod til alt Ondt. Plante kaldes det, som voxer paa Rod.

Den sorte Plet midt i Øiestenen udvider sig naar det bliver mørkt, og trækker sig sammen naar det bliver lyst. Salomon var Davids Øiesteen.

Martha og Maria bleve glade, da deres Broder, som var død, blev levende igjen. Den forlorne Søns Fader blev glad, da hans Søn, som var død, blev levende igjen.

Jesu Dissiple sov i Getsemane, men vaagnede nys før Judas kom. Samvittigheden sov længe hos Judas, men den vaagnede dog.

I Krigstid bør Soldaten være aarvaagen mod Fienden. I sit hele Liv bør en Kristen være aarvaagen mod Synden.

Naar Sneen er dyb gaaer man lettest i en andens Fodspor. Samuels Sønner traadte ikke i deres Faders Fodspor.

Peders Fald bør være os en Advarsel. Ved et Fald blev Mefiboset en Krøbling.

Jesus tog Kalken efter Aftensmaaltidet. Jesus tømmede en bitter Kalk, da han leed og døde.

Solen oplyser Jorden. Jesus oplyste Menneskene, derfor er han Verdens Sol.

Jesus er sin Kirkes Hoved. Jesus bøiede Hovedet og udgav sin Aand.

Josef var Potifars Slave. Judas var Pengenes Slave.

Den forlorne Søn blev et Dyr iblandt Mennesker, og iblandt Dyr begyndte han igjen at blive et Menneske.

Norge er vort Fødeland. Norge er sin Konge tro.

Af Sammenhængen sluttes om Ordene bruges egentligen eller uegentligen.

---

At dyrke Gud eller Gudsdyrkelse bestaaer i at frygte, elske og forlade sig paa Gud, altsaa at vise Gud Ære.

frygt, Kjærlighed og Tillid. Den er baade en indvortes og en udvortes Gudsdyrkelse.

Verden kan betyde: Himmel og Jord, Menneskene, onde Mennesker, jordisk Eiendom, dette Liv, o. s. v.

## 65. Mange Ord forandres, og blive dog de samme Ord. For Exempel:

124

Rod, Rødder. Fod, Fødder. Barn, Børn. Datter, Døttre. Broder, Broders, Broderen, Broderens, Brødre, Brødres, Brødrene, Brødrenes. Stor Mand, store Mænd. God Mand, godt Menneske. Høi, høiere, høiest. Solen varmer, Jorden varmes. At rose, at roses. At slaae, at slaaes. En elskende Moder, en elsket Moder. Jeg tør, jeg turde. Jeg veed, vi vide, jeg vidste, jeg har vidst. Jeg kommer, jeg kom, jeg er kommen, jeg skal komme. Jeg faaer, jeg fik, jeg har faaet, jeg skal faae. Jeg seer, jeg saae, jeg har seet, jeg skal see. Jeg lever, jeg levede, jeg har levet, jeg skal leve.

**66. Om nogle Bogstavers Udtale.**

124

C læses som K, undtagen naar det staaer strax foran e, i, y, æ og ø, da det læses som S. For Ex. Ce, ci, cy, cæ, cø læses som: se, si, sy, sæ, sø.

Ch kaldes Ke, og læses som et K. For Ex. Christus læses Kristus.

Ph kaldes Fe, og læses som et F. For Ex. Pharaon læses Farao.

Ps, læses alene som S, uden at P høres. For Ex. Psalme læses Salme.

Ti læses i mange Ord som si, naar der følger et selvlydende Bogstav strax efter. For Ex. Nation læses Nasion.

Følgende Ord tjene til flere Exempler.

Tyrus. Caiphas. Christendom. Constantin. Catholsk. Calvin. Damascus. Cham. Japhet. Phariseer. Philister. Pontius Pilatus. Potiphar. Prophet. Reformation. Scepter. Wiclif. Jacob. Joseph. Lucas. Marcus. Stephanus. Nicodemus. Christopher. Adolph. Henric. Clemens. Cornelius. Ulric. Michael. Nicolai. Philip. Cathrine. Cecilia. Lucretia. Clara. Constance. Christence. Lucie. Rachel. Sophie.

**67. RELIGIONS-SPØRGSMÅLE FOR BEGYNDERE.**

125

**1. Hvad forstaaes ved det Ord Verden?**

(See Side 12).

2. Er Verden bleven til af sig selv?

Nei, Gud har skabt den.

**3. Hvem er da Gud?**

125

Himmelens og Jordens Skaber.

**4. Kan vi see Gud?**

125

Nei han er usynlig.

## 5. Hvorfor er Gud usynlig?

125

Han er en Aand uden Legeme.

6. Har Gud nogensinde begyndt at være til?

Nei.

## 7. Vedbliver Gud stedse at være til?

125

Ja.

8. Siden Gud altid har været og altid vedbliver, hvad er han da?

Evig.

## 9. Hvad er da Guds Evighed?

125

\*

10. Kan Gud gjøre alt hvad han vil?

Ja.

11. Siden Gud kan gjøre alt hvad han vil, hvad er han da?

Almægtig.

12. Hvad er da Guds Almagt? \*

13. Veed Gud alle Ting?

Ja.

14. Siden Gud veed alle Ting, hvad er han da?

Alvidende.

15. Hvad er da Guds Alvidenhed? \*

16. Er der noget Sted hvor Gud ikke er?

Nei.

17. Siden der er intet Sted, hvor Gud ikke er, hvad er han da?

Allestedsnærværende.

18. Hvad er da Guds Allestedsnærværelse? \*

19. Vil Gud de levende Skabninger vel eller ilde?

Han vil dem vel.

20. Siden Gud vil de levende Skabninger vel, hvad er han da?

God.

21. Hvad er da Guds Godhed? \*

22. Har Gud Mishag til Synden?

Ja.

23. Har Gud Behag i at vi gjøre det Gode?

Ja.

24. Siden Gud har Mishag til Synd og Behag i det Gode, hvad er <sup>126</sup>  
han da?

Hellig.

25. Hvad er da Guds Hellighed? \*

26. Straffer Gud Synden?

Ja.

27. Belønner han det Gode?

Ja.

28. Siden Gud straffer Synden og belønner det Gode, hvad er han  
da?

Retfærdig.

29. Hvad er da Guds Retfærdighed? \*

30. Er der mere end een Gud til?

Nei.

31. Nævnes der dog ikke tre guddommelige Personer?

Jo, Faderen, Sønnen og den Helligaand.

32. Er der da ikke tre Guder?

Nei de Tre ere Eet.

33. Hvad for en særdeles Gjerning tillægges Gud Fader?

Skabelsen.

34. Hvilke ere de fornemste af Guds synlige Skabninger paa  
Jorden?

Menneskene.

35. Hvad kaldes den synlige Deel af Mennesket?

Legeme.

36. Naar vi tænke paa noget, eller vi ville noget, er det da vort Legeme, som tænker og vil?

Nei, det er Sjelen.

37. Er Sjelen synlig?

Nei, den er en Aand forenet med Legemet.

38. Hvoraf kommer det, at Mennesket føler Glæde ved at gjøre Godt og Anger ved at gjøre Ondt?

Vor Sjel har Samvittighed.

39. Hvad er Samvittighed? \* (See Side 37).

40. Vedbliver Gud at virke paa Verden?

Ja, Gud opholder og bestyrer den.

41. Opholder og bestyrer Gud alle Ting i hele Verden?

Ja.

42. Det at Gud opholder og bestyrer alle Ting, hvad kaldes det?  
Guds Forsyn.

43. Hvad er da Guds Forsyn? \*

44. Hvor mange Mennesker skabte Gud i Begyndelsen?

To, Adam og Eva.

45. Ere da alle Mennesker af een Slægt?

Ja.

46. Hvad kalde vi derfor Adam og Eva?

Vore Førsteforældre.

47. Vare Adam og Eva syndige Mennesker fra Begyndelsen?

Nei.

48. Blev de da Syndere?

Ja.

49. Hvorledes syndede Adam og Eva?

De spiste af Kundskabs Træets Frugt.

50. Hvorfor var det Synd?

Fordi Gud havde forbudet dem det.

51. Hvad var Følgen af deres første Synd?

Synden kom ind i Verden.

52. Ere da alle Mennesker Syndere?

Ja.

53. Kan man synde paa flere Maader?

Ja, ved Tanker, Ord og Gjæringer.

54. Er det ligesaa vel Synd at efterlade det Gode, som at gjøre det Onde?

Ja.

55. Er Synden noget Ondt?

Ja, det værste af alt Ondt.

56. Hvad fortjener Mennesket ved Synden?

Guds Straf baade i Tiden og i Evigheden.

57. Vil Gud, at alle Mennesker skal lide Syndens Straf baade i Tid og Evighed?

Nei.

58. Hvad har Gud gjort for at frelse os fra Synden og dens Straf?

Han har sendt sin Søn til Verden for at forløse den.

59. Hvad kaldtes Guds Søn da han blev Menneske?

Jesus Christus.

60. Hvem er da Jesus Christus?

Guds og Marias Søn, sand Gud og tillige et sandt Menneske.

61. Hvad Godt har Guds Søn Jesus Christus gjort os?

Han har forløst os.

62. Hvorfra har han forløst os?

Fra Synden og dens Straf.

63. Hvormed har han forløst os?

Med sit Ord, Exempel, Lidelse og Død.

64. Paa hvilken Maade døde Jesus?

Han blev korsfæstet.

65. Hvorfor døde Jesus en saa gruelig Død?

For vore Synder og til vor Salighed.

66. Da Jesu døde Legeme var begravet, blev det da stedse liggende i Graven?

Nei han opstod paa tredie Dag.

67. Hvor blev han siden af?

Han opfoer til Himmelen.

68. Kommer Jesus nogensinde synlig igjen?

Ja, paa den yderste Dag.

69. Hvad vil Jesus gjøre paa den yderste Dag?

Han vil dømme alle Mennesker, baade Levende og Døde.

70. Har Jesus forløst alle Mennesker?

Ja.

71. Blive da ogsaa alle Mennesker salige?

Nei.

72. Hvad maae da vi gjøre for at blive salige?

Vi maae omvende os og troe paa Jesus?

73. Hvad er det at omvende sig?

Det er at angre sine Synder og forbedre baade sit Sindelav og sit Levnet.

74. Skal vi angre vore Synder alene for Straffens Skyld?

Nei, fornemmelig af Kjærlighed til Gud.

75. Hvad kaldes det, at angre sine Synder af Kjærlighed til Gud?

Bodfærdighed.

76. Hvad er da Bodfærdighed? \*

77. Er det nok til at troe paa Jesus, at man holder hans Ord for at være Sandhed?

Nei.

78. Hvad mere hører da til Troen paa Jesus?

At vi leve efter hans Lære og haabe Guds Naade for Jesu Skyld.

79. Kan vi omvende os og troe alene ved vor egen Kraft?

Nei.

80. Hvem hjælper os til at omvende os og troe?

Den Helligaand.

81. Hvad udretter den Helligaand i Menneskets Sjel?

Han kalder, oplyser, helliggjør og opholder.

82. Hvad betyder det, at den Helligaand kalder?

Han rører vore Hjerter.

83. Hvad betyder det, at den Helligaand oplyser?

Han underviser vor Forstand.

84. Hvad betyder det, at den Helligaand helliggjør?

Han forbedrer vor Villie.

85. Hvad betyder det, at den Helligaand opholder?

Han hjælper os til Bestandighed i det Gode.

86. Hvilke ere de fornemste Midler, som den Helligaand virker ved?

Guds Ord og Sacramenterne.

87. Er der nogen Bog, hvori Gud har aabenbaret os sit Ord?

Ja, den hellige Skrift, som kaldes Bibelen.

88. Hvad er det, som kaldes Sacramenter?

Den hellige Daab og den hellige Nadvere.

89. Hvem har anordnet den hellige Daab?

Jesus Christus.

90. Hvad er det synlige Middel, som bruges i Daaben?

Vand.

91. I hvis Navn ere vi døbte?

I Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn.

92. Indgaaes der en Pagt i Daaben?

Ja.

93. Imellem hvilke indgaaes Daabens Pagt?

Imellem Gud og den som døbes.

94. Hvad lover Gud os i Daabens Pagt?

At han vil være os naadig i Tid og Evighed.

95. Hvad love vi derimod Gud?

At forsage Synden og dens Herredømme, og at troe paa Gud Fader, Søn og Helligaand.

96. Blive alle de salige, som ere døbte?

Nei, men de døbte som troe.

97. Hvad kaldes det, at Ungdommen fornyer sin Daabs Pagt?

Confirmation.

98. Hvad er da Ungdommens Confirmation? \*

99. Hvem har indstiftet den hellige Nadvere?

Jesus Christus.

100. Naar indstiftede han den?

I den Nat, da han blev forraadt.

101. For hvem indstiftede han den?

For sande Christne.

102. Hvad er det Synlige, som vi faae i den hellige Nadvere?

Brød og Viin.

103. Hvad sagde Jesus om Brødet?

Det er mit Legeme.

104. Hvad sagde Jesus om Vinen?

Det er mit Blod.

105. Hvilken Hensigt havde Jesus med at indstifte den hellige Nadvere? <sup>130</sup>

Han sagde: Dette gjører til min Ihukommelse.

106. Hvorfor skal vi ihukomme Jesus?

Fordi han leed for os, og efterlod os sit Exempel, at vi skulle efterfølge hans Fodspor.

107. Hvem har Gavn af den hellige Nadvere?

De, som annamme den værdeligen.

108. Hvem annammer den værdeligen?

Den, som med sand Bodfærdighed og Tro ihukommer Jesus.

109. Ere der de, som have Skade af at annamme den hellige Nadvere?

Ja, de som annamme den uværdeligen.

110. Hvem annammer den uværdeligen?

Den, som ikke med sand Bodfærdighed og Tro ihukommer Jesus.

111. Hvad maae vi da gjøre førend vi gaee til den hellige Nadvere?

Prøve os selv, om vi ere bodfærdige og troende.

112. Skal vi omgaaes med Gud oftere end naar vi gaae til Kirke eller Alters?

Ja, hver Dag.

113. Hvorved kan vi oftest omgaaes med Gud?

Ved Bønnen.

114. Hvad kommer det mest an paa naar vi bede til Gud?

Paa vort Hjerte.

115. Hvorfor kommer det mest an paa vort Hjerte?

Fordi Gud er alvidende.

116. Hvorledes sagde Jesus, at vi bør tilbede Gud?

Vi bør tilbede Faderen i Aand og Sandhed (Side 75).

117. Skal vi bede til Gud alene for at begjære noget af ham?

Vi bør ogsaa takke ham for alt det Gode, han giver os.

118. Giver Gud os altid det vi bede ham om?

Ja, dersom det er Godt for os.

119. Hvad mere Nytte kan vi have af at bede flittig?

Bønnen glæder os, trøster os, giver os Afsky for at synde og Lyst til at gjøre vor Pligt.

120. Imod hvem har vi Pligter?

Imod Gud, os selv og vor Næste.

121. Hvilke ere vore fornemste Pligter imod Gud?

At vi over alle Ting frygte og elske Gud, og os paa ham alene forlade.

122. Hvad er det at frygte Gud?

131

At være bange for at gjøre Gud imod.

123. Skal vi være bange for at gjøre Gud imod alene fordi han straffer Synden?

Nei, men mest fordi vi elske ham.

124. Hvad er det at elske Gud?

At søge sin Glæde i Gud og stræbe efter at behage ham.

125. Hvor høit bør vi elske Gud?

Over alle Ting.

126. Naar man af Kjærlighed til Gud stræber at opfylde alle sine Pligter saa godt man kan, hvad kaldes da den Bestræbelse?

Dyd.

127. Hvad er Dyd? \*

128. Hvad er det at forlade sig paa Gud?

Det er fra Gud at vente Hjælp og alt Godt, som er os tjenligt.

129. Hvorfor skal vi forlade os paa Gud?

Fordi han baade vil og kan og veed at hjælpe os.

130. Hvem kan med Rette forlade sig paa Gud?

Den, som er gudfrygtig, forsigtig og stræbsom.

131. Hvad er vor Pligt mod os selv?

At befordre vor sande Lyksalighed i Tiden og Salighed i Evigheden.

132. Hvilke ere de fire første Ting vi have at sørge for?

Sjel og Legeme, Udkomme og Agtelse.

133. Hvad er det Fornemste af disse Fire?

Sjelen.

134. Hvilke ere de varigste gode Ting vi bør erhverve os?

Dyd og Duelighed.

135. Kan man opnaae sand Lyksalighed ved Synd?

Nei.

136. Er der Forskjel paa Lykke og Lyksalighed?

Ja, Lykke er uden for Sjelen, men Lyksalighed er i Sjelen selv.

137. Hvem er vor Næste?

Alle Mennesker.

138. Hvad er vor Pligt mod vor Næste?

At elske vor Næste som os selv.

139. Hvad betyder det at elske vor Næste som os selv?

Vi skal gjøre imod Andre som vi ville, at Andre skal gjøre imod os.

140. Maae vi hade noget Menneske?

132

Nei.

141. I hvilke Henseender have vi Pligter imod vor Næste?

Vi have Pligter i Henseende til Næstens Sjel, Legeme, Eiendom og Agtelse.

142. Naar vi skye Synden og gjøre vor Pligt saa godt vi kan, fortjene vi da Saligheden?

Nei, thi vi ere dog ufuldkomne Syndere.

143. Siden vi ere ufuldkomne Syndere, hvad bør vi da gjøre?

Vi bør stræbe efter at blive bedre og bedre.

144. Hvorlænge bør vi stræbe derefter?

Indtil Døden.

145. Naar vort Legeme dør, dør da ogsaa vor Sjel?

Nei, den er udødelig.

146. Hvorfor kaldes altsaa vor Sjel udødelig?

Fordi den efter Legemets Død vedbliver stedse at leve.

147. Hvorledes gaaer det Sjelen efter Legemets Død?

Den bliver i Evigheden enten salig eller usalig.

148. Hvilke Mennesker blive efter Døden usalige?

De Ugudelige, som ikke itide omvende sig.

149. Hvilke Mennesker blive efter Døden salige?

De Gudfrygtige, som blive troe indtil Døden.

150. Siden vi ikke kan fortjene Saligheden, hvorledes kan vi da vente Salighed?

Af Guds Naade for Jesu Skyld. (See Sp. 72).

## 68. Register

133

over endeel Ord, som enten have faaet nogen Forklaring, eller hvis Mening skjønnes af Sammenhængen.

At aabenbare, 39.

Aager, 42.

Aand, 8. 119.

Aand og Sandhed, 76.

aandelig, 114.

- aandelig Hovmod 92.
- Aarsag, 5.
- aarvaagen, 99. 123.
- advare, 18.
- Afgift, 63.
- Afgud, 20.
- afgudisk, 33.
- Aflad, 114.
- aflade, 17.
- aflægge, 24. 121.
- Afmindelse, 97.
- afskaffe, 110.
- Afskye, 89.
- afskyelig, 17.
- Agtelse, 56.
- Almagt, 125.
- Allestedsnærværelse, 125.
- almindelig, 18
- Almisse, 43.
- Alvidenhed, 125.
- Alvor, 39.
- alvorlig, 72.
- Andagt, 114.
- Anger, 15. 61. 119.
- Angest, 17. 119.
- anordne, 13.
- ansvarlig, 38.
- Apostel, 77.
- Arbeide, 15.
- Augsburgske Troesbekjendelse, 116.
- Bagtalelse, 60.
- Bande, 52.

Bange, 15.  
 Barmhjertighed, 43.  
 barnagtig, 92. 119.  
 barnlig, 92. 119.  
 bebreide, 79.  
 Bedrager, 56 119.  
 Bedrøvelse, 14.  
 bedømme, 94.  
 befale, 13.  
 beflitte, 62.  
 befordre, 42.  
 beføre, 112. 120.  
 begaae, 34.  
 Begierlighed, 67.  
 Begreb, 118.  
 begribe, 21.  
 Behag, 16.  
 behagelig, 14.  
 behøve, 74.  
 bekjende, 73.  
 beklage, 58. 119.  
 bekræfte, 102.  
 bekymret, 45.  
 beleilig, 96.  
 Belønning, 70.  
 beqvemt, 45.  
 berede, 97.  
 Beskaffenhed, 3.  
 beskikket, 117.  
 beskylde, 34.  
 Beslutning, 46.  
 beslutte, 18.

besmitte, 32.  
 bespotte Gud, 101.  
 Bestemmelse, 5.  
 bestride, 115.  
 Bestræbelse, 104.  
 bestyre, 76.  
 Bestyrelse, 36.  
 besvige, 96.  
 besværge, 101.  
 besværlig, 15.  
 Betingelse, 9.  
 betragte, 89.  
 beundre, 72. 120.  
 Beviis, 32, 40.  
 bevise, 77.  
 bevæbne, 23.  
 bevæge, 47.  
 Bibelen, 12. 129.  
 bidrage, 119.  
 Billede, 113.  
 Blidhed, 42.  
 blind Tro, 114.  
 blive vaer, 58.  
 Blod, 71. 105. 122.  
 Blusel, 40.  
 bodfærdig, 92. 125.  
 Budskab, 43.  
 Bud, 49. 121.  
 Byrde, 65.  
 bønføre, 24.  
 Christus, 95.  
 Confirmation, 129.

Daab, 74. 129.  
 Daare, 54.  
 danne, 13.  
 deilig, 20.  
 denne og hin, 27.  
 digte, 58.  
 Discipel, 77.  
 Dom, 102.  
 Dommer, 46.  
 drive Handel, 32.  
 Drukkenskab, 18.  
 at due, 89.  
 duelig, 33.  
 Dyd, 131.  
 Dyr, 8.  
 dyrke Afguder, 20.  
 dyrke Gud, 121.  
 dyrke Jorden, 6.  
 dysse i Søvn, 96.  
 døbe, 73.  
 dødelig, 98.  
 døe, 8. 123.  
 dømme, 67.  
 Eed, 24.  
 eenfoldig, 77.  
 Eenrum, 99.  
 eftergive, 84.  
 efterlade, 87. 97. 121.  
 Efterkommere, 17.  
 Eftertanke, 85.  
 Egenkjærlighed, 60.  
 egennyttig, 22.

- egensindig, 60.
- Egenskab, 3.
- egentligt Udtryk, 122.
- Egn, 71. 119.
- Eiendom, 29.
- Elendighed, 47.
- elske, 28. 60.
- elskelig, 74.
- elskværdig, 33.
- Enighed, 22.
- erfare, 1.
- Erfarenhed, 2.
- Erfaring, 2.
- erhverve, 29.
- erindre, 35.
- erstatte, 78.
- Evangeliske Kristne, 116.
- Evangelist, 109.
- Evangelium, 109. 116.
- Evighed, Guds, 125.
- Evne, 43.
- Exempel, godt, 49. 97.
- faa, 12.
- Fald, 100. 123.
- falsk Menneske, 60. 117.
- falsk Eed, 67.
- falsk Lærdom, 115.
- Familie, 18.
- Fange, 34.
- Fangevogter, 34.
- Fare, 48.
- fare vild, 91.

- Farisæer, 91.
- farlig, 86.
- faste, 91.
- fattelig, 78.
- fattig, 42.
- Feil, 31.
- Feldtherre, 59.
- Fiende, 23.
- Fixstjerner, 120.
- Flid, 33.
- Flittighed, 33.
- Flod, 45.
- Flugt, 62.
- flygte, 28.
- Fodspor, 49. 123.
- Folk, Nation, 30.
- foragte, 50.
- foragtelig, 103.
- forandret, 30.
- forarge, 93.
- forarme, 88.
- Forbandelse, 49.
- forbarme, 82.
- forbedre sig, 18.
- forbittret, 34.
- forblindet, 96.
- forbyde, 14.
- Fordeel, 22.
- fordærvet, 18.
- fordømme, 101.
- foregaae med godt Exempel, 49.
- forestaae, 31. 33. 120. 121.

forestille sig, 7.  
 forfængelig, 92.  
 Forfædre, 41.  
 forfølge, 48. 103.  
 forføre, 34. 120.  
 forgaae, 83.  
 Forgift, 14.  
 forgængelig, 33.  
 forhindre, 31.  
 forholde Løn, 29.  
 forlade, 23. 78. 105. 121.  
 forlige, 29. 46.  
 Forligelighed, 40.  
 forløse, 35.  
 formaae, 94.  
 formane, 18.  
 Formue, 88.  
 fornemme, 38.  
 fornemst, 13.  
 Fornuft, 63.  
 fornye en Pagt, 53.  
 at fornæmme, 1.  
 fornærme, 29.  
 Fornøielse, 14.  
 fornøiet med, 50.  
 forpligte, 41.  
 forraade, 96.  
 Forraadnelse, 83.  
 Forretning, 73.  
 forrige, 68.  
 Forræder, 97.  
 forsage, 113.

135

- forsee sig, 35.
- Forsigtighed, 72.
- Forskjel, 4.
- forskyde, 90.
- forsmaae, 55.
- forsmædelig, 106.
- forsonlig, 30.
- forspilde, 85.
- Forstand, 22.
- forstandig, 13.
- Forstillelse, 39.
- forstyrre, 68. 120.
- forsvare, 47.
- Forsyn, Guds, 117. 126.
- Forsæt, 31.
- forsømme, 35.
- forsørge, 40.
- fortie, 32.
- Fortjeneste, 36. 121.
- Fortred, 31.
- fortredeligt Sind, 16.
- fortsætte, 72.
- Fortvivelse, 102.
- forundre sig, 79. 120.
- forvandles, 114.
- forvoven, 17.
- Fraadseri, 18.
- Fred, 22.
- at frelse, 20.
- fremmed, 33.
- fri, 33.
- Frihed, 33. 70.

frimodig, 60.  
 frivillig, 99.  
 Fristelse, 99.  
 Frugt, 14.  
 Frygt, 40.  
 fuldkomment, 81.  
 Fædrene, 41.  
 Fængsel, 34.  
 færre, 93.  
 Fødselsdag, 75.  
 at føie En, 34.  
 føielig, 22.  
 Følelse, Sjelens, 82.  
 Følger, 17.  
 følge Ens Exempel, 21.  
 Førsteforældre, 15  
 Førstefødselsret, 27.  
 Gavne, 16.  
 Gebærder, 82.  
 Gjeld, 84.  
 gjengjelde, 41.  
 Gjenkjærlighed, 60.  
 gjerrig, 29.  
 Gjest, 59.  
 gjælder, 94.  
 glemme, 35.  
 Glæde, 39.  
 god, 16.  
 godgjørende, 39.  
 Godhed, Guds, 125.  
 Godt, 16.  
 Grund, 113.

grundet, 115.  
 Grusomhed, 69.  
 Grændse, 49.  
 græsselig, 94.  
 Gud, 12.  
 guddommelig, 75.  
 gudelig, 114.  
 gudfrygtig, 18.  
 Gudsbespottelse, 101.  
 Gudsbespotter, 67  
 Gudsdyrkelse, 121  
 Guds frygt, 63.  
 Gudstjeneste, 87.  
 gyldig Aarsag, 95.  
 Haab, 24. 120.  
 Had, 31.  
 hade, 30.  
 Handel, 32. 120.  
 handle, 75.  
 Handling, 31. 120.  
 hedensk, Hedning, 49.  
 Helbrede, 77.  
 Helgen, 113.  
 hellig, 91. 97.  
 Helligdag, 13.  
 Hellighed, Guds, 126.  
 helligholde, 113.  
 Helt, 118.  
 hemmelig, 44.  
 Hensigt, 6.  
 Herberg, 87.  
 herlig, 38.

Herre, 33.  
 herske, 65.  
 herskende Synd, 85.  
 here, 118.  
 Himmel, 12. 121.  
 Himmelfart, 107.  
 hine, 26.  
 hin og denne, 27. 92.  
 Hindring, 62.  
 Historie, 30.  
 Hjertet, 16. 41.  
 Hjord, 22. 120.  
 hjælpe, 31.  
 Hob, 53, 120.  
 Hof, 46.  
 Hovedsag, 16.  
 Hovedstad, 65.  
 Hovmod, 51.  
 hudstryge, 104.  
 Hukommelse, 98.  
 Hule, 53.  
 Huusholdning, 33.  
 Hykler, 70. 91.  
 Hyklerie, 60.  
 Hyrde, 15.  
 Hæder, 37.  
 hæslig, 81.  
 hævne, 28.  
 Hævnjerrighed, 34.  
 høieste Øvrighed, 71.  
 Høihed, 37.  
 Høiskole, 115.

Jagt, 27.  
 ideligen, 46.  
 Jesus, 71.  
 Ihukommelse, 97.  
 indbefatte, 49.  
 indbilde, 32.  
 Indbildning, 92.  
 Indbildsk, 51.  
 Indhold, 59.  
 Indkomst, 63.  
 indrette, 19.  
 indstifte, 97.  
 Indvending, 24.  
 Jorden, 12. 120.  
 jordisk, 44.  
 Jordskjælv, 106.  
 Kald, 47.  
 Kalk, 98. 121. 123.  
 Kameel, 24.  
 karrig, 29.  
 Keiser, 71.  
 Kirke, 113. 115. 121.  
 kjed, 104.  
 Kjæmpe, 51.  
 Kjendetegn, 108.  
 Kjærlighed, 60.  
 til Gud, 76.  
 til Næsten, 76.  
 Kjærligheds Gjerning, 87.  
 Klode, 12.  
 klog, 45.  
 Kloster, 113.

Konge, 26.  
 Kongerige, 65.  
 Kraft, 4.  
 Krigshær, 48.  
 Kristen, 109.  
 kristelig, 112.  
 Kristus, 95.  
 kræve, 83.  
 Kundskab, 2.  
 Kunst, 118.  
 Laan, 43.  
 lade, 121.  
 Landeplage, 36.  
 langmodig, 84.  
 Last, 85.  
 at laste, 58.  
 ledig, 85.  
 Ledsager, 111.  
 Legeme, 6.  
 Leir, 51.  
 Lem, 7.  
 let, 63.  
 letsindig, 27.  
 levende, 8. 123.  
 Leviterne, 86.  
 Levnet, 76.  
 Lidelse, 44.  
 lig, 80.  
 Lige, 84.  
 Lighed, 4.  
 Lindring, 87.  
 List, 69.

Livsfare, 79.  
     livløs, 8.  
     lokke, 14.  
 Lov, 49. 121.  
 love, 20. 44. 122.  
 Lovgiver, 49.  
 lovmæssig, 76.  
 Lovsang, 98.  
     Luft, 120.  
 Lune, ondt, 50.  
     lyde, 95.  
     lydig, 73.  
 Lykke, 14.  
 Lyksalighed, 63.  
     Lynild, 23.  
 Lyst til, 14.  
     lystig, 90.  
     lyve, 40.  
     Læge, 87.  
     Lærd, 72.  
 at lære, 2. 76.  
     en Lære, 76.  
 en Lærer, 72.  
     et Løfte, 20.  
     Løgn, 40.  
 Løndom, 34.  
 mageligt, 15.  
 Magt over, 26.  
 Majestæt, 20.  
     Mangel, 54.  
     mangle, 89.  
 Martyr, 109.

Materie, 12.  
 Medborger, 117.  
 Medlidenhed, 78.  
 Medmenneske, 87.  
 Medskabning, 13.  
 Medtjener, 84.  
 Meeneed, 67.  
 Menighed, 111. 115.  
 menneskekjærlig, 80.  
 Menneskeslægt 15.  
 Menneskets Søn, 110.  
 Messias, 95.  
 Middel, 6.  
 middelbar, 6.  
 Mirakel, 77.  
 misbruge, 88.  
 Misdæder, 104.  
 Misfornøielse, 86.  
 misforstaae, 83.  
 Mishag, 92.  
 Mistillid, 79.  
 Misundelse, 16.  
 Mod, 115.  
 modløs, 57.  
 det Modsatte, 11.  
 Modsigelse, 108.  
 modstaae, 99.  
 Modstander, 110.  
 moralsk god, 76.  
 Mord, 32.  
 mulig, 10.  
 Munk, 113.

Musik, 50.  
 mægtig, 21.  
 at mærke, 8. 15.  
 Møie, 78.  
 Naade, 35. 60.  
 Naadestød, 107.  
 Nadvere, 97. 129.  
 Nasion, 30.  
 Natur, 12.  
 Navn, 44. 47. 123.  
 nedstamme, 15.  
 negte, 98.  
 nidkjær, 109.  
 Nonne, 113.  
 Nytte, 33.  
 nyttig, 33.  
 Næring, 12.  
 Næste, 76.  
 Nød, 42.  
 nødvendig, 11.  
 nødt til, 56.  
 offentlig, 100.  
 Offer, 16.  
 Offiseer, 106.  
 ofre, 20.  
 Olding, 28.  
 Olietræe, 19.  
 omgaaes, 77.  
 omkomme, 23.  
 Omsorg, 111.  
 Omvendelse, 73. 128.  
 ond, 17.

Ondt, 16, 89.  
 opdrage Børn, 46.  
 opfylde Pligt, 41.  
 opfyldt Spaadom, 94.  
 opholde, 76. 129.  
 ophøie, 36.  
 oplyse, 95. 123. 128.  
 opmuntre, 63.  
 opnaae, 88.  
 oprette 44  
 oprigtig 52  
 Oprør 61. 65  
 Opstandelse 107  
 opføre 18  
 opvække 77  
 overbevise 108  
 overbeviist 40  
 Overbærelse 84  
 Overdaadighed 88  
 Overflade 19  
 overflødig 36  
 overgiven 88  
 overholde Loven 58  
 Overhæng 104  
 overmodig 60  
 oversætte 115  
 overtale 28  
 Overtro 56  
 paaføre 32  
 paaligger 87  
 Paamindelse 74  
 Paaskelammet 48

138

Pagt 53  
Pallads 66  
Parter i en Sag 64  
Patriark 27  
Pave 113  
Person 20  
Persons Anseelse 76  
Pint 106  
pinefuld 81  
plage 46  
Plan 67  
Planeter 120  
Planter 120  
pleie 25. 87. 122  
Pligt 9  
plyndre 22  
Pragt 21  
prise 82  
Profet 59  
Protestanter 116  
prædike 73  
prægtig 21  
at prøve 64  
Qvæg 29  
Raad 36. 100. 122  
raade 28  
Rangsyge 93  
redde 23  
Redskab 27  
Redning 29  
redelig 53  
Reformationen 116

Regel 113  
 Regent 27  
 regiere 49  
 Regnbue 20  
 Regnskab 83  
 Religion 58. 112  
 Ret til 27  
 retfærdig 92  
 Retfærdighed, Guds 126  
 retsindig 13  
 retskaffen 76  
 rig 21  
 Rigdom 63  
 et Rige 65  
 Guds 92  
 ringe 50  
 rimelig 108  
 Roes 52  
 rolig 41  
 Romersk-Katholsk 116  
 rose 58  
 Rygte 71  
 rørt Hjerte 87  
 Røver 43  
 Sabbat 13  
 sagtmodig 16  
 Sakramenter 129  
 Salighed 109  
 at salve 50  
 Samfund 116  
 at samtykke 26  
 Samvittighed 37

Samvittigheds nag 102  
 sand 112  
 Sandhed 40. 76  
 sand Kristen 112  
 sandselig Fornøielse 88  
 Sandser 1  
 indvortes Sands 82  
 savne 78  
 see paa Ens Bedste 33  
 Seier 50  
 Selskab 72  
 Selvbevidsthed 8  
 Selvkjærlighed 60  
 Selvmorder 56  
 Sjel 7  
 Sjelemesse 114  
 Sikkerhed 72  
 Sindelag 16  
 Sindsroe 16  
 skaane 18  
 skade 12  
 Skaberen 21  
 Skabning 12  
 Skade 14  
 Skam 65  
 skamme sig 15  
 skammelig 59  
 Skik 54  
 skikke sig i 34  
 Skjebne 34  
 Skjeldsord 66  
 Skjærsild 114

139

skjule 38  
 Skjødesynd 73  
 Skriften 113  
 Skræk 39  
 skrøbelig 100  
 at skye 76  
 Skyld 103. 122  
 Skyldner 84  
 Slave 33. 123  
 Slaverie 47  
 slet 31. 33  
 Slot 66  
 slutte 39  
 Smerte 14  
 Smiger 74  
 smigre 61  
 at smitte 81  
 Sorg 32  
 Spaadom 94  
 spaae 35  
 Spaamand, Spaakvinde 56  
 spare 36  
 Speider 37  
 spotte 51  
 Sprog 37  
 Stad 22. 120  
 Stamfader 30  
 Stamme 15. 49  
 Stand 50  
 standhaftig 34  
 Stat 69. 120  
 Statholder 102

at stene 110  
 stjæle 39  
 stille 53  
 stor Mand 71  
 Storthinget 100  
 Straf 17  
 streng 65  
 stride mod Loven 106  
 stræbe, Stræbsomhed 84  
 Styrke 51  
 Sundhed 44  
 svag 99  
 Svig 96  
 svække 105  
 sværge, svoer 24. 57  
 svæve 19  
 Sygdom 14  
 Synagoge 100  
 Synd 58  
 at synde 14  
 Synder 92  
 Syndfloden 19  
 synlig 7  
 Sæder 88  
 sædvanlig 98  
 sætte sig imod 115  
 søge 54  
 sørge 15. 122  
 sør[?]ig 17  
 Taabe 62  
 taabeligt 85  
 taaleligt 34

Taalmodighe[?] [?]  
     Tak 82  
     at takke 20  
 Taknæmmelighed 16  
     talrig 20  
     Tanke 17  
     tarvelig 73  
 Tegn 17, 77  
     Telt 21  
     Tempel 63  
     tjene 29  
     tjene Gud 87  
 Tjenstfærdig 25  
     tilbede 21  
     tilbøielig 16  
 Tildragelse 59  
     tilfreds 50  
     tilfældigt 11  
     tilgive 30  
 Tilhænger [?]  
     tillade 14  
     Tillid [?]  
     tilre[?] [?]  
     Til[?] [?]  
     tilst[?] [?]  
     tilt[?] [?]  
     Told[?] [?]  
     Told[?] [?]  
     Tolk[?] [?]  
     Tran[?] [?]  
     tro 2[?]  
     at tro[?] [?]

troe p[?] 93. 128  
 Troesbekjendelse, 116.  
 trofast, 111.  
 Troldskab, 102.  
 Troskab, 33.  
 [?], 29.  
 [?]sel, 69.  
 træ, 57.  
 Trøst, 33.  
 at trøste, 44.  
 Tvang, 33.  
 tvinge, 45.  
 tvivle, 80.  
 Tyveri, 39.  
 Tænkemaade, 84.  
 Ubestandighed i Vrede, 46.  
 ubeskrivelig, 32.  
 ubændelig, 84.  
 udbrede, 76.  
 udføre, 102.  
 udøve, 31.  
 udrette, 4. 6. 25.  
 udsige, 42.  
 uegennyttig, 23.  
 uendelig, 63.  
 Uenighed, 114.  
 uforfærdet, 84.  
 [?]villighed, 18.  
 [?]skyld, 43.  
 [?]hed, 50.  
 [?]  
 [?] 88.

140

[?]  
 [?] 77.  
 [?] 89.  
 [?]  
 undertrykke, 45.  
 undervise, 77.  
 Underviisning, 77.  
 undflye, 28.  
 undgaae, 29.  
 undskylde sig, 15.  
 undvære, 93.  
 upartisk, 64.  
 Uret, 42.  
 uretfærdighed, 67.  
 urimelig, 108.  
 Urehave, 66.  
 Uskyldighed, 40.  
 uskyldig, 17.  
 ustraffelig, 112. 120.  
 usynlig, 15.  
 urtidig, 79.  
 Utroskab, 34.  
 utrættelig, 111.  
 uundgaaelig beskikket, 81. 117.  
 uundværlig, 78.  
 Uvidenhed, 111.  
 Vaaben, 23.  
 vaage, 99.  
 vaagne, 37. 123.  
 Vane, 96.  
 Vankundighed, 114.  
 vanskelig, 63.

Vantro, 56.  
 vanvittig, 104.  
 varig, 14.  
 vedblive, 74.  
 vedligeholde, 112.  
 Velfærd, 43.  
 Vellyst, 88.  
 velsigne, 26. 42. 43. 122.  
 Velsignelse, Guds, 49. 122.  
 Ven, 52.  
 Venskab, 58.  
 Verden, 12. 122.  
 et Vidne, at vidne, 27.  
 vigtig, 27.  
 Viin, 66.  
 Viingaard, 66.  
 viis, 63. 120.  
 Viis, 120.  
 Viisdom, 63.  
 Vildfarende, 91.  
 virkeligt, 10.  
 Virkning, 5.  
 virksom, 86.  
 vis, 64. 120.  
 vogte sig, 52.  
 vove, 61.  
 Vrede, 16.  
 vælge, 22.  
 at vænne, vant, 89.  
 Væsen, 7.  
 yderste Fare, 79.  
 ydmyg for Gud, 92.

ydmyg mod Næsten, 93.

Yndling, 60. 120.

Yngling, 33. 120.

ynke, ynkes over, 78.

ypperlig, 70.

Ypperstepræst, 69.

yttre, 28. 81.

Ærbødighed, 37.

Ære, 24.

ærlig 24.

ødelægge, 18.

Ødselhed, 88.

Ønske, 88.

Ørken, 47.

Ørkesløshed, 85.

Øvelse, 89.

Øvrighed, 71.